

Bediuzzaman Said Nursi

SAVRŠENI ZNAK

SAVRŠENI ZNAK

Autor

Bediuzzaman Said Nursi

Naslov originala

Ajet-ul Kubra

Izdavač

BEMUST-Sarajevo

Za izdavača

Mustafa Bećirović

Prijevod

Abdullah Smajić

Lektor

Dr. Džemaludin Latić

Naslovna strana

Velija Hasanbegović

Korektor

Ahmet Alibašić

Štamparija

BEMUST

Tiraž 1500

Sarajevo, 2005

Copyright © by Erdogan Nil

All rights reserved

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i univerzitetska biblioteka
Bosne i Hercegovine, Sarajevo

28-154

NURSI, Said

Savršeni znak : iz djela Risale-i Nur /
Bediuzzaman said Nursi ; [prijevod Abdullah
Smajić]. Sarajevo : Bemust, 2005. - 191 str. ;
21 cm

Prijevod djela: Ajet-ul Kubra

ISBN 9958-725-71-1

I. Bediuzzaman, Said Nursi vidi Nursi, Said

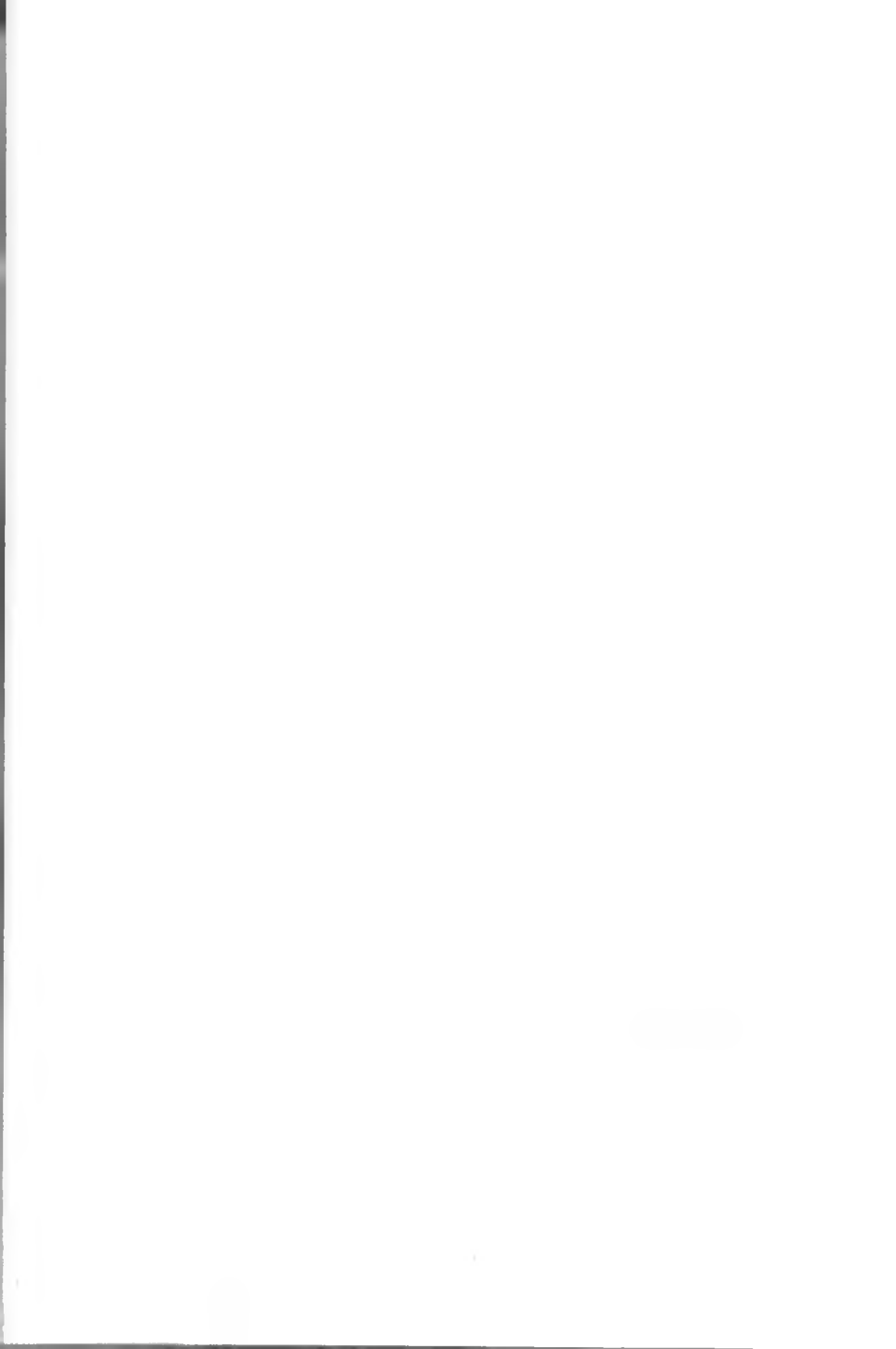
COBISS. BH - ID 14073606

Iz djela Risale-i Nur

Savršeni znak

*Bediuzzaman
Said Nursi*

Sarajevo, 2005

ZRAČAK SEDMI

SAVRŠENI ZNAK

Važna napomena i pojašnjenje

Neće svi razumjeti svako pitanje ove veoma važne poslanice. Ipak, neće ostati ni potpuno neokorišteni. Jer, nekome ko uđe u veličanstveni vrt ne nalazi se nadohvat ruke svaki njegov plod, ali mu je dovoljno ono što dohvati. Naime, vrt nije tu isključivo radi njega samoga, nego i radi drugih, koji imaju dulje ruke i, također, u njemu nalaze svoj udio.

Pet je razloga koji otežavaju razumijevanje ove poslanice.

Prvi, ja sam svoja opažanja zapisivao onako kako su mi se javljala, u skladu sa svojim shvaćanjem, i pisao sam ih za sebe; ova poslanica, tako, nije pisana poput drugih djela, na nivou razumijevanja drugih ljudi i u dosegu njihovog poimanja.

Drugi, suštinski koncept jednoće Boga opisan je u njegovom najobimnijem obliku, izljevom

manifestacije Najvećeg Božijeg Imena, tako da je tema postala preopširna, preduboka i ponekad predugačka; stoga nije u moći svake osobe da je izravno obuhvati i razumije u prvom pokušaju.

Treći, svaka od njezinih tema je sama za sebe jedna ogromna i beskrajna činjenica pa radi očuvanja integralnosti dotične istine i izbjegavanja njezinog fragmentiranja u nekim će slučajevima jedna stranica, ili jedan cijeli list, predstavljati tek jednu rečenicu. U njoj se navodi mnoštvo premisa radi jednog dokaza.

Četvrti, svaka od većine tema posjeduje mnoštvo dokaza i obilje argumenata tako da, kod sabiranja deset, ili u nekim slučajevima i dvadeset dokaza u svrhu argumentacije u jednom pitanju, tema postane preobimna te je ograničeni umovi ne mogu shvatiti.

Peti, svjetlosti ove poslanice sam postao izložen pod izljevima i mlazovima mubarek-mjeseca ramazana; međutim, zbog podnošenja bolesti, iscrpljenosti i uznemiravanja s različitih strana, pisao sam je užurbano te se zadovoljio njezinim prvim neobrađenim konceptom. Osjećao sam, prilikom pisanja, da se rađa u mom srcu bez mog slobodnog izbora i volje tako da nisam smatrao prikladnim prestrukturirati je i preuređivati po svojoj zamisli. Stoga je ova poslanica poprimila jednu kompliciranu i nerazumljivu formu. Štaviše, Prvi nivo, pošto je napisan na arapskome jeziku, izbačen je i

napisan kao poseban.⁽¹⁾

Ipak, uprkos ovih pet razloga koji su uzrok nedostataka i poteškoća, Poslanica posjeduje ogromnu važnost, pa je i Imam-i Ali, r. a., – pokazujući keramet – ovoj poslanici dao imena “Ajet-i Kubra – Veliki znak” ili “Asaji Musa – Štap Musaov”. Od svih poslanica Risale-i nura posebnu pažnju i važnost je njoj pridao.

Ova je poslanica jedno istinsko tumačenje ajeta: “El-Ajetu-l Kubra”. To je knjiga Sedmi zračak, koju Imam Ali, r. a., naziva još i “Štap Musaov”.*

Ovaj se Sedmi zračak, pored uvoda koji pojašnjava četiri bitna pitanja, sastoji i iz dvije oblasti, tj. nivoa.

Prvi nivo: na arapskome jeziku iskazuje smisao “El-Ajetu-l Kubra”

Drugi nivo: iznosi, obrazlaže i potvrđuje dokaze iz Prvog nivoa.

* Da, onako kako je Imam-i Ali, r. a., izvijestio o ovoj poslanici, u potpunosti potvrđuje događaj u Denizliju. Jer, tajno štampanje ove poslanice bio je razlog našeg hapšenja. Zahvaljujući nadmoći njenih uzvišenih i veoma jakih istina, mi smo došli do slobode. Sve je to tako očito pokazalo keramet Imam-i Alija, r. a., i potvrdilo uslišenje njegove dove koja se odnosi na nas;

وَبِالْآيَةِ الْكُبْرَىٰ أَمِنَ مِنَ الْفَجْتِ

Duljina sljedećeg uvoda i njegovo preopširno objašnjenje desili su se mimo moje volje. Znači, bilo je potrebno da mi bude tako izdiktirano. Možda će neki i tu duljinu smatrati kratkom.

Said Nursi

UVOD

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ
وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِعِبَادُونَ

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog:

“Džine i ljude Sam stvorio samo zato da Mi se klanjaju” (Ez-Zarijat: 56).

Iz skrivenih smislova ovog veličanstvenog ajeta se razumijeva: da svrha dolaska čovjeka na ovaj dunjaluk i njegov krajnji cilj jeste spoznaja Stvoritelja ovoga svemira – Slavljen je On – te vjerovanje u Njega i robovanje Njemu. I čovjekova naravna funkcija i njegova stroga odgovornost jeste: spoznaja Allaha i vjerovanje u Njega, te shvatanjem i čvrstim uvjerenjem priznanje Njegovog postojanja i Njegove jednoće.

Da, za nejakom ljudskom biće, koje po svojoj prirodi traži vječno postojanje i neprolazni život i koje posjeduje težnje bez granica, a podnosi patnje bez

prestanka, neizbježno je da sve stvari i vrijednosti budu prizemne i isprazne – izuzev onoga što jeste osnovni temelj i ključ tog neprolaznog života, a to je vjerovanje u Allaha i Njegova spoznaja, i izuzev posrednih stvari koje će čovjeka dovesti do toga.

Pošto su *Poslanice nura* u punom svjetlu i uz nepobitnu argumentaciju potvrdile ovu činjenicu, na njih se i pozivamo, a ovdje pažnju skrećemo na dva jaza koji unose kolebljivost u to duboko i čvrsto vjersko uvjerenje u ovom našem vremenu te uzrokuju zabunu i neodlučnost. Te su poteškoće sadržane u četiri pitanja.

Prvi jaz

i način spašavanja od njega, sastoji se iz dva pitanja.

Prvo pitanje:

Kao što je do u detalje dokazano u *Odsjaju trinaestom Pisma trideset prvog*, pravilo je da “u općim pitanjima negiranje nema nikakve vrijednosti nasuprot afirmativne izjave, i njegov je utjecaj slab i beznačajan”.

Primjera radi: Ako bi dva obična neuka svjedoka potvrdila viđenje mladog mjeseca na početku mjeseca ramazana, a na hiljade uglednih i učenih ljudi to poreklo riječima: “*Mi nismo vidjeli mladi mjesec*”, u tom slučaju njihovo bi poricanje bilo bezvrijedno i nevažno. Jer, kod afirmacije jedna potvrda podržava

i učvršćuje drugu, međusobno se podupiru i slažu, dok kod negiranja ne predstavlja razliku da li je ono poteklo od jedne osobe ili od hiljadu njih; budući da je svaki poricatelj osamljen u smislu da je on sam taj koji negira. Onaj ko nešto tvrdi, svoj pogled izravno fokusira na dotičnu stvar, a zatim donosi sud, kao što je slučaj u našem primjeru da jedan od njih kaže: “*Eno mladog mjeseca na nebu*”, a drugi mu to potvrdi i podrži ga pokazujući na isto mjesto te njih oba združeno upiru pogled na dotično mjesto i u tome se međusobno podržavaju, a njihov sud dobija na snažnosti i neoborivosti. Dok, s druge strane, kod poricanja i negiranja, poricatelj ne pogleda izravno na dotičnu stvar, niti je to u mogućnosti, jer poznato je pravilo da je “*nemoguće poreći nešto što nije subjektivno i čija je lokacija neodređena*”.

Na primjer, ako ti ja izjavim da negdje na dunjaluku postoji neka određena stvar, čije postojanje ja mogu dokazati s krajnjom lahkoćom, jednostavnim pokretom i upiranjem prsta na nju, a ti osporiš da ona postoji igdje na dunjaluku, tvoja je, dakle, obaveza da to istražiš i provjeriš na svim krajevima dunjaluka kako bi dokazao da u njima ne postoji ta stvar. I ne samo to, nego je tvoja obaveza i da zaroniš duboko u sva minula vremena, da bi nakon toga bio u stanju reći: “*Sigurno je da to ne postoji... I nikad nije postojalo nešto takvo!*”

Pa budući da negatori i poricatelji ne sagledavaju

objekt u suštini, nego svoj sud donose prema subjektivnom nahođenju i u skladu sa svojim razumijevanjem i viđenjem, onda ne mogu predstavljati pojačanje jedan drugome, niti se međusobno podržavati. To zato što se zastori koji im onemogućavaju opažanje kod njih razlikuju pa su razlozi koji im sprječavaju spoznaju raznorodni. Jer, bilo koja osoba može izjaviti: “*Ja to ne vidim..*”, “*Koliko ja znam, toga nema..*”, ili “*Ja vjerujem da to ne postoji..*”, ali ne može kategorički tvrditi: “*U stvarnosti to ne postoji*”. Ako bi izjavio jednu ovakvu negaciju – a posebno u imanskim pitanjima koja obuhvaćaju cijeli svemir – bila bi to ogromna neistina i laž velika koliko i cijeli dunjaluk, koja nikad ne može postati istina, niti ikada može biti uvažena ili ispravljena.

Iz prethodnog izvlačimo zaključak da je rezultat afirmacije jedan i da u njoj ima međusobnog potkrepljivanja; dok kod negiranja rezultat nije jedan, nego višebrojan. Pošto je uvjetovanje riječima “*Po meni..*”, “*Po mom shvaćanju..*”, “*Po mom uvjerenju..*” i drugim sličnim razlozima koji zaklanjaju ispravno mišljenje mnogobrojno i razlikuje se od osobe do osobe iz čega, onda, također slijede i brojni i raznoliki rezultati te apsolutno nema međusobnog slaganja.

Polazeći, dakle, od ove činjenice, prividno mnoštvo nevjernika i poricatelja koji odvrćaju od imana postaje bezvrijedno i beznačajno..

Međutim, mada uvjerenje vjernika ne bi trebalo biti podložno utjecajima niti njegov iman biti pomućen bilo kakvom vrstom sumnje i kolebljivosti, svjedoci smo da su nedoumice i osporavanja koja podižu neki evropski filozofi ovoga vremena prouzročili konfuziju kod nekih koji su očarani njima tako što su im ubacili smutnju i nedoumicu, čime je nestalo njihovo čvrsto uvjerenje i uništeno njihovo neprolazno blagostanje, te su zapali u baksuzluk i zlosretnost. I umiranje i smrti koja svakodnevno zadesi trideset hiljada ljudi, preinačilo je iz njezinog suštinskog smisla – a to je okončanje zemaljske misije čovjeka na Zemlji – u sliku trajnog uklanjanja, definitivnog nestanka i jednog groznog i zastrašujućeg završetka. Tako i pomisao na kabur – čija se vrata nikad ne zatvaraju – truje životne užitke tog poricatelja i zagorčava mu život nesnošljivim bolovima i stalnom prijetnjom od jezivog ništavila kroz njegov trajni nestanak. Shvati, stoga, koliko je divan iman i koliko je divna njegova blagodat! Shvati u kojoj mjeri on sačinjava “oživotvorenje” života!

Drugo pitanje:

Nije uvaženo mišljenje onih koji su izvan domena određene nauke ili struke u nekom pitanju iz dotičnog domena oko kojeg se povede rasprava, pa čak i ako bi oni bili i vodeći učenjaci i vrsni stručnjaci u drugim oblastima i strukama. Njihov se sud

o tom pitanju ne uzima kao autoritativan dokaz, a niti oni uzimaju učešće u konsenzusu učenjaka u dotičnoj naučnoj disciplini.

Na primjer, mišljenje jednog znamenitog inžinjera ne može imati vrijednosti čak ni koliko mišljenje običnog ljekara kad je u pitanju dijagnosticiranje nekog oboljenja ili njegov tretman. Posebno je, u domenu duhovnosti, bezvrijedno i nije prihvatljivo mišljenje i riječ poricanja ili negiranja koja potekne i od najistaknutijeg filozofa koji je duboko ogrezao u materijalnostima i vremenom se potpuno udaljio od duhovnosti te postao zaslijepljen i neosjetljiv na svjetlost, tako da mu je um otupio u pogledu duhovnosti i pamet mu ograničena samo na oči pa ne vidi ništa osim materije, niti shvaća nešto izvan nje.

Koliku, onda, vrijednost ima riječ filozofa koji su ostali izgubljeni pred razgranatošću i najsićušnjih fragmenata materijalnosti, koji tumaraju i dave se u njenim najsićušnjim sitnicama rasutosti i obilja, i koliko, dakle, važi njihovo mišljenje u pitanjima jednoće Boga, vjerovanja i uzvišene duhovnosti u kojima su, s druge strane, jedinstveni na stotine hiljada nosilaca znanja i suštine, poput, npr., šejha El-Džejlanija – Allah posvetio njegovu tajnu – koji posjeduje mubarek inteligenciju i prodornu viziju i koji je svojim očima posmatrao Arš dok se još nalazio na Zemlji te koji je tokom devedeset godina

napredovao uspinjući se kroz nivoe duhovnosti tako da je razotkrio imanske činjenice pouzdanim znanjem, i s punim uvjerenjem, pa čak i suštom izvjesnošću?! Nisu li, dakle, njihova negiranja i protivljenja nečujna i slaba, poput zujanja komarca usred gromoglasne provale i odzvanjanja s nebesa?

Sušтина nevjerništva, koje iskazuje neprijateljski odnos prema islamskim istinama i sukobljava se s njima, jeste poricanje, neznanje i negiranje. Pa čak ako bi – po spoljašnjosti – izgledalo kao afirmativno i egzistentno, ipak mu je smisao ništavnost i negacija.

S druge strane, vjerovanje jeste znanje, egzistentno je, afirmativno i presudno. Pa čak i njegova negacijska pitanja su tek zastor afirmativne istine i njezino nalazište.

I kada bi sljedbenici nevjerništva – koji se konfrontiraju s vjerovanjem – uz ogromne poteškoće nastojali afirmirati svoju poricateljsku i negacijsku dogmu te je učiniti prihvatljivom u smislu “*prihvatanja nepostojanja*” ili “*priznanja nepostojanja*”, to bi se nevjerništvo – iz jednog ugla – moglo smatrati tek pogrešnom naukom i promašenim rasuđivanjem. U protivnom, golo “*neprihvatanje*”, “*negiranje*” i “*nepriznavanje*”, koje je lahko, nije ništa drugo do apsolutni ignoranzizam i odsustvo rasuđivanja.

Ukratko, nevjerničko ubjeđenje se dijeli na dva vida.

Prvi, ono što nema veze s islamskim istinama. Radi se o netačnoj tvrdnji, zabludjelom uvjerenju, pogrešnom prihvaćanju te jednom nepravедnom rasuđivanju samom po sebi. Ovaj ogranak nevjerništva je izvan domena našeg istraživanja. Ono se ne upleće u našu temu, ni mi se nećemo miješati u njegovu temu!

Drugi, ono što se sučeljava i sukobljava s imanskim činjenicama. I ono se dijeli u na dvije vrste.

Prva je odsustvo prihvatanja i priznanja, što je jednostavno odbijanje i neprihvaćanje potvrde. Ono nije ništa drugo do neznanje i nedostatak rasuđivanja te ga je lahko počiniti. I ono je izvan domena našega istraživanja.

Druga je prihvatanje nepostojanja, srčano priznanje ništavila. Ovaj tip nevjerništva jeste vid rasuđivanja, jedno uvjerenje koje obavezuje svoga nosioca te on bude prinuđen ustvrditi svoje negiranje i poricanje.

I negiranje se dijeli na dvoje.

Prvo, da onaj ko negira izjavi: "*Dotična stvar ne postoji na dotičnom mjestu ili u dotičnom smjeru.*" Ovako određena tvrdnja može biti dokazana. I ona je izvan teme našega istraživanja.

Drugo, je negiranje i poricanje imanskih, svetih, općih i obuhvatnih pitanja koja su usmjerena na ovaj svijet, svemir, Ahiret i sva vremena. Ovo negiranje

– kao što smo utvrdili u prvoj temi – apsolutno je nemoguće potvrditi. Da bi se ono potvrdilo, morao bi postojati pogled koji obuhvaća cijeli svemir, i koji nadgleda Ahiret, i koji motri i sagledava neograničeni vremenski slijed sa svih mogućih aspekata.

Drugi jaz

i način spašavanja od njega, također se sastoji iz dva pitanja.

Prvo pitanje:

Umovi koji su preuski pred “grandioznošću”, “veličinom” i “beskonačnim apsolutom”, i prekratki da bi ih shvatili, kao rezultat nemarnosti, griješenja i ogrezlosti u materijalnostima i povodenja za njima, poneseni žarom nauke, otisnuli su se – ti, dakle, umovi – u pravcu poricanja i negiranja ogromnih i bitnih pitanja – zbog nemogućnosti njihovog shvaćanja.

Da, oni koji su ostali nemoćni pojmiti veoma opsežna i obuhvatna, i veoma duboka imanska pitanja svojim suhoparnim i uskim umovima, i utvrditi ih u svojim iskvarenim i mrtvim srcima – u odnosu na pitanja duhovnosti – bacaju se u okrilje nevjerništva i zablude, i tu se utapaju.

Međutim, ako bi oni mogli pažljivo sagledati srž svoga nevjerništva i suštinu svoje zablude, uvidjeli bi: da je nasuprot grandioznosti, čije je postojanje u

imanu sasvim razumljivo, prihvatljivo i potrebno, stotinu puta veći apsurd ono što je nemoguće i neostvarivo u sastavu i sadržaju tog nevjerništva.

Poslanice nura su već dokazale ovu činjenicu po stotinama kriterija i jednačina, s kategoričnošću ravnoj činjenici da je dva puta dva jednako četiri. Primjera radi, čovjek koji ne može prihvatiti vjerovanje u nužnost postojanja Allaha, u Njegovu bespočetnost i u Njegove savršene atribute, zbog Njegove veličine i grandioznosti Njegovih uzvišenih atributa, nužnost će postojanja i Njegovu bespočetnost te Njegove božanske atribute pripisati svim bezbrojnim stvorenjima, pa čak i bezbrojnim česticama kako bi mogao održati dogmu svoga nevjerništva. U protivnom, morao bi se rastati od pameti, poput naivnih sofista*, time što bi porekao i postojanje samoga sebe i negirao postojanje svemira.

Tako se sve imanske i islamske činjenice, sa svojim osloncem u "grandioznosti" – koja je prirodjena tim činjenicama i jedna od njihovih nužnih pretpostavki – smiruju i utvrđuju u zdravim srcima i bistrim umovima, s punom predanošću i spokojnom uvjerenošću, štiteći, tako, svoje nosioce od onoga što je njihova suprotnost, tj. nevjerništva i njihovih

*Sofizam – neispravni zaključak i analogija kojim se želi iskriviti istina, pravac koji poriče osjetilno opažanje i aksiomatske činjenice (op.prev. na arapski).

neshvatljivih apsurdna zbunjujućih izmišljotina i mračnog neznanja.

Da, grandioznost i dominancija su dva nužna i neizbježna zastora. To se jasno i konstantno ističe iz neprestanog proglasa te grandioznosti i dominacije: u sastavu ezana, namaza i većine ostalih islamskih obreda:

اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ

“Allahu ekber.., Allahu ekber.! Allah je Najveći.., Allah je Najveći.!”

Također se to jasno uočava i u hadis-i kudsijji:

الْعِظْمَةُ أَزَارِي وَالْكَبْرِيَاءُ رِدَائِي

“Grandioznost je Moj ogrtač, Nadmoćnost je Moj plašt”.⁽²⁾ To se iskazuje i u Članku osamdeset i šestom Muhammedovog – sallallahu ‘alejhi ve sellem – impresivnog obraćanja u Velikom panciru - “Cevšenu’l-kebir”

يَا مَنْ لَا مَلِكَ إِلَّا مَلِكُهُ يَا مَنْ لَا يَحْصِي الْعِبَادُ ثَنَائَهُ

يَا مَنْ لَا تَصِفُ الْخَلَائِقُ جَلَالَهُ يَا مَنْ لَا يَنَالُ الْاَوْهَامُ كُنْهَهُ

يَا مَنْ لَا يَبْلُغُ الْاَفْهَامُ صِفَاتَهُ يَا مَنْ لَا يَدْرِكُ الْاَبْصَارُ كَمَالَهُ

يَا مَنْ لَا يَنْالُ الْأَفْكَارَ كِبْرِيَاءَهُ يَا مَنْ لَا يُحْسِنُ الْإِنْسَانَ نَعْوَتَهُ

يَا مَنْ لَا يَرُدُّ الْعِبَادَ قَضَائِهِ يَا مَنْ ظَهَرَ فِي كُلِّ شَيْءٍ آيَاتِهِ

سُبْحَانَكَ يَا إِلَهَ الْأَنْتَ الْأَمَانُ الْأَمَانُ نَجِّنَا مِنَ النَّارِ

*“O, Ti, osim Čije vlasti ne postoji druga vlast;
Ti, Čije pohvale robovi ne mogu pobrojati;
Ti, Čiju veličinu stvorenja ne mogu opisati;
Ti, Čiju Bit mašta ne može dosegnuti;
Ti, do Čijeg savršenstva pogledi ne mogu dopri-
jeti;
Ti, Čija svojstva umovi ne mogu dohvatiti;
Ti, Čiju nadmoć misao ne može dostići;
Ti, Čije atribute čovjek ne može usvojiti;
Ti, Čiji sud robovi ne mogu odbiti;
Ti, Čije se znamenje razotkriva u svakoj stvari;
Slavljen si Ti, što nema drugog Boga osim Tebe!
Spas, spas! Sačuvaj nas od Vatre!”*

PRVI DIO

SAVRŠENI ZNAK

Zapažanja putnika koji se u svemiru raspituje o svome
Stvoritelju

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ
تَسْبِیْحٌ لِّهٖ السَّمٰوٰتِ السَّبْعِ وَالْاَرْضِ وَمَنْ فِیْهِنَّ وَاِنْ مِنْ شَیْءٍ
اِلَّا یَسْبِیْحُ بِحَمْدِہٖ وَلٰکِنْ لَّا تَفْقَهُونَ تَسْبِیْحَہُمْ
اِنَّہٗ كَانَ حَلِیْمًا غَفُورًا

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog:

“Njega veličaju sedmera nebesa, i Zemlja, i oni na njima; i ne postoji ništa a da Ga ne veliča hvaleći Ga; ali vi ne razumijete veličanje njihovo. – On je, doista, blag i mnogo prašta” (El-Isra’: 44).

(Ovaj Drugi nivo, dajući interpretaciju za ovaj “veličanstveni ajet”, istovremeno izlaže i dokaze iz Prvog nivoa, kojeg sadrži i koji se pojavljuje na arapskom jeziku i obrazlaže njegovu argumentaciju)

Mnogobrojni ajeti Kur'an-i kerima – poput ovog veličanstvenog ajeta – u uvodniku svoga davanja predstave o Stvoritelju ovog svemira navode “nebesa”, koja su najprostranija stranica Jednoće Boga, u smislu da se nijedan promatrač ne zagleda u njih a da ga ne obuzme čuđenje i ne savlada divljenje, te se naslađuje slašću i nalazi užitak u njihovom izučavanju. Stoga je najprikladnije i započeti njima.

Da, svako ko kao posjetilac dođe u carstvo ovoga svijeta i odsjedne u njegovoj musafirskoj rezidenciji, kad god otvori oči i progleda, uviđa:

postojanje musafirhane neusporedive plemenitosti; i vidi sajmište u krajnjem dometu originalnosti; i poligon za obuku vrhunske impresivnosti; i atraktivno odmaralište prelijepih pogleda i prizora i, u krajnjoj mjeri rekreativnosti; i galeriju krajnje atrakcije i fascinacije; i otvorenu knjigu koja sadrži smislove vrhunske stilske vrijednosti i mudrosti.

I dok gost – namjernik izgara od želje da se upozna i susretne s vlasnikom ove elitne musafirhane, autora te kapitalne knjige, vladara ovog uglednog carstva, nad njim se ukaže prelijepo i od blistavih zvijezda svjetlucavo lice **nebesa** dovikujući: “*Pogledaj u mene, ja ću te upoznati s Onim za Kime tragaš.*” Putnik se osvrne i vidi kako se manifestno Božije Gospodarenje ogleda:

u podizanju stotina hiljada nebeskih tijela bez ikakvog stuba ili oslonca, od kojih su neki masivniji od naše Zemlje i hiljadu puta, a neki ubrzaniji od projektila sedamdeset puta;

i u istovremenom pokretanju i navigiranju tih tijela ogromnom brzinom, bez gužve i bez sudaranja;

i u neprekidnom napajanju tih bezbrojnih okačenih kandilja, bez goriva i bez gašenja;

i u upravljanju tim nepreglednim golemim tijelima, bez buke i galame i bez poremećaja! Njegov odraz on također vidi:

i u potčinjavanju tih monumentalnih stvorenja određenim namjenama, kao što je upokoravanje Sunca i Mjeseca u funkciji izvršenja određene dužnosti, bez otpora i pogovora,

i istovremeno, istom snagom i na isti način, po istom prirodnom obrascu i po identičnoj formi i s punom integralnošću, bez ijednog nedostatka, upravljanje ovog strahovitog i neodredivog broja unutar tih nesagledivih i beskonačnih dimenzija koje spajaju dvije beskrajnosti,

i obuzdavanje i dovođenje tih masivnih letjelica što posjeduju strahovitu snagu i impozantnost, u stanje poslušnosti i pokornosti Njegovim zakonima, bez ikakvih prekoračenja i skretanja,

i u dotjerivanju lica nebesa u pogledu finoće i vedrine, da se dovedu u stanje besprijekorne čistoće,

potpuno oslobođena zagađanja od otpadaka tih zgusnutih masiva tako da se na njemu ne može uočiti ni trunka, ni praška,

i u režiranju kretanja tih tjelesa poput koordiniranih vojnih manevara te njihovom izlaganju pred gledateljstvom svih stvorenja, kao da su filmski scenarij; danonoćnim okretanjem Zemlje, osvježavanjem prizora stvarnim fascinirajućim i fantastičnim kadrovima sa tih zadivljujućih manevara, i njihovim prikazivanjem svake noći i svake godine!

Ovo, dakle, veličanstveno i pojavno Božije Gospodarenje i sve što ono u sklopu Svoje djelotvorne moći demonstrira od uočljivih činjenica, u koje spadaju “potčinjavanje, reguliranje, okretanje, raspoređivanje, rafiniranje i delegiranje dužnosti”, tom svojom zastrašujućom veličinom i potpunom obuhvatnošću svjedoče o nužnosti postojanja Stvoritelja tih nebesa i Njegovu Jednoću, kao što svjedoče – a to je očigledno – i da je Njegovo postojanje očitije i od samog postojanja tih nebesa.

Ovaj smisao je ranije naveden u Prvom stepenu Prvog nivoa sljedećim riječima:

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْوَاجِبُ الْوُجُودَ الَّذِي دَلَّ عَلَى وُجُوبِ وُجُودِهِ
فِي وَحْدَتِهِ السَّمَوَاتِ بِجَمِيعِ مَا فِيهَا بِشَهَادَةِ عَظْمَةِ احْطَاةِ
حَقِيقَةِ التَّسْخِيرِ وَالتَّدْبِيرِ وَالتَّدْوِيرِ وَالتَّنْظِيمِ وَالتَّنْظِيفِ

والتَّوْظِيفِ الْوَاسِعَةِ الْمَكْمَلَةِ بِالْمُشَاهَدَةِ

Nakon toga, prostor poznat pod nazivom “**atmosfera**”, koji je jedno okupljalište čudesa i fenomena, gromoglasno doziva tog dunjalučkog pridošlicu, toga, dakle, putnika-namjernika: *“Pogledaj u mene da bih te uputio na Onoga za Kime zdušno i željno tragaš, i da bih te upoznao s Onim Koji te je poslao ovamo.”*

On se zagleda u naoblačeno lice neba orošeno milošću, i osluhne njegov zastrašujući gromoglas, koji, ipak, nosi radosni nagovještaj za ljudski rod! I vidi:

Oblak okačen između nebesa i Zemlje na jedan vrlo mudar i milostiv način napaja zemaljski vrt neophodnim napitkom i njezine stanovnike snabdijeva vodom koja pokreće život; njome ublažava žestoku vrućinu – odnosno, reguliše žestinu toplote potrebne za život – i pristigne u pomoć svakom mjestu, gdje god se ukaže potreba. I mada ovaj olovni i ogromni oblak vrši i mnoštvo drugih, sličnih funkcija, začas iščezne i rasprši se nakon što je iznenada bio ispunio nebeski svod; pokupi sve

[Nema drugog Boga osim Allaha, Nužnog Bića, Čiju nužnost postojanja u Njegovoj Jednoći dokazuju nebesa, sa svime što je u njima, uz svjedočanstvo veličanstvene i sveobuhvatne činjenice koja uključuje: potčinjavanje, reguliranje, obrtanje, uređenje, rafiniranje i komandovanje, i upotpunjene ličnim opažanjem.]

svoje dijelove i čestice da bi se predao smiraju, i nestane iz vida ne ostavivši bilo kakav trag, što je slično prizoru razvijanja i povlačenja jedne disciplinirane armije koja slijedi hitne zapovijedi. Međutim, čim bude izdata zapovijed "*Spuštaj kišu!*" u jednom sahatu, možda čak i u nekoliko minuta on se prikupi, ispuni i prekrije atmosferu i dovede se u stav pripravnosti, poput vojnika koji očekuje naredbu pretpostavljenog!

Potom, onaj putnik usmjeri pogled na **vjetar** što struji zrakom, i vidi da je zrak, s krajnom osmišljenošću i darežljivošću, zadužen mnogobrojnim funkcijama, pa izgleda kao da svaki njegov atom – iako ne posjeduje život i svijest – čuje i svjesan je izdatih naredbi koje mu dolaze od Apsolutnog Vladara ovoga svemira! On, tako, obavlja svoja zaduženja pod snagom i kontrolom tog Zapovjednika nijedno ne zapostavljajući, i izvršava ih s punom discipliniranošću i preciznošću, bez ikakvog otezanja! Pa tako vjetar omogućava udisanje svim živim bićima na zemlji, provodi zvuk, prenosi nužne stvari za živa bića poput toplote, svjetlosti i elektriciteta, posreduje u oprašivanju biljki, i ima još mnoštvo drugih univerzalnih funkcija. On je, dakle, u izvršenju svih ovih poslova angažiran od strane neke Nevidljive Ruke na jedan krajnje svjestan, stručan i živopisan način.

Zatim putnik pogleda **kišu**, i vidi da te fine, blis-

tave i ukusne kapljice, koje se otiskuju i slijevaju iz nevidljive riznice Milosti, obiluju darovima Milostivnog i plodnim djelovanjima te kao da se opredmećena darovana milost prelijeva sa vrela Gospodareve riznice u obliku tih raspršenih kapljica! Zbog toga kiši i jeste dato ime "blagodat" i "milost".

Onda pogleda u **munju** i osluhne **grom** te shvati da se i oni nalaze u službi krajnje čudesnih i zadivljujućih procesa.

Nakon toga, on pogled povrati na svoj um i zaokupi se govoreći: *"Ovaj neživi oblak, poput raščupanog pamuka, što ne posjeduje svijest, besumnje, i ne zna za nas, niti nas poznaje, i nemoguće je da nas po svojoj volji nastoji snabdjeti, iz sažaljenja ili brižljivosti; i nemoguće je da se ukaže vidljivim na nebesima, a zatim raspline i nestane bez nečije komande. Neizbježno je da on izvršava svoje dužnosti u skladu s naredbom koju izdaje Apsolutno Moćni i Apsolutno Milostivni Naredbodavac, pa nestane ne ostavljajući traga, zatim se iznenada pojavi i prihvati se izvršenja svoje dužnosti te u intervalima ispunjava i ispražnjava atmosferu ispunjavajući tako naredbu Veličanstvenog, Vrhovnog i Djelotvornog Suverena. Konstantno i s mudrošću ispisujući nebesku plohu, zatim je s dopustom brišući, on pretvara u 'levhu ukidanja i uspostavljanja', i scenu proživljenja i*

Sudnjega dana. Oblak, naime, ukrčan na palubi vjetra po nalogu Dobronamjernog, Dobrotvornog, Darežljivog i Brižljivog Vladara i Planera, raznosi kišne riznice, silne i ogromne poput planine, i priskače u pomoć mjestima na zemlji koja imaju potrebu za njom te kao da se raznježi i rasplače zbog njihovog stanja, zalije ih suzama, razveseli ih cvijećem i miomirisnim biljem, ublaži žestinu sunčane žege, napaja zemaljske vrtove i livade, umiva njezino lice i površinu, i sapire je od zagađenja, da bi zablistala čistoćom i čarom.”

Uz to se taj znatiželjni putnik obrati svome umu pa kaže:

*“Ovaj prosti **zrak**, koji je beživotan, bezosjećajan, koji ne posjeduje svijest, nestalan i neodlučan, nestabilan, nesređen i nemiran, podložan strujanjima i olujama koje se ne smiruju, naizgled je razlog nastanka i pojave stotina hiljada plodonosnih djelovanja, funkcija, blagodati i dostava, obavljenih s mudrošću, milošću i umijećem, što aksiomatski dokazuje: da se ti neumorni vjetrovi, ti živahani službenici, nikada ne kreću po svome nahođenju, nego ih pogoni naredba izdata od Apsolutno Moćnog i Znanog i Apsolutno Mudrog i Plemenitog Naredbodavca. I kao da svaka pojedina čestica zraka zna sve poslove, i poput savjesnog vojnika svaku zapovijed koja potekne od tog Naredbodavca shvati i slijedi, izvršava i pokorava se naredbama*

Gospodara koje struje u zraku te izvrši zadatak omogućavanja disanja svim živim bićima, čime doprinosi održanju njihovog života; sudjeluje u procesu oplođavanja i rasta biljaka, i potpomaže dopremanje hranljivih materija koje su nužne za njihovo preživljavanje; korisna je i za dopremu i navođenje oblaka; i za pogonjenje, kormiliranje i jedrenje lađe bez goriva; i kao provodnik, posebno kod emitiranja zvuka, razgovora i telekomunikacija bežičnim prijenosom talasa i radio signala te za druge slične univerzalne namjene i koristi. Pored toga, čestice zraka su i same sastavljene od prostijih elemenata, poput azota i kisika (oksigena), i posjeduju međusobnu sličnost. Ja, stoga, smatram da su one agenti jedne mudre moći, uposljeni pod savršeno usklađenim režimom, u stotinama hiljada tipova Božanskih procesa.”

Iz ovoga je putnik izveo zaključak: “Uistinu, kako to iskazuju riječi ajet-i kerima:

وَتَصْرِيفِ الرِّيَّاحِ وَالسَّحَابِ الْمُسَخَّرِ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ

‘.. promjena vjetrova, i oblaci koji (pokorno) između neba i Zemlje lebde..’ (El-Bekare: 164), *Onaj Koji Svoje naloge izdaje zraku i koristi ga kao izvršitelja neizmjernih Božanskih dužnosti i funkcija, kroz reguliranje vjetrova; i neograničenog djelovanja milosti, kroz kontroliranje oblaka; i Koji stvara zrak na takav način, isključivi je Gospodar Koji je Nužno Biće, Svemoćan, Sveznajući,*

Veličanstveni i Plemeniti.”

Zatim pogled uputi na kišu, i vidi da je ona krca-ta koristima u količini kapi, i da ona u sebi sadrži manifestacije Božanske milosti u mjeri broja kapljica te razotkriva mudrosti u brojnosti svojih kapljica. Vidi i da se te fine, ukusne i blagoslovene kapi stvaraju s vrhunskom sistematičnošću i u krajnjoj ljepoti i čari, posebno ledena tuča koja se spušta – i pada čak i ljeti – s pravilnošću i umjerenošću tako da ni oluje ni razbješnjeli vjetrovi – od čije se siline sudaraju ogromni i teški komadi – ne unose poremećaj u pogledu pravilnosti i ujednačenosti te ledene padavine, niti ih zbijaju u ubitačne gromade sačinjene sljepljivanjem tog ledenog zrnevlja! Ova, dakle, voda, koja je jedna prosta i neživa tvar što ne posjeduje osjetilnost, dobila je primjenu u mudro osmišljenim djelovanjima poput ovih, a posebno u ulozi oživljavanja i napajanja, dok i sama predstavlja jedan spoj samo dviju elementarnih neorganskih supstanci, koje ne posjeduju osjetilnost, dakle, vodi-ka i kisika – hidrogena i oksigena, pa je, ipak, iskorišćena u stotinama hiljada raznolikih namjena i procesa ispunjenih mudrošću i sviješću.

Ova, dakle, kiša i nije ništa drugo do sušto opredmećenje milosti, čije porijeklo može poteći samo iz nevidljive riznice milosti Milostivog i Samilosnog, i ona svojim spuštanjem i slijevanjem na zemlju daje praktičnu i jasnu interpretaciju ajet-i kerima:

وَهُوَ الَّذِي يَنْزِلُ الْغَيْثَ مِنْ بَعْدِ مَا قَنَطُوا وَيَنْشُرُ رَحْمَتَهُ

“On šalje kišu kad oni izgube svaku nadu, i rasprostire blagoslov Svoj” (Eš-Šura: 28).

Zatim poslušaj grmljavinu i zagleda se u munju. Vidi da te dvije fenomenalne atmosferske pojave u potpunosti praktično obrazlažu dva uzvišena ajet-i kerima:

يَكَادُ سَنَا بَرْقِهِ يَذْهَبُ بِالْأَبْصَارِ وَيَسِيحُ الرَّعْدُ بِحَمْدِهِ

“I grmljavina veliča i hvali Njega!” (Er-Ra’d: 13); “Bljesak munje Njegove gotovo da oduzme vid!” (En-Nur: 43) te najavljuju dolazak blagodatne kiše i time uveseljavaju one koji je iščekuju.

Da, odjednom zapanjujuće i gromoglasno progovaranje zraka uz prolamanje i prasak, i ispunjavanje tamne atmosfere zapanjujućom svjetlošću munje i ognja, i rasplamsavanje poput planina golemih i poput vune raščupanih oblaka natovarenih vodom, snijegom i ledom.. i druga svrhovita i čudesna stanja i pojave slične ovima energično upozoravaju i otrežnjuju nemarnog čovjeka, žestoko ga udarajući po njegovoj pokunjenoj glavi, govoreći:

“Hej, ti! Podigni glavu i pogledaj zadivljujuće postupke i procese Utjecajnog Moćnika Koji se želi predstaviti Svojim robovima! I kako god ni ti u svome postojanju nisi neovisan, prepušten sam sebi, tako ni ova dešavanja ne mogu biti sama od sebe,

uzaludna i besmislena. Svako od njih je dovedeno radi vršenja svrhovite funkcije, s pokornošću i predanošću, i svako od njih je angažirano u službi Mudrog Gospodara i Planera.”

Tako ushićeni putnik sasluša uzvišeno nebesko svjedočanstvo jedne istine sačinjeno od upravljanja oblacima, reguliranja vjetrova, spuštanja blagodatni kiše i režiranja atmosferskih pojava, te on izjavi: “*Ja vjerujem u Allaha, dželle šanuhu!*”

Drugi stepen Prvog nivoa* je opažanja ovog putnika u atmosferi izrazio na sljedeći način:

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ أَوْ اجِبُ الْوُجُودِ الَّذِي دَلَّ عَلَى وَجُوبِ وَجُودِهِ
الْجَوْ بِجَمِيعِ مَا فِيهِ بِشَهَادَةِ عِظْمَةِ احَاطَةِ حَقِيقَةِ التَّسْخِيرِ
وَالْتَصْرِيفِ وَالتَّنْزِيلِ وَالتَّدْبِيرِ الْوَاسِعَةِ الْمَكْمَلَةِ بِالْمُشَاهَدَةِ

*. Napomena – Bila mi je namjera pojasniti Trideset i tri stepena vjerovanja u Jednoću Boga, spomenuta u Prvom nivou, samo što to moje prilike sada ne dozvoljavaju te sam prinuđen zadovoljiti se veoma sažetim navodom dokaza i prijevodom njihovih smislova, i to je sve. A budući da je trideset poslanica iz Poslanica nura, pa čak njih i stotinu, već na različite načine izložilo – svaka od njih – neke od ta trideset i tri stepena, uz njihove dokaze, njima preostavljam detalje – Autor.

[Nema drugog Boga osim Allaha, Nužnog Bića, Čiju nužnost postojanja dokazuje atmosfera sa svim svojim pojavama, uz svjedočanstvo veličanstvene i sveobuhvatne činjenice koja uključuje: potčinjavanje, reguliranje, spuštanje i režiranje, i upotpunjene ličnim opažanjem.]

Nakon toga tom zamišljenom putniku, već naviknutom na misaone izlete, **Kugla zemaljska** jezikom svoga stanja došapne: *“Zašto se vrtiš oko zraka i obilaziš nebesa i svemirsko prostranstvo? Pridi ovamo da te ja upoznam s Onim za Kime tra- gaš! Promatraj dužnosti koje ja otpremam, i pročitaj ono što je ispisano na mojim stranicama!”* On raz- gleda i vidi:

kako Zemlja – poput zanesenog mevlevije – svo- jim kretanjem oko dvije ose opisuje cikluse po koji- ma se određuju dani, godine i godišnja doba, i ocrtava rubove halke Velikog Okupljanja.; i kako ona poput jedne kolosalne pokorne Božanske lađe natovarene sa više od stotinu hiljada vrsta i rodova živih bića, sa svim njihovim namirnicama i životnim potrepsčinama, usijeca duboke brazde ploveći svemirskom pučinom, ophodi i obilazi oko Sunca na svome hodočašću, u potpunoj ravnoteži i sa savršenom pravilnošću.

Zatim razgleda njezine listove i uočava da svaka pojedina stranica svih poglavlja govori o njezinom Gospodaru kroz hiljade dokaza.. Međutim, budući da on ne raspolaže sa dovoljno vremena kako bi pro- čitao svaki list, odabrao je da pregleda tek jednu nje- zinu stranicu, a to je stranica izumijevanja i uprav- ljanja živim bićima u proljetnoj sezoni. Uočava da se forme neodredivog broja jedinki iz stotine hiljada vrsta rastvaraju i razvijaju iz prostih elemenata u

savršenom redu, a zatim se uzgajaju s krajnjom milošću.. Sjemenje jednog dijela njih na krajnje čudesan način dobije nježna krilca za letenje te se tako rasprostire na sve strane u krajnjem izobilju.. Ona se raznose s punom osmišljenošću, izdržavaju i prehranjuju s punom brižljivošću i nježnošću te im se osigurava raznovrsna, raskošna, ukusna i prijatna opskrba s krajnjom milošću i darežljivošću, koja se podmiruje iz ničega, ili iz suhe zemlje, i iz korijenja otvrdnulog poput kosti, i iz međusobno sličnih sjemenki, i iz istovjetnih kapljica vode. Svakog se proljeća živim stvorenjima – poput krcatih vagona – iz nevidljive riznice isporučuje stotinu hiljada vrsta prehrambenih artikala i potrepština, s krajnjom regularnošću i harmoničnošću. Posebno snabdijevanje ukusnim i čistim mlijekom iz milostivih grudi roditelja, kao jedan s pažnjom, milošću i mudrošću upakovan poklon za mladunčad i dojenčad – to je jedan neusporediv primjer koji se sam po sebi nameće kao dokaz i odraz savršenog uzgajanja i brižljivosti, koji su jedna od manifestacija milosti Milostivog i Samilosnog, kao i Njegovih općih dobročinstava.

Ukratko:

naš je putnik, promatrajući ovu živopisnu stranicu divnog proljeća, uvidio kako je ona jedan od prizora proživljenja i okupljanja u stotine hiljada modela i tipova, kao i da ona praktično pojašnjava i daje divnu i konkretnu razradu ajet-i kerima:

فَانظُرْ إِلَىٰ آثَارِ رَحْمَةِ اللَّهِ كَيْفَ يُحْيِي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا

إِنَّ ذَٰلِكَ لَمَحْيَى الْمَوْتَىٰ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

“Pa pogledaj tragove Allahove milosti – kako On oživi zemlju nakon mrtvila njezina! On će, uistinu, i mrtve oživjeti, On sve može!” (Er-Rum: 50).

S druge strane, i isti ovaj ajet, jednom nadnaravnom ljepotom, iskazuje smislove navedene na toj stranici.

Shvatio je činjenicu koju konstantno, i u srazmjeru sa svojom ogromnom masivnošću i snagom, ponavlja zemaljska kugla na svim svojim stranicama, a to je:

لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ

“Nema drugog Boga, osim Allaha!”

I tako, u prilog objašnjenja jednog jedinog skraćenog svjedočanstva u pogledu samo jednog od dvadeset gledišta, tek jedne od prostranih stranica Kugle zemaljske, čiji broj nadmašuje dvadeset, te u prilog isticanja smislova iz zapažanja tog putnika sa ostalih gledišta i stranica, u Trećem stepenu Prvo nivoa se navodi:

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْوَاجِبُ الْوُجُودِ الَّذِي دَلَّ عَلَىٰ وَجُوبِ وَجُودِهِ

فِي وَحْدَتِهِ الْأَرْضُ بِجَمِيعِ مَا فِيهَا وَمَا عَلَيْهَا بِشَهَادَةِ عَظْمَةٍ

إِحَاطَةٌ حَقِيقَةٌ التَّسْخِيرِ وَالتَّنْذِيرِ وَالتَّرْبِيَةِ وَالْفَتْاحِيَّةِ وَتَوْزِيعِ
الْبُدُورِ وَالمَحَافِظَةِ وَالإِدَارَةِ وَالإِعَاشَةِ لِجَمِيعِ ذَوِي الْحَيَاةِ
وَالرَّحْمَانِيَّةِ وَالرَّحِيمِيَّةِ الْعَامَّةِ الشَّامِلَةِ الْمَكْمَلَةِ بِالمُشَاهَدَةِ

Zatim, tom razboritom putniku, kod proučene svake stranice, ojača iman, koji je ključ sreće i blagostanja, i poraste spoznaja Allaha, koja je ključ napretka u duhovnim sferama, te mu se razotkrije još jedan stepen suštine vjerovanja u Allaha, stepen koji je jedan održiv temelj svih savršenstava i njihovo izvorište, te mu se na taj način pružaju brojne duhovne naslade i užici, što u njemu još više izaziva i pobuđuje znatiželju. I mada je već primio i savladao jasne i sadržajne lekcije s nebesa, iz atmosfere i od Zemlje, on uporno ponavlja: “*Ima li još?*” pa začuje odjek zikrova iz **mora** i **silovitih rijeka**, koji nabujavaju od skrušenosti i željnosti, i osluhne njihov umilni i nostalgični šum, dok jezikom stanja i zvuka govore: “*I na nas se osvrni, i nas pogledaj i*

[*Nema drugog Boga osim Allaha, Nužnog Bića, Čiju nužnost postojanja u Njegovoj Jednoći dokazuje Zemlja sa svime što je u njoj i što je na njoj, uz svjedočanstvo veličanstvene i sveobuhvatne činjenice koja uključuje: potčinjavanje, reguliranje, uzgajanje, rastvaranje, rasijavanje, očuvanje, upravljanje i izdržavanje svih živih bića te opću milostivnost i samilosnost, i upotpunjene ličnim opažanjem.*]

prouči”, a on baci uzbuđen pogled, te vidi:

mora koja se živahno talasaju i u kontinuitetu žestoko zapljuskuju, i u čijoj je prirodi razasipanje, izlivanje i potapanje, opasala su zemaljsku kuglu te, zajedno s kopnom kreću ekstremnom brzinom i prjedu za jednu godinu kroz ciklus čiji je iznos dvadeset i pet hiljada godina. I uprkos tome, ona se nikad ne razdvoje, niti se ikada izliju, a niti prevladavaju nad obližnjim, susjednim kopnom! Dakle, nužno slijedi da njih smiruje, tjera i zadržava naredba Onoga Koji posjeduje apsolutnu moć i veličinu!

Nakon toga pogleda u **morske dubine** te osim što uočava prodorno biserje vrhunske ljepote, estetike i pravilnosti, uviđa i da izdržavanje, raspoređivanje i rađanje i umiranje hiljada raznovrsnih životinjskih vrsta teče po pravilnom i skladnom redu i umijeću. I pristizanje njihove opskrbe i prehrane iz običnog pijeska i iz bljutavoslane vode je tako savršeno i potpuno da samo po sebi pruža dokaz kako se dešava isključivo pod upravom Moćnog, Posjednika veličine, i pod skrbništvom Milostivog, Posjednika savršene ljepote.

Potom taj putnik pogleda u **rijeke**, i u njima opaža svrhe i koristi, i uviđa da su primjene i zaduženja koje one imaju, prinosi koje daju i troškovi koji proishode, sračunati neopisivom mudrošću i neizmjeranom milošću, tako da aksiomatski dokazuju činjenicu da svi potoci, točila, vrela, tokovi i džinovske

rijeke izbijaju i ističu iz rezervoara Milostivnog, Nosioca Veličine i Počasti. Štaviše, vode se sabiru i razvode na sasvim neshvatljiv i neobičan način, da je čak i u jednom hadis-i šerifu izrečen smisao kako četiri rijeke ističu iz Dženneta.⁽³⁾

Drugim riječima, riječni tokovi znatno nadilaze domet djelovanja pojavnih uzroka, stoga se one i ne slijevaju niodakle drugo nego iz riznica nepojavnog Dženneta čije vode ne poniru, i iz jednog nevidljivog sliva koji je nepresušan.

Na primjer, rijeka *Nil'i mubarek*, koja je nerodnu egipatsku pustinju pretvorila u dunjalučki džennet, bez prestanka teče poput jednog malog mora, a izvire na jugu iz planine koja se zove *Mjesečeva planina*. Kad bi se, naime, voda njezinog šestomjesečnog protoka akumulirala i zamrzнула, nastala bi masa veća i od samog tog planinskog masiva! Međutim, činjenica je da vodeni bazen u kojem se sabire voda zauzima tek manje od jedne šestine zapremine te planine. A što se tiče priticanja vode u toj vreloj regiji, ono je slabo i zanemarljivo, jer oskudne kiše koje odmah upije sasušeno ožednjelo tlo i ne pružaju neku znatniju priliku za akumuliranje. Ne postoje, dakle, uvjeti za održanje ravnoteže između priliva i odliva vode; i zato se u predaji kaže da ona potječe iz nevidljivog Dženneta, koji nadilazi prirodne zemaljske zakone. Na taj način ova predaja saopćava jednu lijepu i duboko poučnu činjenicu.

I tako je naš izletnik vidio samo jednu iz mase od hiljada istina i svjedočenja rijeka i mora nepreglednih poput i samih mora. I shvatio je da svi oni skupa i u jedan glas nesavladivom snagom, ogromnom

poput mora, konstantno iskazuju: لا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ

“Nema drugog Boga osim njega!”, a sva morska stvorenja prikazuju kao svjedoke koji potvrđuju autentičnost tog svjedočanstva.

U prilog iznošenja kolektivnih morskih i riječnih svjedočanstava na vidjelo, Četvrti stepen Prvog nivoa donosi sljedeći smisao:

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْوَاجِبُ الْوُجُودَ الَّذِي دَلَّ عَلَى وَجُوبِ وُجُودِهِ
 فِي وَحْدَتِهِ جَمِيعَ الْبِحَارِ وَالْأَنْهَارِ بِجَمِيعِ مَا فِيهَا بِشَهَادَةِ
 عَظْمَةِ احَاطَةِ حَقِيقَةِ التَّسْخِيرِ وَالْمُحَافَظَةِ وَالْإِدْحَارِ
 وَالْإِدَارَةِ الْوَاسِعَةِ الْمُنْتَظَمَةِ بِالْمُشَاهَدَةِ

Poslije toga, **brda i pustinje** dozovu putnika koji se predao svojim misaonim izletima, i govore: “Pro-ući i našu stranicu!..” Naravno, on upre pogled i vidi:

“Nema drugog Boga osim Allaha, Nužnog Bića, Čiju nužnost postojanja u Njegovoj Jednoći dokazuju sva mora i sve rijeke sa svime što je u njima, uz svjedočanstvo veličanstvene, sveobuhvatne i utemeljene činjenice koja uključuje: potčinjavanje, očuvanje i upravljanje, i upotpunjene ličnim opažanjem.”

da, univerzalne dužnosti planina i njihove sves-trane uloge odaju veličinu i mudrost koje fasciniraju umove!

Primjera radi, istaknuti položaj brda i njihovo izbijanje iz zemlje po nalogu od Gospodara, stišava burnost zemlje i ublažava njezinu srdžbu i žestinu uzrokovanu tektonskim poremećajima te joj omogućuje da odahne i opusti se kroz erupcije i pukotine. Time je izbjegnuto njezino kataklizmično potresanje i eksploziranje, pa komfor njezinih bezbjednih stanovnika ostaje nenarušen. I kao što se na plovila radi održanja ravnoteže i sprečavanja nestabilnosti i eventualnog potapanja ugrađuju jarboli i stubovi, tako isto i planine jesu stubovi puni dragocjenosti na palubi zemaljske lađe, štite je od potresanja, stabiliziraju je i održavaju joj ravnotežu. Kur'an-i kerim je ovaj smisao istaknuo u mnogim ajetima, među kojima su:

وَالْجِبَالِ أَوْتَادًا وَالْقَيْنِ فِيهَا رُؤُوسًا وَالْجِبَالِ أَرْسِيًّا

“*i planine stubovima (učinio)*” (En-Neba’: 7); “*i po njoj nepomične planine razbacali*” (El-Hidžr: 19); “*i planine usidrio*” (En-Nazi’at: 32).

Još jedan primjer. Naš, dakle, izletnik shvaća da su u planinskoj utrobi mnogobrojna vrela, vode, rude, materijali i ljekovite tvari, o kojima ovise živa bića, pohranjeni mudro, darežljivo i planski, do te mjere da aksiomatski potvrđuju činjenicu kako te

planine jesu robna skladišta i stovarišta u ovlasti Moćnog, Čija je moć neograničena, i Mudrog, Čija je mudrost beskrajna. I iz ova dva brilijantna smisla izvodi analogne zaključke o ostalim, kao planina masivnim i koliko i sama pustinja golemim funkcijama i svrhovitostima planina i pustinja. I uvida da planine i pustinje, na jeziku svih svojih svrhovitosti i svojih funkcija, a posebno svoga sadržavanja materijalnih rezervi, izjavljuju svjedočanstvo i iskazuju vjeru u Jednoću Boga, riječima:

لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ

(La ilahe illa Hu); i da to svjedočanstvo i vjerovanje u Jednoću posjeduje snagu i čvrstinu koliko i gordi planinski divovi te prostranost i nepreglednost poput pustinja i pješčara pa i on izgovara: *“Ja vjerujem u Allaha!”*

U svrhu isticanja tog smisla u Petom stepenu Prvog nivoa je spomenuto kako slijedi:

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْوَاجِبُ الْوُجُودِ الَّذِي دَلَّ عَلَى وَجُوبِ وَجُودِهِ
 جَمِيعُ الْجِبَالِ وَالصَّحَارَى بِجَمِيعِ مَا فِيهَا وَعَلَيْهَا بِشَهَادَةِ
 عَظْمَةِ احَاطَةِ حَقِيقَةِ الْأَدْحَارِ وَالْإِدَارَةِ وَنَشْرِ الْبُدُورِ
 وَالْمُحَافَظَةِ وَالتَّدْبِيرِ الْإِحْتِيَاطِيَّةِ الرَّبَّانِيَّةِ الْوَأَسَعَةِ الْعَامَّةِ

الْمُنْتَظِمَةُ الْمَكْمَلَةُ بِالْمَشَاهِدَةِ

I dok je još taj putnik u razmišljanju prohodio planinama i pustinjama, pred njegovom se mišlju širom otvoriše vrata svijeta **drveća i bilja**, i pozvaše ga da uđe, govoreći: “*Kreni ovamo, prošetaj našom baščom, i prouči naše retke!*” On uđe i vidje:

ogromno i divno sijelo učenja *tehlila* i *tevhida*, koje su drveće i bilje sazvali te oformili zadivljujuću halku zikra i iskaza zahvalnosti Njemu. On iz njihovog stanja razumije kao da sve drveće i sve vrste bilja skupa i u horu ponavljaju:

لا إله إلا الله (La ilahe illallah) “*Nema drugog Boga osim Njega!*”. I on vidje tri velike univerzalne istine koje dokazuju i svjedoče da svo plodonosno drveće i sve rascvjetalo bilje zajedno, čineći zikir, iskazuju svoje svjedočanstvo Božije jednoće, i tečnim jezikom svoga pravilno raspoređenog lišća, živopisnim govorom svoga prekrasnog cvijeća, i razgovijetnim rječnikom svojih lijepo uređenih plodova, kliču: لا إله إلا هو (La ilahe illa Hu) “*Nema drugog Boga osim Njega!*”

[“*Nema drugog Boga osim Allaha, Nužnog Bića, Čiju nužnost postojanja dokazuju sve planine i pustinje sa svime što je u njima, i što je na njima, uz svjedočanstvo veličanstvene, gospodarske, sveobuhvatne, univerzalne i utemeljene činjenice koja uključuje: akumuliranje, upravljanje, rasijavanje, očuvanje, planiranje i rezerviranje, i upotpunjene ličnim opažanjem.*”]

Prva, smisao i činjenica namjenskog ukazivanja blagodati i počasti, i namjernog ukazivanja dobročinstva i uslužnosti, koja se jasno opaža u svakom stablu i stabljici, je, bjelodano poput sunčeve svjetlosti, uočljiva u njihovoj sveukupnosti.

Druga, jeste smisao i činjenica namjernog i mudrog razvrstavanja i razlikovanja, te s milošću i osmišljenog uljepšavanja i oblikovanja, toliko jasna da ne ostavlja nikakvu mogućenost slučajnosti, na tim nebrojenim vrstama i jedinkama je uočljiva jasno poput bijela dana. I očigledno pokazuje da su to originalna djela, vezovi i otisci Mudroga Stvoritelja!

Treća, jeste činjenica otvaranja i rastvaranja neodredivog broja formi i kreacija, u stotine hiljada raznovrsnih vidova i raznolikih oblika, iz ograničenog sjemenja određenog broja, približne sličnosti, jednostavnih i neživih i međusobno istovjetnih ili malo različitih i međusobno izmiješanih jezgaraca te njihovo zasađivanje u savršenoj raspoređenosti i umjerenosti i u krajnjem dometu ukrašenosti i ljepote. Razvijanje, dakle, oblika svake pojedinačne jedinice tih nejednakih vrsta – čiji broj premašuje dvije stotine hiljada – u žive, odvojeno, u savršenom skladu i u punoj ravnomjernosti svake od njih, i mudro, i bez ikakve omaške, jeste jedna istina blistavija i uočljivija od sunca. Shvatio je da postoje svjedoci koji dokazuju tu istinu u brojnosti cvijeća, i u količini plodovlja, i u mnoštvu lišća i stvorenja u

proljeće, te je časne smislove koji su uzavreli u njegovom srcu izrazio riječima: “*Hvala Allahu na blagodati imana!*”

Radi isticanja ovih istina i svjedočanstava, u Šestom stepenu Prvog nivoa se navodi sljedeće:

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْوَجِبُ الْوُجُودِ الَّذِي دَلَّ عَلَى وَجُوبِ وَجُودِهِ
 فِي وَحْدَتِهِ أَجْمَاعُ جَمِيعِ أَنْوَاعِ الْأَشْجَارِ وَالنَّبَاتَاتِ الْمُسْبِحَاتِ
 النَّاطِقَاتِ بِكَلِمَاتٍ أَوْ رَاقِهَا الْمَوْزُونَاتِ الْفَصِيحَاتِ
 وَأَزْهَارِهَا الْمَزِينَاتِ الْجَزِيَلَاتِ وَأَثْمَارِهَا الْمُنْتَظَمَاتِ
 الْبَلِيغَاتِ بِشَهَادَةِ عَظْمَةِ حَاطَةِ حَقِيقَةِ الْإِنْعَامِ وَالْإِكْرَامِ
 وَالْإِحْسَانِ بِقَصْدٍ رَحْمَةٍ وَحَقِيقَةِ التَّمْيِيزِ وَالتَّزْيِينِ
 وَالتَّصْوِيرِ بِإِرَادَةٍ وَحِكْمَةٍ مَعَ قَطْعِيَّةِ دَلَالَةِ حَقِيقَةِ فَتْحِ جَمِيعِ
 صُورِهَا الْمَوْزُونَاتِ الْمَزِينَاتِ الْمُتَبَايِنَةِ الْمُتَنَوِّعَةِ الْغَيْرِ الْمَحْدُودِ
 دَةٍ مِنْ نَوَاتَاتٍ وَحَبَاتٍ مُتَمَاثِلَةٍ مُتَشَابِهَةٍ مَحْصُورَةٍ مَعْدُودَةٍ

“Nema drugog Boga osim Allaha, Nužnog Bića, Čiju nužnost postojanja u Njegovoj Jednoći dokazuje konsenzus svih vrsta drveća i bilja, koje veličaju Allaha i progovaraju bogatim riječnikom svog pravilno raspoređenog lišća, rječitosti svog prekrasnog cvijeća, i elokvencijom lijepo uređenog plodovlja, —————>

Vraćajući se sa tog meditativnog izleta, oduševljeni izletnik, čiji se zanos i užitak uvećavao njegovim napredovanjem, razveseljen svojim stizanjem do istine, izlazeći iz proljetne bašče i u rukama noseći buket sačinjen od cvjetova spoznaje i imana, ogroman i raskošan koliko i samo proljeće, vidje kako se otvoriše vrata **svijeta ptica i životinja** pred njegovim umom koji shvata istinu i mislima upućenim na spoznaju. Stotinama hiljada raznovrsnih glasova i različitih jezika pozivaše ga da uđe u njihov živopisni svijet, i iskazaše mu dobrodošlicu u taj svijet. On uđe i vidje kako sve ptice i sve životinje, sa svim svojim vrstama, zajednicama i rodovima,

jednoglasno čine zikr: لا اله الا هو “*Nema drugog Boga osim Njega!*” jezikom svoga stanja i govora te kao da su zemaljsku površinu načinili kao jedno ogromno sjedište činjenja zikra i golemo okuplja-lište učenja tehlila, pa svaka od njih za sebe predstavlja jednu Božansku kasidu, što melodično opijeva Gospodareve blagodati..; i riječ slave što govori u posvetu svoga Autora..; i slovo milosrđa koje razgllašava Božiju milost.. Svi, dakle, sriču

uz svjedočanstvo veličanstvene i sveobuhvatne činjenice ukazivanja blagodati i počasti, i dobročinstva s određenom namjerom i milošću; i činjenice razvrstavanja, dotjerivanja i oblikovanja, voljnog i s mudročću; i uz kategorički dokaz činjenice sveukupnog rastvaranja njihovih beskrajnih, raznovrsnih, raznolikih, ukrašenih i pravilnih oblika, iz jezgaraca i sjemenki približne sličnosti i identičnosti, ograničenih i odredivih po količini.”

pohvalu svome Stvoritelju, opisuju Ga sa zahvalnošću i priznanjem te se čini kao da čula i osjetila, organi, pomagala i ustrojstva te sposobnosti svih tih ptica i životinja, ustvari, jesu pravilno i uravnoteženo sročene riječi i razgovijetan i upečatljiv govor.

Prolaznik se, tako, osvjedočio u tri bitne i dalekosežne istine, koje autentično dokazuju da ptice i životinje tim riječima iskazuju zahvalnost svome Stvoritelju i Opskrbitelju i tim govorom svjedoče Njegovu Jednoću.

Prva, činjenica iznalaženja iz ničega koje se dešava sa svrhovitošću, izumijevanja s umijećem, stvaranja s voljom i znanjem te istina oživotvorenja i dodjeljivanja duha, koja sa dvadeset gledišta čini manifestaciju znanja, mudrosti i volje, nipošto se ne može pripisati pukoj slučajnosti, slijepoj sili ili prirodi koja ne posjeduje svijest. Ova, dakle, činjenica u brojnosti svih živih bića upečatljivo je jasan dokaz i autentični svjedok nužnosti postojanja Živog i Sveodrživog, te Njegovih Sedam uzvišenih atributa, i Njegove Jednoće.

Druga, činjenica razvrstavanja, ukrašavanja i oblikovanja koja se jasno manifestira kroz te bezbrojne kreacije što se jedne od drugih razlikuju po izgledu, po posebnim lijepim i ukrašenim oblicima, po međusobno srazmjerno utvrđenoj brojnosti, te po pravilnim i simetričnim formama. Iz svega, dakle, ovoga je očigledna jedna neoboriva i snažna istina,

da je nemoguće da ovim obimnim činom, koji sa svih aspekata ističe hiljade mudrosti i nadnaravnosti, bude u stanju raspolagati iko drugi osim Onoga Koji može sve, i Koji zna sve. U tome apsolutno ne postoji neka druga mogućnost i vjerovatnoća.

Treća, činjenica rastvaranja tih bezbrojnih vrsta životinja iz kapljica vode – tzv. nutfe – i iz jaja i jajašaca sličnih i istih ili identičnih i s minimalnim razlikama, okruženih i ograničenih, u stotine hiljada vrsta i formi koje su svaka za sebe po jedno nadnaravno djelo mudrosti, sa savršenom pravilnošću, i potpunom uravnoteženošću, bez greške, bez suvišnosti ili manjkavosti jeste blistava i sjajna istina koja svoje blistavilo crpi iz dokaza i uporišta u brojnosti svih životinja skupa.

Tako se naš izletnik, razgledavši svijet ptica i životinja, osvjedočio i saslušao savršenu lekciju iz gornjih triju činjenica koje zajedno ukazuju na istinu da sve životinjske vrste iskazuju svjedočanstvo riječima: “*Nema drugog Boga osim Njega!*”, pa kao da je i sama Zemlja postala jedno divovsko ljudsko biće i u razmjerama svoje zapremine i veličine ponavljajući “*Nema drugog Boga osim Njega!*”, svojom silovitošću, i akustičnošću ispunjava nebesku kupolu i čujna je za stanovnike nebesa.

U Sedmom stepenu Prvog nivoa je u prilog isticanja ove istine, rečeno kako slijedi:

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْوَاجِبُ الوجودِ الَّذِي دَلَّ عَلَى وَجُوبِ وجودِهِ فِي
 وَحْدَتِهِ اتِّفَاقُ جَمِيعِ أَنْوَاعِ الْحَيَوَانَاتِ وَالطُّيُورِ الْحَامِدَاتِ
 الشَّاهِدَاتِ بِكَلِمَاتِ حَوَاسِبِهَا وَقَوَاهَا وَحَسَبَاتِهَا وَلَطَائِفِهَا
 الْمَوْزُونَاتِ الْمُنتَظِمَاتِ الْفَصِيحَاتِ وَبِكَلِمَاتِ
 جِهَازَاتِهَا وَجَوَارِحِهَا وَأَعْضَائِهَا وَالْأَنْهَاءِ الْمُكَمَّلَةِ الْبَلِيغَاتِ
 بِشَهَادَةِ عَظْمَةِ احاطَةِ حَقِيقَةِ الْإِجَادِ وَالصَّنْعِ وَالْإِبْدَاعِ بِالْأَرَادَةِ
 وَحَقِيقَةِ التَّمْيِيزِ وَالتَّزْيِينِ بِالْقَصْدِ وَحَقِيقَةِ التَّقْدِيرِ وَالتَّصْوِيرِ
 بِالْحِكْمَةِ مَعَ قَطْعِيَّةِ دَلَالَةِ حَقِيقَةِ فَتْحِ جَمِيعِ صُورِهَا الْمُنتَظِمَةِ
 الْمُتَخَالِفَةِ الْمُتَنَوِّعَةِ الْغَيْرِ الْمَحْصُورَةِ مِنْ بَيضَاتِ وَقَطْرَاتِ
 مُتَمَاثِلَةٍ مُتَشَابِهَةٍ مَحْصُورَةٍ مَحْدُودَةٍ

[“Nema drugog Boga osim Allaha, Nužnog Bića, Čiju nužnost postojanja u Njegovoj Jednoći dokazuje konsenzus svih vrsta životinja i ptica, koje zahvaljuju Allahu i iskazuju svjedočanstvo odmjeranim, pravilno sročanim i razgovijetnim rječnikom svojih osjetila, sposobnosti, čuvstava i rafiniranosti; i savršenim i upečatljivim rječnikom svojih ustrojstava, udova, organa i pomagala; uz svjedočanstvo veličanstvene i sveobuhvatne činjenice voljnog iznalaženja, tvorenja i izumijevanja; i činjenice namjernog razvrstavanja i uljepšavanja; i činjenice mudrog sa mjeravanja i oblikovanja; i uz kategorički dokaz činjenice rastvaranja svih njihovih bezbrojnih pravilnih, raznolikih i raznovrsnih oblika, iz jajašaca i kapljica sličnih i ujednačenih, ograničenih i odredivih po količini.”]

Zatim je ovaj putnik koji razmišlja poželio ući u **svijet ljudskih bića i čovjekov dunjaluk**, kako bi uznapredovao uspinjući se neograničenim stepenima Božanske spoznaje, i napredovati na stupnjevima njezinih užitaka te osvojiti što veći nivo njezine beskrajne iluminacije. U tome ga odabranici ljudskog roda, a to su vjerovjesnici, a.s., prvi pozvaše da uđe te on uđe i najprije započe istraživati vremenske dubine.

Vidio je da svi vjerovjesnici, a.s. – a oni su elita ljudskog roda i njegov najsavršeniji sloj, jednoglasno čine zikir i složno ponavljaju: لا اله الا هو “*Nema drugog Boga osim Njega!*”. Svi oni pozivaju u čistu vjeru u Jednoću Boga, snagom bezbrojnih divnih mu’đžiza koje potvrđuju istinitost njihovih tvrdnji. Vidio je i da svi oni uče i pozivaju čovječanstvo u vjeru u Allaha, da bi ga izvukli od nivoa životinje do stepena meleka, pa i on s neizmjernom učtivošću i ogromnim poštovanjem i sam kleknu na koljena da poslušna lekciju u toj svijetloj medresi. I ugleda u rukama svakog od tih znamenitih čelnika i upućivača čovječanstva čudesna i nadnaravna djela, koja su znak potvrde i autentičnosti od Gospodara svjetova. I vidje da se po dostavi poruke svakog od njih u čovječanstvu formirala brojna zajednica i veliki ummet od ljudi koji su stekli uvjerenje i ušli pod okrilje imana.. Stoga je taj prolaznik mogao izvesti zaključak o čvrstini vjere u Jednoću Boga, činjenici,

dakle, koju složno i jednoglasno potvrđuju i donose ti iskreni duhovni upravitelji, čija brojnost nadmašuje stotinu hiljada.

Shvatio je i dalekosežnost posljedica kardinalne greške i najteže krivice koje počinise sljedbenici zablude i poricatelji te neosporive istine, što posjeduje toliku snagu i što ju je priznao i podržao toliko broj kompetentnih i iskrenih znalaca te je potvrdio svojim potpisima i mu'džizama koje je nemoguće brojem odrediti.. Saznao je, također, i koliko bolnu i trajnu kaznu zaslužuju dotični počinitelji. Spoznao je i do koje mjere su u pravu i pravični oni koji su im priznali iskrenost i u njih povjerovali te ušli pod okrilje imana.. Pred njim se, time, jasno ukaza još jedan visoki stepen neprikosновенosti imana i uzvišenosti vjere u Jednoću Boga.

Uistinu, bezbrojne mu'džize koje su konkretna potvrda iskrenosti od strane Uzvišenog Hakka, vjerovjesnicima, a.s., kao i nebeski šamari u lice njihovih osporavatelja i protivnika daju iskaz njihove ispravnosti. Njihova lična savršenstva i ispravnost njihovih tvrdnji koje dokazuju da su oni na putu prave istine; zatim, snaga njihovog imana, krajnja ozbiljnost i požrtvovanost, što svjedoči njihovu iskrenost; te nebeske Knjige i svete stranice u njihovim rukama i bezbroj njihovih učenika koji su, orijentirajući se prema njima, došli do istine, podigli se do savršenstva i pronašli put do svjetlosti,

sve ovo, dakle, dokazuje autentičnost njihovog puta i nepogrešivost njihovog pravca. Povrh svega, konsenzus, saglasnost, zajedništvo tih iskrenih dostavitelja poruke u afirmativnim pitanjima te podudaranje i slaganje u njihovim tvrdnjama jeste jedan takav dokaz istinitosti imana i nesavladiva sila da se nikakva druga sila na svijetu ne može nositi s njom. To je jedna nepobitna istina pred kojom se rasplinjuju svaka sumnja i nedoumica.

Tako je naš izletnik saznao svrhu Božanske odredbe da priznanje svih poslanika bude jedan od stubova imana, jer ono predstavlja jedno vrelo iz kojeg silovito izbija snaga imana te tako iz njihovih predavanja uznapredova na još uzvišenije stepene imana.

U Osmom stepenu Prvog nivoa je iskazan smisao gore navedene lekcije tog putnika:

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الَّذِي دَلَّ عَلَىٰ وَجُوبٍ وَجُودِهِ فِي وَحْدَتِهِ أَجْمَاعِ
 جَمِيعِ الْأَنْبِيَاءِ بِقُوَّةٍ مُّعْجَزَاتِهِمُ الْبَاهِرَةِ الْمُصَدِّقَةِ الْمُصَدِّقَةِ

Potom, naš putnik i tragalac koji je iz snage imana okusio uzvišenu slast istine, kad se vratio iz društva vjerovjesnika, a.s., pozvaše ga oni što su s

[“Nema drugog Boga osim Allaha, Nužnog Bića, Čiju nužnost postojanja u Njegovoj Jednoći dokazuje konsenzus svih vjerovjesnika, snagom njihovih divnih mu'džiza, autoritativnih i autentičnih.”]

pouzdanim znanjem potvrdili pozive vjerovjesnika i donijeli neosporne dokaze njihove istinitosti, iz reda učenjaka, istražitelja i samostalnih šerijatskih autoriteta, koji se jednim imenom nazivaju “**odabranicima i pravednicima**”. Oni ga, dakle, pozvaše u svoja učilišta te on uđe i opazi jedan masovni skup sastavljen od hiljada izuzetnih genijalaca i stotina hiljada sposobnih znanstvenika i istraživača, kako uspostavljaju dokaze, podižu argumente i svojim preciznim istraživanjima što ne ostavljaju ni trunku sumnje potvrđuju ustanovljene imanske istine, prvenstveno nužnost postojanja Stvoritelja i Njegovu Jednoću.

Da, konsenzus tih znamenitih učenjaka – i pored međusobnih razlika u talentima i prilazima – oko temelja i stubova imana i oslanjanje svakog od njih na svoje snažne i pouzdane argumente jeste jedan neoboriv dokaz, kojem se može proturječiti samo ukoliko postoji mogućnost da neko pronade dokaz održiviji od svih njihovih dokaza i njegov autoritet snažniji od autoriteta svih njih! U suprotnom, svi oni koji negiraju mogu se konfrontirati jedino kroz neukost, puko neznanje, ignorantizam i negiranje, negativne sudove koje je nemoguće potvrditi; ili tvrdoglavošću i zatvaranjem očiju pred tom svjetlošću. A činjenica je da je onaj ko zatvori oči samo svoj dan pretvorio u noć.

Putnik je razumio da je svjetlost kojom isijavaju

ti cijenjani i dubokoumni učitelji u ovom uzvišenom i ogromnom učilištu više od hiljadu godina obasjala polovinu Zemaljske kugle. U tome je pronašao takvu duhovnu snagu koja je obuzela sve njegovo biće i ispunila mu grudi tako da, i kad bi se svi oni koji negiraju skupa sabrali, ne bi je mogli poljuljati ni za jednu trunku. Jedna kratka naznaka u Devetom stepenu Prvog nivoa odnosi se na gradivo i pouke koje je ovaj prolaznik savladao u tome učilištu:

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الَّذِي دَلَّ عَلَىٰ وَجُوبٍ وَجُودِهِ فِي وَحْدَتِهِ اتِّفَاقٌ
 جَمِيعِ الْأَصْفِيَاءِ بِقُوَّةِ بَرَاهِينِهِمُ الظَّاهِرَةِ الْمُحَقَّقَةِ الْمُتَّفَقَةِ

Na povratku iz učilišta znalaca, duboko zamišljenog putnika je osvojila jaka volja za još većim učvršćivanjem i napredovanjem imana i njime ovladala čvrsta želja za viđenjem svjetlosti i užitaka koji su na putu uspinjanja sa stepena pouzdanog znanja do nivoa osvjedočenog uvjerenja. U tome hiljade i milioni, produhovljenih upravitelja koji su se založili na putu suštine, stigli do istine, i dostigli nivo osvjedočnog uvjerenja, svojim uzdignućem i uzletom u sjeni Muhammedovog – sallallahu ‘alejhi ve sellem – mi’radža, savršenom stazom Hvaljenoga

[“Nema drugog Boga osim Allaha, Nužnog Bića, Čiju nužnost postojanja u Njegovoj Jednoći dokazuje konsenzus svih istinskih odabranika, snagom njihovih divnih dokaza, provjerenih i jedinstvenih.”]

tragom Muhammedovim, s.a.v.s., pozvaše ga do nivoa ispravnog i časnog duhovnog upraviteljstva stjecišta ogromnog i zadivljujućeg zikra, koje isijava izljevom i nurom što ispunjava sav prostor i izbija sa izvora sačinjenog od bezbrojnog slijeda njihovih tekija, odaja i hanikaha. On uđe i vidje da ti muršidi, posjednici duhovnih otkrovenja i nadnaravnih počasti, oslanjajući se na svoja otkrovenja, nadnaravne počasti i vizije, složno i u jednom glasu ponavljaju: لا إِلَهَ إِلَّا هُوَ “*Nema drugog Boga osim Njega*” i time čitavom svemiru oglašavaju nužnost postojanja Gospodara i Njegove Jednoće,

Da, kao što Sunce prepoznamo sa sedam boja u njegovoj svjetlosti, tako isto i činjenicu Jednoće Boga svjedoče i jednoglasno i složno potvrđuju ti nenadmašni nosioci spoznaje i prosvijetljeni velikani, koji su predstavnici različitih vjerodostojnih tarikata i sljedbenici raznorodnih ispravnih puteva te posjednici brojnih autentičnih pravaca, različitih sjajnih boja i raznobojnog blještavila u sedamdeset nijansi, ili čak u brojnosti Allahovih Lijepih Imena, što se manifestuju iz Sunca Bespočetnog i Beskrajnog! Kolilo je jasna i očigledna ta činjenica, osvjedočio se do nivoa osvjeđenog uvjerenja!

Odsjaj te fascinirajuće istine je putnik lično posmatrao i tako uvidio da istina u kojoj su jednoglasni

vjerovjesnici, a.s., i konsenzus postigli najodabraniji učenjaci, i međusobno saglasne dobre evlije, i sve tri one zajedno čine zbilja jednu činjenicu blistaviju od dnevne svjetlosti što odaje prisustvo sunca.

Tako je u Desetom stepenu Prvog nivoa data jezgrovita naznaka izljeva što ih je stekao prolaznik iz tekija:

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الَّذِي دَلَّ عَلَىٰ وَجُوبِ وَجُودِهِ فِي وَحْدَتِهِ أَجْمَاعِ
الْأَوْلِيَاءِ بِكُشْفِيَّاتِهِمْ وَكَرَامَاتِهِمْ الظَّاهِرَةِ الْمُحَقَّقَةِ الْمُصَدِّقَةِ

Potom je taj putnik svim svojim čulima i silama poželio uznapredovati i uzvisiti se u jačanju svoga imana i u razotkrivanju spoznaje Allaha, znajući da ljubav prema Allaha, što potječe iz vjerovanja u Allaha i izbija iz Njegove spoznaje, jeste najveće, najbitnije i najobuhvatnije ljudsko savršenstvo; ustvari, ona je izvor i osnov svih savršenstava čovjeka. Stoga podiže glavu pogledajući na nebesa i obraćajući se svome intelektu:

Budući da je život nešto najdragocjenije u svemiru; i da su sva stvorenja podložna utjecaju života; te da su najdragocjenija živa bića ona što posjeduju duh, a da najnaprednija od svih bića što

[“Nema drugog Boga osim Allaha, Nužnog Bića, Čiju nužnost postojanja u Njegovoj Jednoći dokazuje kosenzus evlija i njihovih duhovnih otkrovenja i pojavnih nadnaravnih počasti, provjerenih i potvrđenih.”]

posjeduju duh jesu ona što posjeduju svijest.; i budući da se Kugla zemaljska, upravo zbog tih dragocjenosti, neprekidno u svakom vremenskom razdoblju i svake godine puni i ispražnjava, u svrhu neprekidnog uvećavanja živih bića; neminovno je, dakle, i nezaobilazno da i ta uzvišena i dekorirana nebesa također imaju svoj živalj i stanovnike koji im dolikuju, bića što posjeduju život, duh i svijest. Čak i mnogobrojne predaje još od davnina potvrđuju slučajeve viđenja meleka i razgovora s njima, kao što je, npr., slučaj s pojavom Džebraila, a.s., u ljudskom liku pred očima ashaba u društvu s Poslanikom, s.a.v.s..

Putnik se zamisli razmišljajući: *“Eh, da mi je da mogu da se vidim sa stanovnicima nebesa, i da mi je da saznam ono o čemu oni govore! Jer, najznačajnije svjedočanstvo u pogledu Stvoritelja svemira jeste njihovo svjedočanstvo!”* I dok je tako razmišljao, odjednom začu nešto poput nebeskoga glasa:

“Želiš li se susresti s nama i čuti naše izlaganje, onda znaj: u imanska pitanja, koja su našim posredstvom poslana svim vjerovjesnicima, na čelu s Muhammedom – sallallahu ‘alejhi ve sellem – u Kur’an-i kerimu, mi smo prvi povjerovali! Znaj i da su dobri duhovi među nama, koji su se pojavljivali pred ljudima, svi bez izuzetka i jednoglasno posvjedočili nužnost postojanja Stvoritelja svemira, Njegovu Jednoću i Njegove neprikosnovene Atribute.

Kao i da su sva mnogobrojna saznanja koja si primio međusobno skladna i potpuno usaglašena. Podudarnost i skladnost ovih neograničenih saznanja dokaz su ti jasan kao sunce.” Putnik primi k svijesti to šta mu oni nastoje reći, a nur njegovog imana zasja i zablista te uzletje i uspe se do nebesa.

Jedna kratka naznaka u Jedanaestom stepenu Prvog nivoa navodi smislove što ih je naš izletnik stekao iz izlaganja meleka, riječima:

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْوَاحِبُ الْوَجُودِ الَّذِي دَلَّ عَلَى وُجُوبِ وُجُودِهِ فِي
وَحَدِيثِهِ اتِّفَاقُ الْمَلَائِكَةِ الْمُتَمَثِّلِينَ لِأَنْظَارِ النَّاسِ وَالْمُتَكَلِّمِينَ
مَعَ خَوَاصِّ الْبَشَرِ بِأَخْبَارِ أَعْيُنِهِمْ الْمُتَطَابِقَةِ الْمُتَوَافِقَةِ

Nakon toga je željni i čežnjivi putnik, saslušavši lekciju sa jezika i iz stanja svake pojedine skupine iz pojavnog svijeta i s aspekta tjelesnosti i materijalnosti, poželio nastaviti svoj obilazak, putovanje, raspiti vanje i traganje za istinom, što se nalazi u svijetu nevidljivosti i u privremenom posmrtnom boravištu. U to se pred njim otvoriše vrata **ispravnih i prosvijetljenih umova i zdravih nuranijskih srca,**

[“Nema drugog Boga osim Allaha, Nužnog Bića, Čiju nužnost postojanja u Njegovoj Jednoći dokazuje konsenzus meleka koji se ukazuju pred očima ljudi, i koji komuniciraju s odabranicima iz ljudskog roda, svojim složnim i skladnim izvješćima.”]

bez kojih ne opstoji nijedna ljudska zajednica. Jer, um i srce su poput jezgra i srži čovjeka, koji je plod ovog svemira, i uprkos svoje skromne veličine, posjeduju sposobnost rasprostiranja i širenja, što im omogućava da prekriju cijeli svemir.

Putnik vidje: da srca i umovi jesu ljudski međuprostori što povezuju dva svijeta, nevidljivi i pojavni, te se komunikacije i kontakti iz tih dvaju svjetova – u pogledu čovjeka – razmjenjuju u tim tačkama. On se zato obrati svome umu i srcu i reče: *“Hodite! Najkraći od svih puteva koji dovode do istine ide kroz kapiju poput vaše! To nisu lekcije poput onih koje smo do sada slušali sa jezika drugih pravaca. Sigurno je da treba da se okoristimo iščitavanjem i izučavanjem čistoće kvaliteta i boja u pogledu njihovih imana.”* Te uze prelistavati stranice umova i razvijati listove srca, duboko zadržavajući pogled i dugo razmišljajući, pa vidje:

Svi ispravni i prosvjetljeni umovi složni su u čvrstom i jasnom uvjerenju u pogledu imana i Jednoće Boga, i podudaraju se u odlučnom i istrajnom mišljenju i smirenom uvjerenju, uprkos širokih različitosti u sposobnostima i međusobne udaljenosti i nejednakosti u pravcima. Dakle, povezali su se oslanjajući se na činjenicu koja je nepromjenljiva, a korijeni su im duboko prodrli u čvrstu istinu, ne mogu se počupati. Iz toga slijedi da konsenzus ovih umova u pitanjima imana, nužnosti postojanja i

Jednoće Boga jeste jedan neprekidni nuranijski lanac, i prostrani i svijetli prozor što pogleda u istinu.

Vidio je, također, i da se sva zdrava i iluminirana srca u svojim jedinstvenim, uvjerljivim i otkrovenjima i vizijama punim zanosa o pitanjima stubova vjerovanja međusobno slažu i podudaraju u vjeri u Jednoću Boga, uprkos razlikovanju u metodama i različitosti polazišta. Odnosno, svako od tih nuranijskih srca jeste jedan minijturni prijesto zaposjednut božanskom spoznajom, i ogledalo što sabire odraze sveopstojne svjetlosti, što stoji naspram istine i dovodi do nje, i ukazuje se po njoj. Ona su, znači, prozori otvoreni naspram Sunca Istine, bolje rečeno, sva ta srca zajedno sačinjavaju jedno ogromno i nepregledno ogledalo poput oceana okrenutog prema tom suncu.

Slaganje tih srca i umova, njihov konsenzus o pitanju nužnosti postojanja Njegovog te o pitanju Njegove Jednoće jeste najsavršeniji vodič i vrhunski i duhovni upravitelj, koji ne griješi i ne obmanjuje. Jer, ne postoje uopće izgledi niti apsolutno ikakva mogućnost – sa bilo kojeg gledišta – da neka misao što nema veze sa istinom, nestvarna pretpostavka ili neutemeljeno svojstvo zavaraju odjednom sve pronicljive, prodorne i oštrovide oči tog ogromnog mnoštva vizionara bistrih srca i smirenih umova, te da se ta prevara potpuno ustabili i potraje! Čak i suludi sofist i što poriču svemir ne mogu

prihvatiti jedan ovakav pokvareni i upoganjeni um, takvo nešto odbacuju i ne zadovoljavaju se njime!

Sve je to shvatio naš putnik te zajedno sa svojim razumom i srcem izreče: “*Ja vjerujem u Allaha.*”

Kao kratka naznaka koristi što ih je, u pravcu imanske spoznaje, stekao ovaj izletnik iz ispravnih umova i prosvijetljenih srca, u Dvanaestom i Trinaestom stepenu Prvog nivoa stoji sljedeće:

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْوَاجِبُ الْوُجُودَ الَّذِي دَلَّ عَلَى وَجُوبِ وَجُودِهِ فِي
 وَحْدَتِهِ أَجْمَاعِ الْعُقُولِ الْمُسْتَقِيمَةِ الْمُنُورَةِ بِاعْتِقَادَاتِهَا
 الْمُتَوَافِقَةِ وَبِقِنَاعَاتِهَا وَيَقِينَاتِهَا الْمُتَطَابِقَةِ مَعَ تَخَالُفِ الْأَسْتِعْدَا
 دَاتِ وَالْمَذَاهِبِ وَكَذَادِلِّ عَلَى وَجُوبِ وَجُودِهِ فِي وَحْدَتِهِ
 اتَّفَاقِ الْقُلُوبِ السَّلِيمَةِ النُّورَانِيَّةِ بِكَشْفِيَّاتِهَا الْمُتَطَابِقَةِ وَ
 بِمُشَاهَدَاتِهَا الْمُتَوَافِقَةِ مَعَ تَبَايُنِ الْمَسَالِكِ وَالْمَشَارِبِ

[“Nema drugog Boga osim Allaha, Nužnog Bića, Čiju nužnost postojanja u Njegovoj Jednoći dokazuje konsenzus ispravnih i prosvijetljenih umova, svojim složnim uvjerenjima i svojim podudarnim ubjeđenjima i pouzdanjem, i pored različitosti u sposobnostima i pravcima; također Njegovu nužnost postojanja u Njegovoj Jednoći dokazuje konsenzus zdravih iluminirajućih srca, svojim podudarnim duhovnim otkrovenjima i međusobno usklađenim vizijama, i pored različitosti u metodama i polazištima.”]

Poslije toga je putnik, vidjevši izbliza **svijet nevidljivog**, i zakoračivši u svjetove uma i srca, pokucao na vrata toga svijeta, razmišljajući po sljedećem obrascu: “*Šta li svijet nevidljivog ima reći?*” Naime, pošto Onaj Koji se, u ovom materijalnom svijetu, nama predstavlja ovoliko beskrajnim obiljem Svojih ukrašenih i impozantnih stvorenja, i neizmjernim obiljem Svojih ukusnih i ugodnih blagodati čini da Ga zavolimo, a o Svojim skrivenim savršenstvima nas obavještava tolikim izobiljem Svojih nadnaravnih i originalnih djela, očigledno je jasno da se Onaj, Koji činom i postupkom Sebe želi predstaviti i Sebe obznaniti jezicima stanja, koji su jasniji i izražajni od riječi i govora, nalazi iza zaklona nevidljivog, svakako, nezaobilazno je da će, onako kako progovara radnjom i stanjem, progovoriti i riječju i iskazom i Sebe i Svoju Bit predstaviti i voljenom učiniti.

Stoga se putnik obrati sam sebi, govoreći: “*Moramo spoznati Njega, Slavljen je On, iz Njegovih Božanskih i rububijjetskih manifestacija iz svijeta nevidljivog.*” Svoje srce zagnjurivši u dubine, vidje okom svoga intelekta:

da suština **Božanske Objave** u svakom vremenском intervalu – krajnje snažnim i jasnim manifestiranjem – dominira svim dijelovima svijeta nevidljivog. Tako svjedočanstvo Njegovog, Slavljen je On, Postojanja i Jednoće, dolazi od Znalca nepoznatog.

Svjedočanstvo je to objave i nadahnuća koje je mnogo snažnije od svjedočanstva svemira i stvorenja, jer On, slavljjen je On, predstavu o Svome Biću i dokaze Svoga Postojanja i Jednoće ne ograničava samo na svjedočanstvo svojih stvorenja, nego On i progovara praiskonskim govorom koji je doličan Njegovoj Biti. Nema, dakle, ni granice ni kraja govoru Onoga Koji je Svojom snagom i znanjem sveprisutan i Koji se nalazi se na svakome mjestu, te kako god ga predstavlja smisao Njegovog govora, tako i Njegov govor predstavlja Njegovo svojstvo.

Tačno, astronomska brojnost iskaza stotine hiljada vjerovjesnika, a.s., i njihovo slaganje u tome da su sva njihova izvješća potekla iz Božanske Objave; te dokazi i mu'džize svetih Knjiga i nebeskih Stranica koji su evidentna Objava i njezino plodovlje i čiju je autentičnost priznala, slijedila i kroz njih uputu pronašla apsolutna većina ljudskog roda, doveli su putnika da izravno i jasno shvati da je Božanska Objava jedna čvrsto utemeljena činjenica kojoj je nemoguće prigovoriti. Shvatio je i da činjenica Objave poima, potvrđuje i rasvjetljava sljedećih pet neprikosnovenih istina.

Prva, Allahovo, dž.š., udostojavanje čovječanstva Svojim govorom primjerenim shvaćanjima ljudi i nivou njihovog intelekta, za koji se kaže da je

التَّنَزَّلَاتُ الْإِلَهِيَّةُ إِلَى عُقُولِ الْبَشَرِ

“Božansko stavljanje do znanja ljudskim umovima”. Tačno, Onaj Koji je sva stvorenja što posjeduju duh osposobio za govor, i Koji zna sve što oni izgovore, Njegov, dakle, Božanski položaj nameće kao nužnost da Svoj božanski govor On umeće u njihov govor.

Druga, da Onaj Koji je svemir stvorio pridajući mu neograničeni značaj i vrijednost, i potpuno ispunio divnim nadnaravnim djelima kako bi ona iskazala Njega, učinivši ih hiljadama jezika što izriču Njegova savršenstva, neizbježno je da će i Sam Sebe predstaviti Svojim ličnim govorom.

Treća, Onaj Koji Svojim postupkom izlazi u susret molbama i zahvalama pouzdanih ljudi, koji su među svim stvorenjima ona najodabranija i najovisnija, i najnježnija i najželjnija od svih; Njegov, dakle – Slavljen je On – izlazak u susret i riječju tim molbama i zahvalama također je svojstven Njegovom stvariteljskom položaju.

Četvrta, svojstvo govornog komuniciranja, koje je nužno i nezaobilazno i koje je jedna pojava što rasvjetljava svojstva znanja i života svakako će kod Onoga Koji posjeduje sveobuhvatno znanje i vječni život i samo biti sveobuhvatno i vječno.

Peta, Onaj koji je Svojim stvorenjima učinio prirođenim nemoć, željnost, neimaštinu, potrebnost

i bojažljivost, i obdario ih ljubavlju i robovanjem Njemu, toliko da osjete žarku ljubav i svim bićem pozele spoznati svoga Istinskoga Gospodara i Posjednika, a osjećaju i neodložnu potrebu za silom koja će im pružiti oslonac i uzeti ih u okrilje – dok se prevrću u neimaštini, nemoći i strahovanju od posljedica; jedna je, dakle, od nužnih pretpostavki Njegovog Božanskog položaja da Svojim govorom On učini da oni budu svjesni Njegovog – Slavljen je On – bivanja i prisutstva.

Putnik je, tako, shvatio kako su dokazi što jedno-glasno potvrđuju postojanje Nužnog Bića i Njegovu – Slavljen je On – Jednoću, u općoj nebeskoj Objavi što sadrži činjenice: udostojavanja čovjeka Božanskim govorom, Božanskog davanja predstave o Sebi, uzvratanje od strane Milostivog, razgovor od strane Slavljenog i saopćavanje od strane Vječnog, jeste dokaz moćniji od dnevne sunčeve svjetlosti koja ukazuje na Sunce.

Zatim pogled usmjeri na **nadahnuće** te vidje da je istinsko nadahnuće, također, jedna vrsta Gospodarevog saobraćanja, i na neki način sliči Objavi, no ipak se razlikuje u po dvijema osobinama.

Prva razlika: Objava, koja je iznad i puno uzvišenija od nadahnuća, uglavnom se dešava uz posredstvo meleka, dok se nadahnuće većinom dešava bez posrednika. Radi pojašnjenja, navest ćemo sljedeći primjer.

Postoje dva načina u vidu kojih se vladar obraća i izdaje naloge.

Prvi, u funkciji države i njezine moći, suvereniteta i opće vlasti. U tom smislu on protokolarno izaslanika nekome od svojih namjesnika. Ponekad, radi isticanja moći i veličine vlasti i značaja proglašenja koji izdaje, posredstvom izaslanika sazove sastanak, potom izda zapovijed.

Drugi, u svoje lično ime, – a ne, dakle, u ime vlasti, niti pod vladarskom titulom. U tom slučaju on razgovara ličnim govorom, privatnim telefonom, o privatnim stvarima, sporednim poslovima, sa svojim ličnim poslužiteljem ili s nekim od svojih podanika.

Tako je i sa govorom Bespočetnog Suverena – Slavljen je On i Uzvišen. Kao što se obraća govorom objave i sveobimnog nadahnuća – koje vrši funkciju Objave – i govori u svojstvu Gospodara svjetova, pod titulom Stvoritelja svemira, također se obraća i kao Gospodar i Stvoritelj svake jedinice svakog živog bića ponaosob, u privatnom tonu govorom prilagođenim njihovim sposobnostima, ali iza vela i zastora.

Druga razlika: Objava je čista i bez sjene i svojstvena za najodabranije, dok u nadahnuću ima sjene, ono nije potpuno jasno i univerzalno je. Postoje raznovrsni i međusobno veoma različiti vidovi, kao što je nadahnuće meleka, nadahnuće ljudi, nadahnuće životinja. Ono, u svojoj raznovrsnosti i bogatoj

raznolikosti, iskazuje svu širinu i mnoštvo Božanskih riječi koje su brojnije od kapljica okeana. Iz ovoga je putnik razumio jedan aspekt interpretacije ajet-i kerima:

لَوْ كَانَ الْبَحْرُ مَدَادًا لَكَلِمَاتِ رَبِّي لَنَفَذَ الْبَحْرُ قَبْلَ
أَنْ تَنْفَدَ كَلِمَاتِ رَبِّي

“Reci: ‘Kad bi more bilo mastilo da se ispišu riječi Gospodara moga, more bi presahlo, ali ne i riječi Gospodara moga’..” (El-Kefh: 109).

Zatim pogleda u suštinu nadahnuća, njegovu svrhu i svjedočanstvo te vidje kako se njegova suština, svrha i ishod sastoje iz četiri svjetla.

Prvo svjetlo, *Teveddud-u Ilahi*, t.j. da Allah – Slavljen je On – kako god zadobija ljubav Svojih stvorenja putem Svojih postupaka prema njima, isto tako nastoji zadobiti njihovu ljubav i riječju, prisutnošću i razgovorom, što je nužna pretpostavka te naklonosti i milostivnosti (tj. Njegovog bivanja Voljenim i Milostivim).

Drugo svjetlo jeste da On – Slavljen je On – kako god djelom ugađa dovama Svojih robova, tako isto dolikuje Njegovoj samilosnosti da im iza zasto-ra uzvraća i riječju.

Treće svjetlo jeste da On, kako god Svojim postupkom izlazi ususret pozivima u pomoć, na

zapomaganje i preklinjanje Svojih stvorenja koja su zadesila teška iskušenja i nepodnošljive tegobe, jedna je od obaveznih pretpostavki Njegovoga Gospodarenja da im ususret izlazi i pristigne upomoć i nadahnutom riječju, koja je jedan vid Njegovoga Govora.

Četvrto svjetlo jeste da, kako god On – Slavljen je On – Svojim svjesnim stvorenjima – koja su izrazito nemoćna i slaba, znatno siromašna i sa velikim potrebama, a i u potrebi i čežnji da spoznaju svoga Gospodara, Zaštitnika, Upravitelja i Čuvara – djelom ukazuje na Svoje bivanje, prisutnost i zaštitu, neophodno je, također, da Božija Sažaljivost i Gospodareva Milost, a i njihova neizbježna nužnost, Svoju prisutnost i bivanje stavi do znanja određenom stvorenju, lično, prema njegovoj sposobnosti, putem određenog istinskog nadahnuća, riječju umetnutom izravno u srce, što se ubraja u izvjesni vid Božijega Govora.

Zatim putnik pogleda u svjedočanstvo nadahnuća, i vidje da, kad bi – pretpostavimo – Sunce posjedovalo život i svijest, a sedam boja njegove svjetlosti bile sedam njegovih atributa, i ono bi tada posjedovalo neki tip govora zrakama i odrazima svjetlosti. U tom slučaju, sa svom jasnoćom bi bilo vidljivo postojanje njegovog lika i odraza u prozirnim stvarima; razgovor sa svakim ogledalom i sa svakim sjajnim objektom, sa kristalićima stakla i

morskom pjenom i kapljicama, pa i sa prozirnim atomima, srazmjerno kapacitetu svakoga od njih; te ugađanje potrebama svakog od njih. Sve je to istinska potvrda postojanja Sunca, i odsustva bilo kakvog konflikta jednog njegovog čina s drugim ili zaglušivanja jednog razgovora drugim..

I kako god je ovo vidljivo sa svom jasnoćom, tako je isto i sa govorom Vječitog Sunca, koji je Veličanstveni Vladar praiskona i vječnosti, Divni Stvoritelj svega što postoji. Također je jasno vidljivo manifestiranje Njegovoga Govora, koji je, kao i Njegovo znanje i moć, univerzalan i sveobuhvatan, u srazmjeru sa sposobnostima svake stvari; bez zaglušivanja jednog pitanja drugim, bez sprječavanja jednog dijela drugim, i bez upletanja jednog obraćanja u drugo.

Putnik je, dakle, saznao s pouzdanošću koja je bliska pouzdanoj viziji, da svi ti odrazi, obraćanja i nadahnuća, pojedinačno i skupa, složno dokazuju i svjedoče nužnost postojanja tog Vječnog Sunca, Njegovu prisutnost, Njegovu Jednoću i Njegovu Jedinost.

Jedna sažeta naznaka iz lekcije o spoznaji koju je naš izletnik saslušao iz svijeta nevidljivog, u Četrnaestom i Petnaestom stepenu Prvog nivoa navodi:

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْوَاجِبُ الْوُجُودِ الْوَاحِدُ الْوَاحِدُ الَّذِي دَلَّ عَلَى

وَجُوبِ وَجُودِهِ فِي وَحْدَتِهِ اجْمَاعِ جَمِيعِ الْوَحْيَاتِ الْحَقَّةِ
 الْمُتَضَمِّنَةِ لِلتَّنَزُّلَاتِ الْإِلَهِيَّةِ لِلْمَكَالِمَاتِ السُّبْحَانِيَّةِ
 لِلتَّعْرِفَاتِ الرَّبَّانِيَّةِ وَلِلْمُقَابَلَاتِ الرَّحْمَانِيَّةِ عِنْدَ مَنَاجَاةِ عِبَادِهِ
 وَلِلْإِشْعَارَاتِ الصَّمَدَانِيَّةِ لَوْجُودِهِ لِمَخْلُوقَاتِهِ ... وَكَذَا دَلَّ
 عَلَى وَجُوبِ وَجُودِهِ فِي وَحْدَتِهِ اتِّفَاقَ الْإِلَهَامَاتِ الصَّادِقَةِ
 الْمُتَضَمِّنَةِ لِلتَّوَدُّدَاتِ الْإِلَهِيَّةِ وَلِلْإِجَابَاتِ الرَّحْمَانِيَّةِ
 لِدَعَوَاتِ مَخْلُوقَاتِهِ وَلِلْإِمْدَادَاتِ الرَّبَّانِيَّةِ لِاسْتِغَاثَاتِ
 عِبَادِهِ وَلِلْإِحْسَاسَاتِ السُّبْحَانِيَّةِ لَوْجُودِهِ لِمَصْنُوعَاتِهِ

Nakon toga se taj putnik obrati svom razumu riječima: "Pošto ja tragam za svojim Vladarom i Stvoriteljem raspitujući se kod stvorenja u ovom svemiru, svakako da trebam najprije posjetiti onoga

[“Nema drugog Boga osim Allaha, Nužnog Bića, Jednog i Jedinog, Čiju nužnost postojanja u Njegovoj Jednoći dokazuje konsenzus svih istinskih objava, što sadržavaju Božansko spuštanje Objave, slavno saobraćanje, Božansko davanje predstave o Sebi i milostivni prijem na poziv za spas Njegovih robova; te vječno Božansko ukazivanje robovima na Svoje bivanje; također Njegovu nužnost postojanja u Njegovoj Jednoći dokazuje slaganje istinskih nadahnuća, što sadrže Božansko zadobijanje ljubavi, milostivno ugađanje molbama Njegovih stvorenja i Gospodarev izlazak ususret pozivima upomoć Svojih stvorenja, te stavljanje do znanja Slavnog o Svojim prisutnosti Svojim stvorenjima.”]

koji je najpoznatiji – i kao što potvrđuju čak i neprijatelji – najsavršeniji među svim stvorenim, i najveći vođa, najznamenitiji vladar, onoga čija riječ ima najveću vrijednost i najviše se poštuje, koji je najprosvjećenijeg uma. Zasigurno je to Muhammed – sallallahu 'alejhi ve sellem – koji je svojim vrlinama i Kur'anom osvijetlio četrnaest stoljeća. A da bih iskoristio počast posjete njemu i pitao ga o onome što me zanima, trebamo otići u najbolju epohu, u sretno doba., doba Vjerovjesništva." Zatim u razmišljanju uđe u to doba i vidje da je ta epoha s njime – sallallahu 'alejhi ve sellem – zbilja postala sretna epoha za čovječanstvo. Jer, on je – sallallahu 'alejhi ve sellem – u kratkom vremenu, nurom s kojim je došao, preobrazio jedan narod, koji se davio u žestokom neznanju i okorjelom primitivizmu, u svjetske učitelje i vladare.

Dalje je govorio svome razumu: "Prije svega, moramo saznati nešto o veličini ove fenomenalne ličnosti, njegovom najvjerodostojnijem govoru i istinitosti njegovih izvješća. Nakon toga pitat ćemo ga o našem Stvoritelju", te se dade u istraživanje. O istinitosti njegovog vjerovjesništva je iznašao nebrojeno i neizmjereno mnoštvo nespornih i potvrđenih dokaza, ali je ovdje izdvojeno njih devet.

Prvi, Njegovo – sallallahu 'alejhi ve sellem – posjedovanje svih pozitivnih karakternih crta i pohvalnih osobina, što će potvrditi čak i njegovi

neprijatelji, i njegovo prikazivanje stotina mu'džiza, poput rascjepljenja Mjeseca, koji se raspuknuo nadvoje na njegov znak prstom, kako to iskazuje

Kur'an: *وانشق القمر* *I mjesec se raspolutio*

(El-Kamer: 1); i poraza i tjeranja u bijeg neprijateljske vojske sa malo prašine koju je iz pregršti na njih bacio i koja im je svima ušla u oči, što opisuje

ajeti-kerim: *وما رميت اذ رميت ولكن الله رمى*

I nisi ti bacio kad si bacio, nego je Allah bacio (El-Enfal: 17); njegovo napajanje ashaba – svoje vojske vodom koja je izbijala poput Kevsera između mubarek pet prstiju njegovih, kad je njih obuzela žestoka žeđ.; i druge mu'džize kojih ima više od tri stotine i koje su prikazane njegovom rukom, a do nas prenesene nepobitnom vjerodostojnom ili astronomskom preciznošću potvrđenom mutevatir predajom. O njima se naš putnik raspitao u Pismu devetnaestom, tj. Poslanici Mu'džize Muhammedove – sallallahu 'alejhi ve sellem – tom fenomenalnom djelu koje posjeduje svojstvo nadnaravnosti i sadrži više od tri stotine mu'džiza Poslanikovih – sallallahu 'alejhi ve sellem – uz njihove nepobitne dokaze i provjerene lance prenosilaca.

Zatim je sam sebi govorio: "Onaj koji je posjednik lijepih vrlina i savršenstava do tih granica, te mu'džize u tolikom mnoštvu, svakako je posjedovao

i najistinitiji govor, i, stoga, uopće nije moguće – Bože sačuvaj – da pribjegne varci, laži i krivotvođenju, koji su svojstveni pokvarenjacima."

Drugi, činjenicu da se u rukama Poslanikovim – sallallahu 'alejhi ve sellem – nalazi uredba potekla od Vladara svemira koju prihvaća i priznaje više od tri stotine miliona ljudi u svakome stoljeću, i da je ta uredba – Kur'an časni – nadnaravan sa sedam aspekata, i da je ovaj časni Kur'an mu'džiza sa četrdeset gledišta, i da je on govor Gospodara svjetova, jakim argumentima je dokazala Riječ dvadeset peta, tj. poslanica *Kur'anske mu'džize*, koja je sunce *Poslanica Nura*. Stoga je putnik detaljnu razradu te fenomenalnosti prepustio toj čuvenoj poslanici. Zatim reče: "Od Povjerenika Allahove Riječi i njezinog istinskog interpretatora, i dostavljača te veličanstvene poruke svim ljudima, koja je čista istina i sušta stvarnost, nikad ne može poteći neistina, niti će on ikada biti predmet sumnji!"

Treći, on – sallallahu 'alejhi ve sellem – izaslan je sa takvim Šerijatom, takvim Islamom, pobožnošću, dovom, pozivom i imanom, nema niti će biti prema onome sa čime je on poslan, i nije bilo, nema, niti će biti savršenijeg od toga. Jer, Šerijat – koji se javio 'neukom', sallallahu 'alejhi ve sellem – je vladao na temeljima istine i pravde svojim preciznim i sadržajnim zakonima u toku četrnaest stoljeća i petinom čovječanstva, na način kakvom nema premca.

Isto tako, ni sa aspekta Islama, koji je proizašao iz djela, riječi i stanja 'neukog' – sallallahu 'alejhi ve sellem – i vodič je i autoritet tri stotine miliona ljudi, i njihov izvor saznanja u svakom stoljeću; i koji je učitelj i upravitelj njihovih umova, prosvjetitelj i odgojitelj njihovih srca, odgojitelj i prečistač njihovih duša, središte razvijanja njihovih duhova i ležište njihovog napredovanja..., nema niti će biti premca.

Isto tako ni njegovom – sallallahu 'alejhi ve sellem – isticanju u svakoj formi ibadeta sadržanog u njegovoj vjeri; svojoj bogobožnosti i strahu od Allaha iznad sviju, u izrazitoj pažljivosti u ibadetima do najsićušnije tajne robovanja Allahu, čak i u stalnim borbama i najžešćim stanjima i okolnostima; te njegovom – sallallahu 'alejhi ve sellem – održanju u tom suštom stanju robovanja, bez imitacije, i u svim originalnim smislovima, u najpotpunijoj formi, spajajući početak s krajem..., bez sumnje nema niti će biti ravnog.

On, također, samo u *El-Dževšenu-l-kebiru* – koji je jedna od hiljada njegovih dova i molitvi – daje opis svoga Gospodara s uzvišenom spoznajom na nivou i u stepenu kojeg od tada nisu dostigli svi mistici i evlije skupa, uprkos povezanosti mišljenja. Sve to pokazuje da ni u dovi on nema premca. Ko se zadrži na sažetom pojašnjenju jednog od devedeset devet odjeljaka *El-Dževšenu-l-kebira*, što se nalazi

na početku *Poslanice o Munadžatu*, ne može a da ne kaže da nema dove ravne ovoj divnoj dovi (*El-Dževšenu*), koja predstavlja vrhunac spoznaje Gospodara.

Također, njegovo je isticanje u dostavi Objave i pozivanju ljudi u istinu sa čvrstinom, nepokolebljivošću i odvažnošću, nešto nedostižno za bilo koga drugog. Naime, ni koliko je jedna trunka u nju se nije umiješao bilo kakav trag nedoumice, niti ga je ikad obuzela zabrinutost, niti na njega djelovao strah uprkos neprijateljstva prema njemu od strane najmoćnijih država i najvećih religija, pa su mu čak i njegov vlastiti narod, pleme i rođeni amidža iskazivali žestoko neprijateljstvo. On je tako sam spustio izazov na cijeli dunjaluk, i riječi proveo u djelo te je dunjaluk doveo pod krunu islama. Sve to pokazuje da niko nije niti će biti ravan Muhammedu – sallallahu 'alejhi ve sellem – u njegovom pozivu i dostavi Allahove Objave.

Isto tako, njegov iman nosi tako izuzetnu snagu, predivno pouzdanje i istinitost, nadnaravni razvoj i uzvišeno vjerovanje koje je osvijetlilo čitav svijet. Nisu na njega uspjele izvršiti utjecaj sve ideje i vjerovanja, mudrost mudraca, niti nauk vodećih duhovnih čelnika tog vremena, makar jednom sumnjom, nedoumicom, slabošću ili nagovorom. Da, nisu uspjeli djelovati na njegovo uvjerenje, ni na njegovo vjerovanje, niti na njegovo pouzdanje u

Allaha, niti na njegovu smirenost i povjerenje u Njega, uprkos njihovog proturiječenja njemu, razlikovanja od njega i poricanja njega. Pa i nadahnjivanje svih onih koji su se uzdigli duhom i uznapredovali na ljestvici imana, iz reda evlija i dobrih, na čelu sa časnim ashabima, te njihovo stalno napajanje iz njegove veličine imana, i njihovo viđenje njega na najuzvišenijem stepenu i ravni, sve to očigledno iskazuje da ni njegovom – sallallahu 'alejhi ve sellem – imanu nema premca.

Naš je, tako, putnik shvatio i njegov razum prihvatio, da onaj koji je donosilac ovog velikodušnog Šerijata, koji je bez premca, čistovjernog islama, kojemu nema sličnog, sušte pobožnosti kojoj nema ravne, originalne i divne dove, sveobuhvatne kosmičke misije i čudesnog imana, nikad neće izreći laž i nikad neće doći s prevarom.

Četvrti, jedinstveni stav svih vjerovjesnika, a. s., i složno mišljenje oko istih imanskih činjenica, predstavlja čvrst dokaz Allahovog – Slavljén je On – postojanja i Jednoće, a ujedno je i istinska nepobitna potvrda ispravnosti ovog vjerovjesnika – sallallahu 'alejhi ve sellem – i njegova poziva. Jer, svi dokazi vjerovjesništva tih vjerovjesnika, a. s., i sve oko čega se izgrađuje njihovo vjerovjesništvo, kao što su nepovrediva svojstva, mu'džize i dužnosti koje su izvršavali, u najsavršenijoj formi su prisutni i kod Poslanika – sallallahu 'alejhi ve sellem – što je

povijesno potvrđeno. Ti su, naime, vjerovjesnici, a. s., govorom – kroz Tevrat, Indžil, Zebur i Suhufe – izvijestili o dolasku ovog mubarek bića i ljudima donijeli radosnu vijest o tom dolasku. Tako je više od dvadeset vidljivih i jasnih naznaka koje to nago- vještavaju u svetim Knjigama već razrađeno i potvrđeno u Devetnaestom pismu. I kako god su najavili njegov – sallallahu 'alejhi ve sellem – dolazak, oni i svojim stanjem – tj. vjerovjesništvom i mu'džizama – njemu potvrđuju i stavljaju pečat ovjere i istinitosti njegovog poziva budući da je on apsolutni prvak u izvršenju dužnosti vjerovjesništva. Iz toga je putnik shvatio da oni – tj. vjerovjesnici, a.s. – onako kako govorom i konsenzusom dokazu- ju Božansku Jednoću, isto tako – jezikom stanja i jedinstvenog stava – ujedno pružaju svjedočanstvo istinitosti ovog Časnog Vjerovjesnika – sallallahu 'alejhi ve sellem.

Peti, dostizanje hiljada evlija do istine i suštine, odlike i nadnaravne počasti koje su stekli te otkrovenja i vizije koje su postigli rezultat su nji- hovog stavljanja pod vodstvo temeljne upute i odgo- ja ovog Časnog Vjerovjesnika – sallallahu 'alejhi ve sellem – njegovog slijeđenja i kretanja njegovim stopama te na način kako svi skupa dokazuju Jed- noću Boga, jednako jednoglasno i složno svjedoče i o iskrenosti Časnog Vjerovjesnika, s.a.v.s., – svoga učitelja i imama – i o neupitnoj autentičnosti nje- gove misije. Naš je izletnik tako uvidio da njihovo

osvjedočenje, nurom evlija, djela onoga o čemu je on – sallallahu ‘alejhi ve sellem – izvijestio iz svijeta gajba, i njihovo viđenje, vjerovanje i priznavanje svakog njegovog izvješća, nurom imana – bilo kroz pouzdano saznanje, ili pouzdanu viziju, ili suštu izvjesnost – jasno kao sunce otkriva do koje je mjere iskren njihov najveći duhovni upravitelj i do koje mjere je ispravan njihov najviši predvoditelj, s.a.v.s..

Šesti, milioni preciznih i oštroumnih učenjaka, iskrenih istraživača i sposobnih učenih mu'mina, koji su dostigli najviše stepene nauke zahvaljujući tome što su naučeni i odgojeni u duhu onoga što je – iako 'neuk' – donio Časni Vjerovjesnik – sallallahu ‘alejhi ve sellem – od mubarek istina i visokorazvijenih nauka koje je pronašao, i Božanske spoznaje što je razotkrio.; svi oni, kao što potvrđuju Jednoću Boga, koja je temelj njegovog – sallallahu ‘alejhi ve sellem – poziva i kao što jednoglasno priznaju njegovu istinitost – na temelju svojih nepobitnih dokaza – jednako su složni i potvrđuju iskrenost ovog vrhunskog učitelja i ispravnost tog znamenitog ustaza, te savršenu vjerodostojnost njegovog – sallallahu ‘alejhi ve sellem – govora. To njihovo zajedničko svjedočanstvo je bjelodano jasan dokaz njegovog poslanstva i ispravnosti. I *Poslanice Nura*, primjera radi, sa svim svojim dijelovima koji premašuju stotinu, tek su jedan od dokaza istinitosti i ispravnosti ovog vjerovjesnika, s.a.v.s..

Sedmi, velika skupina koju nazivamo ‘*Porodica Poslanikova i ashabi*’, koji su nakon vjerovjesnika ljudi najoštrije pronicljivosti, najboljih sposobnosti i znanja, najuzvišenijih vrlina, najugledniji, najslavniji, najčvršći u pridržavanju vjere, najizoštrenije vizije. Putnik je shvatio da njihovo izučavanje, istraživanje i analiziranje svih skrivenih i pojava stanja Časnog Vjerovjesnika – sallallahu ‘alejhi ve sellem – njegovih misli i postupaka, s punim entuzijazmom i željnošću, savršenom preciznošću i krajnjom ozbiljnošću, a zatim njihovo složno i jednoglasno priznanje da je on – sallallahu ‘alejhi ve sellem – na cijelome svijetu najiskreniji u govoru, najuzvišenijeg položaja i najprivrženiji istini i zbilji; ovo, dakle, njihovo nepokolebljivo priznanje i duboki iman koji posjeduju zbilja je divan dokaz, poput ukazivanja bjeline dana na sunčevo svjetlo.

Osmi, kako god ovaj svemir ukazuje na svoga Tvorca, Autora i Dizajnera, Koji ga je izumio, njime upravlja, uređuje ga i raspolaze njime tako što ga oblikuje, udešava i raspoređuje kao raskošni dvorac, ili kao ogromnu knjigu, ili kao neponovljivi izlog, ili kao veliki spektakl, on isto tako nezaobilazno iziskuje postojanje nekoga ko će iskazati smislove sadržane u tom kapitalnom djelu, ko zna i drugima stavlja na uvid o Božanskim svrhama stvaranja svemira, i poučavati o gospodarskim mudrostima u njegovim procesima i promjenama, održati lekcije o

posljedicama njegovih funkcionalnih kretnji te obznaniti vrijednost njegovog sastava i savršenost svega što se u njemu nalazi. Drugim riječima, nameće nužnost postojanja jednog velikog pozivača, iskrenog glasnika, istinskog ustaza i istražitelja, i brilijantnog učitelja. Naš je tako putnik shvatio da svemir – iz ugla ove nužnosti – dokazuje i svjedoči u prilog istinitosti ovog Časnog Vjerovjesnika, s.a.v.s. i njegove nepogrešivosti, jer je on najbolje ispunio sve te zadaće i dužnosti; kao i u prilog činjenici da je on najzaslužniji i najtačniji izaslanik Gospodara svjetova uopće.

Deveti, budući da negdje iza zastora postoji Onaj Koji oglašava savršenstvo Svoga izumiteljstva i umijeća kroz stvorenja što spajaju umjetnost i mudrost; predstavlja Se i zadobija naklonost Svojim neograničenim kreacijama koje krase ljepota i estetika; iznudi zahvalnost i pohvalu Svojim nebrojenim blagodatima što posjeduju užitak i dragocjenost; brižljivim, pokroviteljskim sveobuhvatnim odgojem i održavanjem, štaviše, i blagodatima i gozbama što ugađaju i najistančanijim ukusima i zasite svakovrsne appetite, u stvorenjima pobuđuje želju za robovanjem koje je oličeno ljubavlju, osjećajem zaduženosti i zahvalnosti naspram Njegovog gospodarenja; stvorenja uvodi u iman, predanost, sljedbeništvo i pokornost Svome Božanskom položaju, kojeg prikazuje kroz smjene godišnjih doba, zakrivanje dana noću i njihovo

smjenjivanje te kroz druge slične značajne, ogromne i uzvišene intervencije i upravljanje, zapanjujuću djelotvornost i svrhovite procese; i uvijek Svoju pravednost i pravičnost demonstrira stalnom zaštitom dobrote i dobročinitelja, a uklanjanjem zla i zločinaca, te poražavanjem nasilnika, utjerivača u laž i njihovim uništavanjem nebeskim udarcima – svakako i svakako da najdraže stvorenje kod Tog u gajb Ogrnutog, i najodaniji rob Njegov i onaj koji je svesrdni izvršilac Njegovih gore spomenutih nauma, koji razrješava najveću misteriju u stvaranju svemira i razotkriva njegovu zagonetku, i koji neprestano, u ime svoga Stvoritelja, teži i samo od Njega crpi snagu i traži pomoć u svemu, te zadobija poticaj i pomoć od Njega – Slavljen je On – bude Muhammed el-Kurejši, na njega neka je salavat i selam.

Naš se putnik ponovo obraća razumu: “*Budući da ovih devet činjenica svjedoče u potvrdu iskrenosti ovog Časnog Vjerovjesnika – sallallahu ‘alejhi ve sellem – ne može biti sumnje da je on uzrok časti ljudskog plemstva i središte svjetskog ponosa, i da je on doličan i dostojan titule ‘Čast roda Ademovog’ i ‘Ponos svjetova’. Kur’an-i kerim, tj. ukaz Milostivnog koji mu je u rukama, čija je veličanstvena duhovna vlast ovladala polovinom Zemlje, a uz to i uzvišena lična svojstva i vrline koje on posjeduje pokazuju da je najuzvišenije ljudsko biće što postoji ovaj veliki vjerovjesnik. Konačna riječ u*

pitanju našeg Stvoritelja jeste njegova – sallallahu ‘alejhi ve sellem – riječ.

Eto, dođi i uvjeri se: temelj svih tvrdnji ovog Časnog Vjerovjesnika –sallallahu ‘alejhi ve sellem– i svrha cijelog njegovog života jeste svjedočanstvo o postojanju Nužnog Bića, dokaz Njegove Jednoće, Njegovih uzvišenih svojstava, Njegovih Lijepih Imena, te dokazivanje, objavljivanje i oglašavanje o Nužnom Biću, oslanjajući se na hiljade duboko utemeljenih činjenica sadržanih u njegovoj vjeri, i na snagu stotina jasnih i nedvojbenih mu'džiza koje je Allah prikazao na njegovim rukama.

Znači, duhovno sunce ovog svemira i najsvjetliji dokaz našeg Stvoritelja jeste upravo ovaj Časni Vjerovjesnik nazvan 'Miljenik Allahov', s.a.v.s.. I tri bitne kategorije jedinstvenog mišljenja, konsenzusa, koje ne varaju niti zavaravaju, podržavaju i potvrđuju njegovo svjedočanstvo i priznaju mu istinitost."

Prvi konsenzus, jedinstveno mišljenje presvijetle skupine tj. onih koji su se proslavili i u svijetu prepoznatljivi pod nazivom "Al'i Muhammed", tj. "Muhammedova – sallallahu ‘alejhi ve sellem – porodica". Imam Alija, r.a., koji je rekao: "*Kad bi i zastor gajba bio podignut, ne bi mi to uveličalo uvjerenje*"; iza njega slijede hiljade uglednih i evlija prodornih vizija, i izoštranih sposobnosti viđenja gajba, poput Šejha el-Gejlanija – posvećena bila

njegova tajna – koji je okom svoje pronicljive vizije posmatrao Najveći Arš i Israfila u svoj njegovoj veličini, a sam se još uvijek nalazio na Zemlji.

Drugi konsenzus, narod primitivan i beznadežan, okružen neznanjem, lišen bilo kakvog oblika društvenog života i političke misli, bez upute i knjige prosvjećenja, ogrezao u tmini vremenskog perioda u kojem nije bilo vjerovjesnika, da bi za kratko vrijeme postali učitelji, uputitelji, diplomate i pravedni vladari najnaprednijim narodima u kulturi, nauci, društvu i politici. Pod svojom su vlašću držali svijet od istoka do zapada i vladali na način koji je odobravao čitav svijet. Jedinstveno mišljenje, dakle, ove čuvene skupine u svijetu poznate pod nazivom “ashabi”, i njihovo složno priznanje ovog Časnog Vjerovjesnika – sallallahu ‘alejhi ve sellem – poduprto je njihovim imanom čvrstim do te mjere da su žrtvovali i sebe, svoju imovinu, svoje roditelje i plemena.

Treći konsenzus, to je jedinstveno priznanje njegove istinitosti u nivou pouzdanog saznanja od strane ogromne skupine elitnih učenjaka, koja se ne može ni pobrojati ni sagledati, izraslih iz njegovog Ummeta i svrstanih u različite pravce, duboko unesenih u svoju nauku, istražitelja i analitičara. U svakoj epohi među njima je na hiljade nosilaca pobjedničkih trofeja za zasluge na svim poljima nauke. Naš je, stoga, putnik zaključio da svjedočanstvo ove

ličnosti u prilog Jednoće Boga nije lične i relativne, nego opće i univerzalne prirode, duboko utemeljeno i nepokolebljivo. Ni svi šejtani skupa da udruže snage, nemoćni su suprotstaviti mu se iz bilo kojeg ugla.

Slijedi sažet prikaz gradiva koje je u toj nuranjskoj medresi saslušao naš izletnik na proputovanju svojim razumom kroz životne sfere sretnog vjerovjesničkog doba, kako je navedeno u Šesnaestom stepenu Prvog nivoa:

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْوَاجِبُ الوجودِ الْوَاحِدُ الْأَحَدُ الَّذِي دَلَّ عَلَى
وَجُوبِ وَجُودِهِ فِي وَحْدَتِهِ فَخَرَّ الْعَالَمُ وَشَرَفَ نَوْعَ بَنِي آدَمَ
بِعِظْمَةِ سُلْطَنَةِ قُرْآنِهِ وَحِشْمَةِ وَسْعَةِ دِينِهِ وَكَثْرَةِ كَمَالَاتِهِ
وَعُلُوِّيَةِ إِخْلَاقِهِ حَتَّى بَتَّ صَدِيقِ أَعْدَائِهِ وَكَذَّاشْهَدِ وَبَرَهَنَ
بِقُوَّةِ مَاتِ مُعْجَزَاتِهِ الظَّاهِرَةِ الْبَاهِرَةِ الْمُصَدِّقَةِ الْمُصَدِّقَةِ
وَبِقُوَّةِ الْأَحْقَاقِ دِينِهِ السَّاطِعَةِ الْقَاطِعَةِ بِإِجْمَاعِ الْهَذَوِيِّ
الْأَنْوَارِ وَبِاتِّفَاقِ أَصْحَابِهِ ذَوِي الْأَبْصَارِ وَبِتَوَافُقِ مُحَقِّقِي
أُمَّتِهِ ذَوِي الْبِرَاهِينِ وَالْبَصَائِرِ النَّوَّارَةِ

[“Nema drugog Boga osim Allaha, Nužnog Bića, Jedog i Jedinog, Čiju nužnost postojanja u Njegovoj Jednoći dokazuje Ponos svijeta i Plemić roda Ademovog, veličinom duhovne vlasti Njegovog Kur’ana, sveobimnom čednošću njegove vjere, —>

Neumorni i nezasiti putnik, koji zna da krajnji domet života na ovom dunjaluku, pa i sama njegova suština, jeste iman, obrati se svome srcu i reče:

“Govor Onoga za Kime tragamo najčruveniji je, najsjajniji i najnadmoćniji govor, i onaj koji u svakoj epohi postavlja izazov onima koji su odbili slijediti ga; to je Kur’an-i kerim, govor čudesne vještine izlaganja.. Obratimo se, onda, na tu časnu Knjigu, i pokušajmo razumjeti šta ona kazuje.. Međutim, najprije trebamo dokazati da je to knjiga našeg Stvoritelja..” Te se daje na duboku analizu i istraživanje.

Pošto je naš putnik savremenik, prvo pažnju obrati na *Poslanice Nura*, koje su zrake misaone nadnaravnosti Kur’an-i kerima, te vidje da te poslanice, čija brojnost dostiže stotinu i trideset djela, jesu jedan svojevrsan tefsir kur’anskih ajeta budući da razotkrivaju njihove duboke smislove i njihova svjetla.

I mada su *Poslanice Nura* na sve strane i stalnim naporima razglasile kur’anske činjenice u ovo

brojnošću njegovih odlika, usavršenošću njegovog vladanja, potvrđenom čak i od strane protivnika; tako je priložio i svjedočanstvo i dokaz snagom stotina provjerenih, zadivljujućih i evidentnih mu’džiza, i čvrstinom hiljada blistavih i neospornih vjerskih činjenica, uz konsenzus njegove presvijetle porodice, jedinstveni stav njegovih pronicavih ashaba, i složno mišljenje tragalaca za istinom iz njegovog Ummeta, koji posjeduju argumente i prosvijetljenu viziju.”

tvrdoglavo i ateističko doba, niko im se nije uspio suprotstaviti niti ih kritizirati i pobiti. Ovo potvrđuje da je Kur'an-kerim, koji je njihov učitelj, ishodište, načelo i sunce, nebeski govor Allaha, Gospodara svjetova, a ne ljudski govor. Pa i sama *Riječ dvadeset peta* i završni dio *Pisma devetnaestog* tek su jedan od stotina dokaza koje su *Poslanice Nura* uspostavile u prilog izlaganja nadnaravnosti Kur'an-i kerima, te potvrdile da je Kur'an nadnaravan sa četrdeset gledišta. Svi koji su ih sagledali ostali su zadivljeni tim dokazima te su izrazili svoje uvažavanje i divljenje – i nisu izrazili protivljenje, niti su ih kritikovali – već ih golemo pohvalili.

Tako, dakle, je i naš izletnik uspostavu dokaza nadnaravnosti Kur'an-i kerima i činjenice da je on Allahov – Slavljen je On – istinski govor, prepustio *Poslanicama Nura*, a pomno razmotrio tek nekolicinu bitnih tačaka koje jezgrovito ističu veličinu Kur'an-i kerima.

Prva tačka: Kako god Kur'an-i kerim sa svim svojim nadnaravnim svojstvima i činjenicama koje ukazuju na njegovu istinitost, jeste jedna mu'džiza Muhammeda – sallallahu 'alejhi ve sellem – tako isto je i Muhammed – na njega neka je salavat i selam – sa svim svojim mu'džizama, dokazima vjerovjesništva i savršenstvom znanja također mu'džiza Kur'an-i kerima i odlučan dokaz da je

Kur'an-i kerim govor Allahov.

Druga tačka: Kur'an-i kerim je na ovom svijetu znatno izmijenio društveni život, osvijetlio horizonte i ispunio ih blagostanjem i istinom te unio opći preobražaj u ljudske duše i srca, u njihove duhove i umove, i u privatni, društveni i politički život, a zatim trajno održao i uredio taj preokret, tako da se njegovih šest hiljada šest stotina šezdeset i šest ajeta⁽⁴⁾ u svakom trenutku već četrnaest stoljeća uči na jezicima bar na više od stotinu miliona ljudi, s punim poštovanjem. Na taj način on odgaja ljude, prečišćava njihove duše i izbistrava im srca; duhovima donosi otkrovenje i napredak, umovima ispravnost i prosvjetljenje, a životu sami život i blagostanje. Nema, dakle, sumnje da je jedna ovakva knjiga bez premca, neusporediva i nedostižna. Ona je fenomenalna, ona je nadnaravna.

Treća tačka: Kur'an-i kerim je od tog vremena pa sve dosad dokazao zbilja izuzetnu snagu izraza. Toliko je oborio vrijednost čuvenih "*Sedam izvješnih*" poema, a radi se o poeziji vrhunskog izraza, ispisanom zlatom i okačenoj o zid Ka'be, tako da je kćerka Lebidova⁽⁵⁾ skinula pjesmu svoga oca sa zida Ka'be i rekla: "*Objavljeni su kur'anski ajeti, i tebi sada ovdje ne pripada mjesto!*"

A jedan beduinski pjesnik je, čuvši ajeti-kerim:

فَاَصْدَعُ بِمَا تَمُرُّوْ

“*Ti javno izlaži ono što ti se naređuje*” (El-Hidžr: 94), pao na sedždu te su ga upitali: “*Zar si primio islam?*” Odgovorio je: “*Ne, nego sam pao na sedždu pred snagom izraza ovog ajeta!*”

Isto tako i hiljade vodećih umjetnika izraza i najizvrsnijih književnika, poput Abdul-Kahira el-Džurdžanija⁽⁶⁾, Es-Sakakija⁽⁷⁾ i Ez-Zemahšarija⁽⁸⁾, jednoglasno su i složno donijeli sud: “*Snaga izraza Kur’ana nadmašuje ljudske sposobnosti, i nedostižna je.*”

Kur’an je od vremena objave stavljaao, i još uvijek stavlja, izazov pred svakog uobraženog i svadljivog pisca i govornika, i vršio utjecaj na njihovu drskost i uzoholjenost; pozivao ih je: ili da donesu jednu suru poput njegove.. ili nek prihvate propast i poniženje na dunjaluku i na Ahiretu.

I nakon što je Kur’an oglosio ovaj svoj izazov, začudo, nepopustljivi govornici toga vremena su se odrekli kraćeg puta, a to je uzvraćanje, suočenje i donošenje jedne takve sure, nego su odabrali dulji put, put fizičkog sukobljavanja, koji donosi izlaganje nesreći i razaranje života i imovine. Taj njihov izbor potvrđuje nemogućnost hoda tom kraćom stazom.

U opticaju se danas nalazi na milione knjiga na arapskom, napisanih dijelom od strane ljudi bliskih Kur’anu i gorljivih u nastojanju da slijede njegov stil i oponašaju ga; ili od strane neprijatelja,

u namjeri konfrontiranja i kritiziranja. I sve što je napisano i ispisuje se, i pored napretka i uzvišenosti stila koji je razvoj stekao kroz kontinuitet misli – od tog vremena pa do danas – ništa se od toga ne može ni izdaleka mjeriti sa stilom Kur’ana. Kad bi čak i neki neuki čovjek poslušao učenje iz Kur’an-i kerima, bio bi primoran reći: “*Ovaj Kur’an nije poput bilo koje od tih knjiga*”. Nijedan čovjek, pa ni nevjernik, ni prostak, ne može izreći da je Kur’an ispod nivoa svih njih; nužno, onda slijedi da nivo njegovog izraza nadmašuje sve njih.

Jednom je neko zaučio ajet-i kerim:

سَبِّحْ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ

“*Allaha hvali sve što je na nebesima i na Zemlji*” (El-Hadid: 1), a zatim rekao: “*Ja ne vidim nikakvu nadnaravnost u izrazu ovog ajet-i kerima.*” Neko mu reče: “*Vrati se u mislima – poput izletnika – u ono doba, i tamo saslušaj ajet.*” I dok je on sebe zamišljao u vremenu pred objavu Kur’an-i kerima, vidje kako je sve što postoji u svemiru bačeno u prazan, ogroman i neomeđen prostor, na nestalnom i prolaznom dunjaluku, u očajnom i nemirnom stanju, tumarajući gustom tminom, kruto, beživotno i besvjesno, beskorisno, bez posla i zanimanja. Međutim, čim je saslušao i razmotrio ovaj ajeti-kerim, odmah uvidje da ajet razotkriva spuštenu zastor sa lica sveukupnog svemira, te se to lice sasvim ukaza

blistavo i ozareno. Ovaj je, dakle, praiskonski govor, i vječna uredba, održao lekciju svim posjednicima svijesti, odabranim po generacijama i pokazao im:

da je ovaj svemir u funkciji jedne monumentalne džamije te da su se sva stvorenja – a posebno nebesa i Zemlja – predala obavljanju zikra, tahlila i tesbiha što pulsira životom. Svi su pristupili obavljanju svoje dužnosti, s revnošću i oduševljenjem, i ispunjavaju je sa zadovoljstvom i nesebičnošću.

Tako se putnik osvjedočio u djelotvornost i učinak ovog ajet-i kerima u svemiru i iskusio uzvišene domete snage njegovog izraza, te po njemu izveo ocjenu i ostalih ajet-i kerima, čime je dosegnuo tajnu apsolutne nadmoći neusporedivog kur'aniskog izraza nad polovinom svijeta i petinom čovječanstva, i jedan od hiljada razloga trajnosti veličasntvene dominacije Kur'an-i kerima, sa svim počastima i uvažavanjem, unutar vremenskog raspona od četrnaest stoljeća, bez ijednog prekida.

Četvrta tačka: Kur'an-i kerim pričinjava izvornu i istinsku ugodnost i slast, da čak i mnoštvo ponavljanja – koje obično uzrokuje dosadu i u najugodnijim stvarima – ne zamara onoga čije je srce neiskvareno i čiji ukus nije otupio; naprotiv, njegovo ponovljeno učenje još više mu uvećava aromatičnost i užitak. Ovo je, još od tog davnog vremena, jedna općeprihvaćena činjenica, koja se navodi kao savršen primjer.

Osim toga, Kur'an-i kerim ispoljava takvu sočnost, mladolikost, svježinu i originalnost, koje je očuvao tako da izgleda kao da je tek objavljen, mada je od objave proteklo već četrnaest stoljeća, i uprkos činjenici da se nalazi nadohvat ruke svima. Svaka ga generacija dočeka mladog i svježeg, kao da se on obraća upravo njoj. I svaka skupina znanstvenika, iako im je on stalno pri ruci, iz njega se konstantno napaja i u stopu nastoji pratiti njegov način iskaza, nalazi ga trajno očuvanog i jednako neponovljivog u njegovom stilu i u njegovoj prvobitnoj svježini i metodi izlaganja.

Peta tačka: Kur'an-i kerim je jedno svoje krilo pružio u prošlost, a drugo u budućnost. Istina u kojoj su jedinstveni prethodni vjerovjesnici jeste korijen Kur'ana i jedno od krila; on njima iskazuje priznanje i podršku, a i oni, s druge strane, sami po sebi jesu podrška i priznanje njemu, jezikom analogije.

Isto tako evlije i dobri te bistri učenjaci plodovi su koji su svoj život napojili iz Kur'an-i kerima. Njihovo živahno stasanje dokazuje da njihovo blagoslovljeno stablo posjeduje vitalnost, darovitost, obilne i nepresušne izljeve, autentičnost i izvornost. Oni, dakle, koji su se sklonili pod to njegovo drugo okrilje, i boravili u njegovoj hladovini, iz reda svih istinskih tarikata bliskih Allahu, i stručnjaka u svim zbiljskim znanostima u islamu, svjedoče da je Kur'an sušta stvarnost i zborište svih

istina, neusporediv u sadržajnosti i sveobuhvatnosti. On je, uostalom, zadivljujuće nadnaravno djelo.

Šesta tačka: Svih šest strana Kur'an-i kerima su svijetle i pokazuju njegovu istinitost i pravednost.

Tačno, pod njim se nalaze potporni stubovi dokaza i argumenata; nad njim isijavaju bljesci pečata nadnaravnosti; pred njim i njegovim odredištem su blagodati sreće na oba svijeta; za njim – odnosno, njegovo uporište – su istine objave nebeske; s desne su mu strane bezbrojni dokazi ispravnih umova; a s lijeve istinska pouzdanost, iskrena privrženost i potpuna predanost zdravih srca i čistih savjesti.

Kao što tih šest strana potvrđuju kako je Kur'an i-kerim jedna neprobojna i nesavladiva nebeska utvrda na Zemlji, tako i postojanje šest "položaja" naglašavaju da je on sama istina i sušta stvarnost, i da uopće nije ljudski govor te da do njega pogreška ne može doprijeti ni sa koje strane.

Prvi od tih položaja jeste da je Raspolagatelj ovog svemira i njegov Planer, Koji je u nepromjenjivi običaj Svoje – Slavljen je On – djelotvorne Moći, uzeo ispoljavanje ljepote, zaštitu dobrote i iskrenosti, kao i uklanjanje prevaranata i falsifikatora. Stoga je – Slavljen je On – podržao i potvrdio priznanje Kur'anu time što mu je dodijelio najvaženiji i najugledniji položaj, i posvetio mu najbolji prijem, najviši stepen i najveću pažnju od

svakog drugog dodijeljenog stepena uspješnosti i trijumfa na svijetu.

Slijedi položaj i činjenica da je duboko uvjerenje i primjereno uvažavanje mubarek bića Poslanikovog – sallallahu ‘alejhi ve sellem – koji je vrelo islama i interpretator Kur’ana, naspram Kur’an-i kerimu, nadmašilo sve ostalo; i njegovo stanje između budnosti i spavanja u momentima spuštanja objave; i nemogućnost dosezanja ostalog njegovog govora do te veličine, pa čak i odsustvo sličnosti tom izrazu; i njegovo nedvojbeno i sasvim ubjedljivo izlaganje – kroz Kur’an – nepoznatih kosmičkih dešavanja iz prošlosti i budućnosti, uprkos njegove neukosti; i odsustvo počinjavanja bilo kakve varke, pogreške ili sličnih nedostataka s njegove strane, ma koliko neznatni bili, mada je bio pod prismotrom najizvoštrenijih promatrača u svim postupcima.. Iman ovog časnog Interpretatora i znamenitog Dostavljača poruke – sallallahu ‘alejhi ve sellem – i njegovo svesrdno priznanje svakog pojedinačnog propisa Kur’an-i kerima, te nepokolebljivost pred bilo čime, ma koliko krupno bilo, podržava i ističe činjenicu da je Kur’an nebeski, i da je on u cjelokupnosti istina, pravednost i blagotvorni govor Milostivog Gospodara.

Dalje slijedi položaj povezanosti petine čovječanstva, pa i njegove glavnine, s ovim Kur’an-i kerimom što upadljivo stoji pred njima, povezanos-

ti u smislu privrženosti i vjernosti; njihovo zbiljsko, željno i pomamno oslušivanje njega; prilazak džina, meleka i duhovnih bića njemu i njihovo okupljanje i zaljubljeno oblijetanje oko njega dok se on uči, poput leptirića koji oblijeću oko svjetla, što svjedoče mnogobrojni dokazi, zbivanja i istinita otkrovenja.. Sve to predstavlja priznanje da je ovaj Kur'an od strane čitavog svemira prihvaćen kao najvrjedniji, i da on u njemu zauzima najuzvišeniji i naistaknutiji položaj.

Nadalje, položaj da svaka pojedinačna kategorija ljudi, od izrazitog glupaka i neznalice do oštroumnog genijalca i znanstvenika, stiče maksimalnu korist iz lekcija koje izlaže Kur'an-i kerim i iz njega prima kvalitetno razumijevanje najdubljih činjenica; te da svaka skupina učenjaka, posebno referentni poznavaoци pravičnog Šerijata, istražitelji temelja vjere i genijalni vjerski učenjaci, izvlače na stotine islamskih znanosti i umjetnosti i u Kur'an-i kerimu iznalaze adekvatne odgovore na sva pitanja koja potražuju i koja se odnose na njihove znanstvene oblasti, puno je priznanje da je Kur'an vrelo istine i rudnik istinitosti.

Zatim, nemogućnost suprotstavljanja arapskih književnika, koji su prvaci na polju književnosti, – onih koji nisu primili islam – i pored njihove primoranosti da mu se suprotstave – i njihova totalna nemoć pred tek jednim vidom – a to je snaga izraza

– od ukupno sedam najznačajnijih aspekata nadnaravnosti Kur'ana; te njihova nesposobnost da donesu bar jednu suru ravnu kur'anskim, i njihovo odustajanje od toga; kao i odsutnost prigovora svih čuvenih govornika i genijalnih znanstvenika koji su se pojavili do dana današnjega, na bilo koji aspekt njegove nadnaravnosti – mada su željni prigovoriti radi sticanja popularnosti – i njihova nemoćna šutnja na sve to jesu neosporan dokaz da je Kur'an-i kerim nadnaravna knjiga i da je izvan djelokruga ljudske moći.

Tačno, vrijednost, veličina i rječitost nekog govora se raspoznaje po saznanju: *“Ko ga je izrekao? Kome ga je izrekao? I radi čega ga je izrekao?”*

Kur'an-i kerim je po ovome bio i zauvijek ostao apsolutno neponovljiv i nedostižan; jer, Kur'an-i kerim je obraćanje Gospodara svih svjetova i govor njihovog Stvoritelja; on je saopćenje koje je, sa bilo kojeg gledišta, nemoguće oponašati, i u kome ne postoji bilo kakav prizvuk koji bi navodio na izvještachenost. Pored toga, Njegov sagovornik je izaslanik i predstavnik cijelog čovječanstva, čak i sveukupnih stvorenja, i najčasniji je i najglasovitiji od svih sagovornika. On je onaj snagom čijeg se imana i njegovom širinom okrijepio veličanstveni islam, te je uzletio do blizine “koliko dva luka, ili još bliže”, i postao sagovornik vječnog Božanskog obraćanja. Zatim, Kur'an-i kerim je saopćio put sreće na oba

svijeta, razjasnio krajnju svrhu stvaranja svemira i Gospodareve ciljeve u njemu; ujedno objelodanjujući uzvišenost i širinu imana kojeg u sebi nosi taj časni sagovornik, i koji obuhvaća sve islamske činjenice. Izložio je svaki djelić ovog nepreglednog svemira i izokretao ga poput geografske karte ili sahata, poučavajući, kroz saznanja o djelima i događanjima u njemu, o njegovome Tvorcu i Stvoritelju – Slavljen je On. Bez ikakve sumnje i sasvim neizbježna je, dakle, trajna nemogućnost donošenja jednog sličnog Kur'ana, kao što je i apsolutno nedostižan njegov stepen nadnaravnosti.

I, također, položaj da na hiljade genijalnih učenjaka, od kojih je svaki napisao tefsir Kur'an-i kerima u tomovima čiji broj ponekad dostiže trideset, četrdeset, pa i sedamdeset; njihove potvrde uz lance predaje i dokaze, bezbrojnih visokih odlika, dubokoumnih misli, istančanih osobenosti, profinjenih tajni, uzvišenih smislova i mnoštva izvješća iz domena gajba u svoj njihovoj raznolikosti, sadržanih u Kur'an-i kerimu; isticanje tih odlika od strane svih njih i njihovo potvrđivanje nepobitan je dokaz kako je Kur'an fenomenalna Božanska Knjiga. Naročito je to uočljivo u potvrdi svakog od stotinu i trideset djela *Poslanica nura*, koje neke od odlika Kur'an-i kerima, ili neke od njegovih fenomenalnih i dubokoumnih misli, dokazuje nepobitno i uz uvjerljive dokaze. Posebno se izdvaja poslanica *Kur'anske mu'džize* i Drugi položaj *Riječi dvadesete*, koji

izvlače mnoštvo civilizacijskih čudesa iz Kur'an-ikerima, kao što su voz i letjelica; *Zračak prvi*, naslovljen Kur'anski nagovještaji koji rasvjetljava aludiranje Kur'anskih ajeta na *Poslanice nura* i na elektriku; zatim osam kratkih poslanica, nazvanih *Rumuzat-i semanije*, koja razrađuju visoke domete preciznosti i sistematičnosti u harfovima Kur'an-ikerima, i koliko su oni ispunjeni misterijom i krcati smislovima; kao i kratka poslanica koja razrađuje završnicu sure *El-Feth* i sa pet gledišta dokazuje njezinu nadnaravnost u smislu njezinog izvještavanja o pitanjima gajba; te drugih sličnih *poslanica*. Iskazivanje svakog pojedinačnog dijela *Poslanica Nura* neke od istina sadržanih u Kur'an-ikerimu i nekog od njegovih svjetala, priznanje je i uvjerljiva potvrda da je Kur'an-ikerim neusporediv, da je on fenomenalna nadnaravna knjiga, te da je to jezik kojim progovara svijet gajba u ovom pojavnom svijetu i govor Poznavaoca svega nepoznatog.

Tako, dakle; i upravo iz razloga ovih odlika i osobenosti Kur'an-ikerima, na koje je ukazano u prethodnih šest tačaka, sa šest strana i u šest položaja, održala se njegova veličanstvena nuranijska vladavina i nadmoćna sveta suverenost u punoj grandioznosti i autoritativnosti, i rasvjetljavajući lice svih epoha i osvjetljavajući lice Zemlje neprestano uz potpuno uvažavanje nastavljao da traje tokom cijelih hiljadu i tri stotine godina. I opet, upravo zaslugom tih odlika, Kur'an-ikerim se

فِي كُلِّ دَقِيقَةٍ بِكَمَالِ الْإِحْتِرَامِ بِالسَّنَةِ مَاتَ مِليُونٍ مِنْ نَوْعِ
 الْإِنْسَانِ الدَّائِمُ سُلْطَنَتَهُ الْقُدْسِيَّةَ عَلَى أَقْطَارِ الْأَرْضِ وَالْأَكْوَانِ
 وَعَلَى وَجْهِهِ الْأَعْصَارِ وَالزَّمَانِ وَالْجَارِي حَاكِمِيَّةَ الْمَعْنَوِيَّةِ
 النُّورَانِيَّةَ عَلَى نِصْفِ الْأَرْضِ وَخُمْسِ الْبَشَرِ فِي أَرْبَعَةِ عَشَرَ
 عَصْرًا بِكَمَالِ الْإِحْتِشَامِ ... وَكَذَا شَهِدُوا بِرَهْنِ بَاجْمَاعِ
 سُورَةِ الْقُدْسِيَّةِ السَّمَاوِيَّةِ وَبِاتِّفَاقِ آيَاتِهِ النُّورَانِيَّةِ الْإِلَهِيَّةِ وَ
 بِتَوَافُقِ أَسْرَارِهِ وَأَنْوَارِهِ وَبِتَطَابُقِ حَقَائِقِهِ وَثَمَرَاتِهِ
 وَأَثَارِهِ بِالْمُشَاهَدَةِ وَالْعِيَانِ

[“Nema drugog Boga osim Allaha, Nužnog Bića, Jednog i
 Jedinog, Čiju nužnost postojanja u Njegovoj Jednoći dokazuje
 Kur'an nadnaravnoga izraza, prihvaćen i željno potraživ u
 rodovima meleka, ljudi i džina; čiji se svaki ajet u svakom
 trenutku uči s punim uvažavanjem, na jezicima stotina miliona iz
 ljudskoga roda; čija je sveta suverenost nad svim dijelovima
 Zemlje i svemira trajna i proteže se kroz sve epohe i sva vreme-
 na; čija je presvijetla duhovna ovlast nad polovinom Zemlje i
 petinom čovječanstva, kroz četrnaest stoljeća u punom optičaju i
 savršenoj nepovredivosti...; on to svjedoči i dokazuje jednoglas-
 nim iskazom svojih svetih nebeskih sura, složnošću svojih svi-
 jetlih Božanskih ajeta, podudarnošću svojih tajni i svjetala, i sla-
 ganjem svojih istina, plodova i tragova; iskazom i očevitom.”]

Iza toga je naš putnik i izletnik pouzdano znao da je iman do kojeg je on došao najveći čovjekov kapital, jer mu on – onako siromašnom – u posjed ne daje neku prolaznu njivu ili privremeno boravište, nego mu u posjed daje prostrani svemir i čini ga sposobnim da zaposjedne ogromno i vječno carstvo prostrano koliko i dunjaluk; iznalazi mu – onako kratkotrajnom ljudskom biću – sredstva za vječni i neprolazni život; i izbavlja ga – onako jadnog, dok iščekuje vješala smrtnoga časa – strašnog svršetka i vječnog nestanka, otvarajući mu riznice vječnog blagostanja. Stoga putnik reče sam sebi:

“Hajde, pristupimo, i uznapredujmo za još jedan stepen na beskrajnoj ljestvici imana. Sagledajmo svemir u cjelini, i saslušajmo ga, da vidimo šta nam i on ima reći, te do u krajnosti dopunimo i rasvijetlimo lekcije što smo ih saslušali iz izlaganja njegovih i temelja i dijelova.”

Širokim i preglednim dalekozorom pozajmljenim iz Kur'an-i kerima putnik osmotri cjelokupni svemir, i vidje:

kako je svemir čudesno raspoređen i dotjeran po nazorima neizrecivih smislova te se priviđa u obličju knjige Slavnog, ili utjelovljenog Kur'ana Gospodarevog, ili svečano ukrašene palače Sveopstojnog, ili prelijepo uređenog grada Milostivnog. Sve sure, ajeti i riječi te knjige, pa i svi harfovi, poglavlja i odlomci, stranice i redovi; i sve što se u svemu tome

dešava u smislu rafiniranog i svrhovitog “brisanja i ponovne uspostave”, i u smislu osmišljenih procesa i promjena; sve to jednoglasno iskazuje sam po sebi shvatljivi smisao postojanja Sveznajućeg i Sve-mogućeg, i izražava postojanje Veličanstvenog Autora i Savršenog Dizajnera, Koji vidi sve u svim stvarima, i poznaje odnose svake stvari sa svakom drugom stvari, te ih uzima u obzir.

Tako isto sve što se nalazi u ovom svemiru, njegove konstrukcije i vrste, dijelovi i čestice, stanovnici i sadržaji, što u njega uđe i što iz njega izađe, korisne promjene i mudri procesi obnavljanja, složno iskazuje i čini shvatljivim smisao postojanja i jednoće Stvoritelja vrhunskog stepena, Tvorca Koji je bez premca, Koji u njemu djeluje s neograničenom moću i s beskrajnom mudrošću.

Ovo veličanstveno svjedočanstvo svemira – u prilog postojanja Stvoritelja i Njegove Jednoće – potkrepljuju dvije goleme i obuhvatne činjenice čiji su razmjeri i širina primjereni prostranosti i veličini svemira.

Prva činjenica je “*hudus i imkan*” - nastanak i potencijalnost, koju su uočili islamski mudraci i vrsni poznavaoци temelja vjere, te ih ustanovili ubjedljivim dokazima.

Rekli su: Budući da se u svemiru i u svakoj stvari dešavaju mijene i promjene, slijedi da je on prolazan i da je nastao, te da nije oduvijek. Budući da je on

nastao, nužno slijedi da on mora imati svoga tvorca i izumitelja. Nadalje, budući da svaka stvar bez razlike, ukoliko u samoj njezinoj biti ne postoji uzrok bilo njezinog postojanja ili nepostojanja, nije po sebi nužna i nije bespočetna..

Također je odlučnim dokazima utvrđeno da je nemoguće da stvari međusobno dovode u postojanje jedne druge, po principu kružne ili lančane uzročnosti do u beskonačnost koje su nemoguće i neosnovane. Obavezno, dakle, slijedi zaključak postojanja Nužnog Bića, Kome ne postoji niko ravan, i Kome niko ne može biti jednak; sve mimo Njega je puka mogućnost, i sve osim Njega su njegova stvorenja.

Tačno, istina nastanka je obuhvatila cijeli svemir, i okom je vidljiva njezina glavnina, a umom uočljiv preostali dio. Jer, svjedoci smo da svake godine s nastupanjem jeseni izumire jedan ogromni svijet, a zajedno s njime umire bezbroj jedinki stotina hiljada biljnih i sićušnih životinjskih vrsta, od kojih je, opet, svaka pojedina vrsta poput jednog živog svemira. Međutim, to se izumiranje dešava krajnje sistematično te svaka od dotičnih jedinki iza sebe ostavlja sjemenje, jezgarca i jajašca – koji će naknadno postati središte zone njihovog proživljenja i ponovnog okupljanja, a koji su i sami nadnaravno djelo Milosti i Mudrosti i fenomenalno djelo Moći i Znanja. Njih one povjeravaju u emanet

Mudrog, Veličanstvenog Čuvara, i ostavljaju na zbrinjavanje Milostivnom, u njih prethodno pohranivši svoj radni karton, program i protokol, a zatim umiru. Dolaskom proljetne sezone, stabla, korijenje i neke sićušne životinje koji su bili zamrli, budu oživljeni izravno; ostali budu proživljeni, stvoreni i nadomješteni istim ili sličnim kao i oni sami. Time oni predstavljaju stotinu hiljada primjera Velikog proživljenja, i pružaju stotinu hiljada njegovih dokaza. Bića iz prethodnog proljeća razastiranjem svojih djelovodnih stranica i bilješki o izvršenim zadacima te njihovim objavljivanjem u tekućem proljeću, predstavljaju jasan primjer u smislu ajet-i kerima:

وَإِذَا الصُّحُفُ نُشِرَتْ

“*I kad se stranice raspodijele*” (Et-Tekvir: 10)

Tako je isto i sa svemirom kao cjelinom; svake jeseni i svakog proljeća umire jedan golemi svijet, a pojavi se drugi novi; i sve to izumiranje i ponovno nastajanje bezbrojnih živih vrsta odvija se krajnje uredno i uravnoteženo, i u tom nestajanju i ponovnom nastajanju se u savršenom redu i mjeri dešavaju izumiranja i ponovna oživljenja toliko vrsta, te kao da je ovaj svijet jedno pristanište, gdje se dočikaju živa bića, gdje izletuju putujući svjetovi i usputno svraćaju putujući dunjaluci, tu obave svoje poslove, a zatim ga napuštaju i odlaze.

Dakle, stvaranje i dovođenje u postojanje živih

svjetova i izumijevanje bića sa određenom namjenom na ovom dunjaluku, sa potpunim znanjem i mudrošću, umjereno i uravnoteženo, redovno i uredno, te njihovo moćno zaduživanje i samilosno upošljavanje u smjeru izvršenja Gospodarevih ciljeva, Božijih svrha, i usluga Milostivnom, aksiomatski dokazuju nužnost postojanja Uzvišenog i Nepovredivog Bića Čija je moć bez granica i Čija je mudrost beskrajna. Tu nužnost sve spomenuto iznosi na vidjelo pred umove, jasno kao sunce.

Ovim zatvaramo vrata raspravi o pitanjima nastanka i prepuštamo je *Poslanicama Nura* i knjigama vjerskih učenjaka.

Što se tiče aspekta potencijalnosti, i on je obuhvatio i okružio cijeli svemir. Jer, svjedoci smo da svaka stvar, univerzalna ili djelimična, velika ili mala, i sve što postoji, od Arša do Zemlje, od atoma do planeta, dostavljena je na ovaj svijet i posjeduje svojstveno biće, posebnu osobu, određeni oblik, odabranu ličnost, zasebna svojstva, mudro namjensku kakvoću te korisne i funkcionalne organe. Međutim, dodjela te individualnosti tom određenom biću i toj kakvoći, iz bezbroja raznih mogućnosti, njihovo odijevanje u određeni oblik, što posjeduje raspoznatljive i međusobno usklađene urese i obilježja, iz mnoštva mogućnosti i vjerovatnoća čija je brojnost ravna brojnosti svih likova; ekskluzivni odabir dotične odgovarajuće individualnosti za

dotično nestalno biće iz obilja mogućnosti brojnih koliko i sve jedinke njegove vrste; stavljanje na raspolaganje adekvatnih i namjenskih svojstava dotičnoj bezličnoj kreaturi, kolebljivoj unutar mogućnosti i vjerovatnoća, brojnih u količini svih svojstava i njihovih varijacija; opremanje tog stvorenja namjenskom kakvoćom, i brižljiva ugradnja tih pomagala koja su izvodiva na mnoštvo različitih načina i u neograničenom mnoštvu tipova; dok je on zbunjen, izgubljen i bez cilja usred bezbroj mogućnosti i varijanti..; sve, dakle, ove naznake, ukazi i svjedočanstva, proizašli iz činjenice “potencijalnosti”, bez sumnje sačinjavaju jedno krilo veličanstvenog svjedočanstva svemira; jer je ono količinski ravno broju svih mogućih stvari i pojava, univerzalnih i djelimičnih, i svih varijanti svega što je moguće – iz reda spomenutog – od kakvoće i identiteta, stanja i oblika koje posjeduje, do svojstava i situacija po kojima se izdvaja. U tome su naznake, ukazi i svjedočanstva postojanja Nužnog Bića – Slavljen je On – Koje namjenjuje, odabire i dovodi u postojanje; Njegovoj moći nema granica, Njegovoj mudrosti nema kraja, i Njemu nije skrivena bilo koja stvar ili okolnost, za Njega ništa nije nemoguće, ništa Mu ne promiče; i najkrupnija stvar za Njega je jednako lahka kao i najneznatnija. On je Moćnik za Koga je stvaranje proljeća jednako lahko kao i stvaranje jednog stabla, i stvaranje stabla jednako lahko kao stvaranje sjemenke.

Pošto su *Poslanice nura*, a posebno *Riječ dvadeset druga*, *Riječ trideset druga*, *Pismo dvadeseto* i *Pismo trideset treće*, savršeno potvrdile i potpuno razjasnile svjedočanstvo svemira, s oba njegova krila, i s obje njegove činjenice, ovdje ćemo skratiti ovu opsežnu raspravu prepuštajući je spomenutim *poslanicama*.

A drugo krilo univerzalnog i veličanstvenog svjedočanstva svemira kao cjeline sačinjava:

druga činjenica: činjenica saradnje i potpomaganja. Ova je činjenica uočljiva u potpunoj nemoći stvorenja, koji se trude u nastojanju očuvanja svoga postojanja i interesa, i održanja života – ako su živa bića – te ispunjenja svoje funkcije usred stalnih previranja i trajno nadolazećih promjena. Na primjer: djelovanje elemenata u podržavanju živih bića, posebno napajanje biljnog svijeta od strane oblaka, pristizanje bilja u pomoć životinjama; susretljivo pomaganje životinja čovjeku, ukusno mlijeko što, poput izvora Kevser, iz grudi navire da nahrani mladunčad; dobavljanje potrepština i opskrbe koja je izvan njihove moći i djelokruga u ruke živim bićima, odakle ona i ne očekuju; kruženje hranljivih čestica radi izgradnje tjelesnih ćelija.. i slični primjeri iz obilja pojava što ukazuju na činjenicu međusobnog potpomaganja koje se dešava pod nadležnošću Gospodara, po nalogu Milostivnog, vidljivo pokazuju apsolutno nadležstvo sveopćeg

Gospodara svih svjetova, i sveobuhvatno i samilosno Gospodarenje Njegovo, pod Čijom je ovlasti sve svemirsko prostranstvo, kojim On upravlja lahko kao da je obični dvorac.

Tačno, ispoljavanje susretljivosti i potpomaganja među ovim stvarima – koje su nežive, nesvjesne i bezosjećajne – u situacijama koje odaju saosjećajnost i svjesnost, dokaz je, i to zbilja upečatljiv, da su one nagonjene na saradnju i navođene moću Veličanstvenog Gospodara, milošću Apsolutnog Milosnika, i odredbom Apsolutno Mudrog.

Dakle, univerzalna saradnja koja se odvija u svemiru, opća uravnoteženost i sveobimno održavanje, što struji u savršenom redu, od galaksija i nebeskih tijela do organa živih bića i tjelesnih čestica; trajno dotjerivanje čije se pero povlači od svjetlucavog lica nebesa, do živopisnog lica Zemlje te do ljupkih lica cvjetova; vladajući poredak, što regulira od Mliječnog puta i Sunčevog sistema, do kukuruznog, narovog i drugog plodovlja; angažiranje na dužnosti, od Sunca i Mjeseca, elemanata i oblaka, do pčele i mrava..; kao i druge slične, i veoma velike istine, što pružaju svjedočanstvo proporcionalno njihovoj veličini, sačinjavaju drugo krilo svjedočanstva svemira u prilog Allahovog – Slavljen je On – postojanja i Jednoće, i potvrđuju ga.

Pošto su *Poslanice nura* već ustanovile i razradile ovo veličanstveno svjedočanstvo, ovdje ćemo se

zadovoljiti ovom kratkom naznakom.

Tako je i u Osamnaestom stepenu Prvog nivoa navedena kratka naznaka lekcije koju je našem bjelosvjetskom putniku održao svemir:

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْوَاجِبُ الْوُجُودِ الْمَمْتَنِعُ نَظِيرُهُ الْمُمْكِنُ كُلُّ
 مَا سِوَاهُ الْوَاحِدِ الْأَحَدِ الَّذِي دَلَّ عَلَى وَجُوبِ وَجُودِهِ فِي
 وَحْدَتِهِ هَذِهِ الْكَائِنَاتُ الْكِتَابِ الْكَبِيرِ الْمَجْسَمِ وَالْقُرْآنِ
 الْجِسْمَانِي الْمَعْظَمِ وَالْقَصْرِ الْمَزِينِ الْمُنْتَظَمِ وَالْبَلَدِ الْمَحْتَشَمِ
 الْمُنْتَظَمِ بِإِجْمَاعِ سُورِهِ وَآيَاتِهِ وَكَلِمَاتِهِ وَحُرُوفِهِ وَأَبْوَابِهِ
 وَفُصُولِهِ وَصَحُفِهِ وَسُطُورِهِ وَاتِّفَاقِ أَرْكَانِهِ وَأَنْوَاعِهِ وَأَجْزَائِهِ
 وَجَزْئِيَّاتِهِ وَسَكَنَتِهِ وَمَشْتَمَلَاتِهِ وَوَارِدَاتِهِ وَمَصَارِفِهِ بِشَهَادَةِ
 عَظْمَةِ احْطَاةِ حَقِيقَةِ الْحُدُوثِ وَالتَّغْيِيرِ وَالْإِمْكَانِ بِإِجْمَاعِ
 جَمِيعِ عُلَمَاءِ عِلْمِ الْكَلَامِ وَبِشَهَادَةِ حَقِيقَةِ تَبْدِيلِ صُورَتِهِ
 وَمَشْتَمَلَاتِهِ بِالْحِكْمَةِ وَالْإِنْتِظَامِ وَتَجْدِيدِ حُرُوفِهِ وَكَلِمَاتِهِ
 بِالنِّظَامِ وَالْمِيزَانِ وَبِشَهَادَةِ عَظْمَةِ احْطَاةِ حَقِيقَةِ التَّعَاوُنِ
 وَالتَّجَاوُبِ وَالتَّسَانُدِ وَالتَّدَاخُلِ وَالْمُؤَاوَنَةِ وَالْمُحَافَظَةِ فِي

مَوْجُودَاتِهِ بِالْمُشَاهَدَةِ وَالْعَيَانِ

Nakon toga putnik koji je stigao na dunjaluk i dao se u potragu za Stvoriteljem tog dunjaluka, i uznapredovao kroz osamnaest stepeni i dostigao tron istine, uzletom na krilima imana, uzdigao se sa položaja indirektno spoznaje, do položaja direktnog obraćanja. Obratio se, dakle, ovaj oduševljeni zaljubljenik svome duhu, riječima:

“Zahvalnost i pohvala u odsutnosti, početka sure El-Fatiha do riječi اِيَاكَ ‘Ijjake..’ unose smirenost koja čovjeka uspinje i uzdiže do nivoa direktnog obraćanja sa ‘Samo Tebe..’; pa ćemo se i mi, dakle, o Onome za Kime tragamo, raspitati kod Njega

[“Nema drugog Boga osim Allaha, Nužnog Bića, Kome ne može biti ravnog, mimo Koga sve ostalo je puka mogućnost; Jednog i Jedinog, Čiju nužnost postojanja u Njegovoj Jednoći dokazuje ovaj svemir, koji je velika knjiga, utjelovljeni uzvišeni Kur'an, svečano ukrašena i uređena palača, lijepo uređen i pristojan grad, jednoglasnim iskazom svojih sura, ajeta, riječi, harfova, poglavlja, odlomaka, stranica i redova; i slaganjem njegovih konstrukcija, vrsta, dijelova, čestica, stanovnika, sadržaja, svega što u njega uđe i što iz njega izađe; uz svjedočanstvo veličanstvene i sveobuhvatne činjenice nastanka, promjene i potencijalnosti; uz konsenzus svih učenjaka vjerskih znanosti; i uz svjedočanstvo činjenice promjene njegovog izgleda i sadržaja, osmišljene i pravilne, i obnavljanja njegovih harfova i riječi, skladnog i umjerenog; i uz svjedočanstvo veličanstvene i sveobuhvatne činjenice saradnje, sloge, potpomaganja, susretljivosti, ravnoteže i održavanja među njegovim bićima; iskazom i očevidom.”]

izravno, a ostaviti traganja za Njim u Njegovoj odsutnosti." Jer, o Suncu – koje obasjava sve – treba se raspitati kod samoga Sunca. Naime, ono što na vidjelo izlaže i rasvjetljava sve, sebe izlaže i rasvjetljava više od bilo čega drugog. Pa kao što Sunce možemo vidjeti i raspoznati po njegovim zracima i svjetlosti, također smo u mogućnosti da – prema vlastitoj sposobnosti – nastojimo upoznati našega Stvoritelja, po odrazima Njegovih Lijepih Imena i po svjetlima Njegovih Uzvišenih Svojtava.

U ovoj ćemo poslanici iznijeti i uopćeno i sažeto izložiti tek dvije iz obilja činjenica i opširnih pojedivosti, uzetih iz dvaju od bezbroja stepeni sa skale dvaju od mnoštva pravaca koji dovode do našeg cilja.

Prva je činjenica sveprisutne djelotvornosti. Ta djelotvornost što dominira svemirom, okom je vidljiva, i ona je ta što upravlja, mijenja i obnavlja sva stvorenja, sveobuhvatna je, trajna, uredna, ogromna, nebeska i zemaljska. Ona jasno pobuđuje svijest o činjenici gospodarskog ispoljavanja, sadržanog u činjenici te djelotvornosti, svrhovite u svakom njezinom pogledu; kao što i ta svijest nužno dovodi do poimanja Božanskog isticanja, sadržanog u činjenici gospodarskog ispoljavanja, što isijava milošću u svakom njegovom pogledu.

Dakle, iz te vladajuće i svrhovite trajne djelotvornosti, i iza njezinog zastora, može se nazrijeti

– kao da je golim okom vidljivo – djelovanje Moćnog Činitelja i Sveznajućeg. I iz tih osmišljenih i poučnih Gospodarevih djela, i iza njihovog zastora, sama po sebi su znana – do mjere opipljivosti – Lijepa Božija Imena koja se odražavaju u svakoj stvari. Nadalje, iz ovih Lijepih Imena, lijepo i veličanstveno ukazanih, i iza njihovog zastora, pouzdanim znanjem, pouzdanom vizijom i suštom izvjesnošću, pa čak i suštom stvarnošću, spoznaje se postojanje sedam nepovredivih Atributa i njihova realizacija. A iz beskonačnih odraza ovih sedam nepovredivih Atributa, što oličavaju život, moć, znanje, sluh, vid, htijenje i govor, nepobitno se, aksiomatski, nužno, pouzdano i svjedočanstvom svih stvari potvrđeno zna postojanje Nosioca Atributa, Nužnog Bića, Jednog i Jedinog Imenitelja i Neusporedivog i Sveodrživog Činitelja, Čije je postojanje pojavnije i blistavije nego što je Sunce, te ga ona, srčanim okom imana, poima jasno kao da ga promatra. Naime, jedna dopadljiva knjiga prefinjenih smislova i jedno sređeno arhitektonsko zdanje, očigledno iziskuju čin pisanja i gradnje; čin lijepog pisanja i pravilne gradnje, jednakom očiglednošću, iziskuje nazive pisac i građevinar; nazivi pisac i građevinar, istom očiglednošću, iziskuju postupke i svojstva pisanja i gradnje; ovi, opet, postupci i svojstva aksiomatski nameću nužnost bića na koje se odnose ta svojstva, postupci, nazivi i djela. Jer kako god je nemoguće da postoji čin bez

činitelja i naziv bez onoga koga on imenuje, jednako su nemogući postojanje i svojstva bez onoga koga oni opisuju, i izrada bez onoga ko izrađuje.

Dakle, na temelju ustanovljene činjenice i pravila, ovaj svemir je – sa svim svojim postojanjem – poput knjiga i pisama prefinjenih smislova napisanih perom Božijeg Određenja, te poput bezbrojnih objekata od kojih je svaki poput zdanja i palače skovanih čekićem Moći. I svako od njih ponaosob sa hiljada gledišta i zajedno s neograničenog broja aspekata jesu neograničena djelovanja gospodarenja i milosti; i beskrajnim bljescima hiljade i jednog Lijepog Imena, koja su ishodište tih djelovanja; i nepreglednim odrazima sedam atributa Slavljenoga, koji su izvorište tih Lijepih Imena, pružaju bezbrojne dokaze i beskonačna svjedočanstva nužnosti postojanja i jednoće, Bespočetne i Vječne Uzvišene Biti, Koja jeste Biće koje je ishodište navedenih sedam sveobuhvatnih svetih atributa kojima je opisano. Također, sve ljepote i dotjeranosti, i sve izuzetnosti i savršenstva koja se nalaze u čitavom tom postojanju, dakle, svako za sebe, upućuje na uzvišene ljepote što dolikuje tom gospodarskom djelovanju, Božanskim imenima, vječnim atributima i slavnom položaju, prikladnim njima, a sve to u cijelosti, očigledno svjedoči svetu ljepotu i nepovredivo savršenstvo Njegove Svete Biti.

Činjenica, dakle, gospodarenja koja je manifestna u činjenici prevladavajuće djelotvornosti predstavlja se i izlazi na vidjelo kroz svoje namjere, djelovanje, raspolaganje, poput stvaranja, iznalaženja, izrade i izumijevanja koje je obavljeno sa znanjem i mudrošću; ispoljava se kroz određivanje, oblikovanje, predostrožnost i upravljanje koje je oličeno sistematičnošću i mjerom; ističe se uzrokovanjem promjena i mijena, spuštanjem i usavršavanjem, koje se postiže s namjerom i htijenjem; te se razotkriva darivanjem hrane, blagodati, počasti i dobrote, koji se pružaju sa brižljivošću i milošću.

Isto tako, i činjenica Božanskog raspoznavanja, koja je evidentna i očigledno prisutna u činjenici manifestnog gospodarenja, također se predstavlja i razumijeva kroz odraze Lijepih Imena, koja su oličenje milosti i plemenitosti, te kroz veličanstvene i estetične odraze sedam afirmativnih Božanskih Atributa: “Života”, “Znanja”, “Moći”, “Htijenja”, “Sluha”, “Vida” i “Govora”.

Tačno, kako god Božije svojstvo “Govora” daje predstavu o Neprikosnovenom Biću, objavama i nadahnućima, tako isto i svojstvo “Moći” daje očiglednu predstavu o Njegovom Neprikosnovenom Biću djelima koja su poput opredmećenih riječi, i prikazujući svemir s njegovog kraja nakraj u poziciji otjelovljenog Kur’ana, opisuje i predstavlja Moćnog Posjednika veličine;

I svojstvo Božjeg “Znanja” također daje predstavu o jednom Neprikosnovenom Biću, Kojeg ono označava, u iznosu svih mudro osmišljenih, uređenih i odmjerenih tvorevina, i u brojnosti svih stvorenja, kojima On znalrački upravlja, režira ih, ukrašava i razvrstava.

U pogledu svojstva “Život”, sva djela koja ukazuju na “Moć”, svi uređeni, mudro osmišljeni, odmjereni i ukrašeni oblici i stanja koji obznanjuju postojanje “Znanja”, te svi dokazi koji govore o ostalim atributima, uz dokaze koji upućuju na svojstvo “Života”, dokazuju stvarnost Božijeg svojstva “Život”. I sami život, također, sa svim tim svojim dokazima, izdvajanjem i isticanjem svih živih bića, koja su poput njegovih ogledala, ukazuje na Hajji-Kajjuma. A cjelokupni svemir preoblikuje u ogromno ogledalo koje je u stalnim izmjenama i koje se stalno obnavlja, a sačinjeno je od neograničenog broja ogledalaca, u svrhu prikazivanja odsjaja i raznovrsnih zadivljujućih rezbarija, različitih i svježih u bilo koje vrijeme.

Analogno ovome, i Božija svojstva “Vida”, “Sluha”, “Htijenja” i “Govora”, svako zasebno daje predstavu o Neprikosnovenom Biću, široku i razgovijetnu koliko i sam svemir. Ta svojstva kao što dokazuju postojanje Njegovog Uzvišenog Bića, jednako i aksiomatski dokazuju i postojanje života i njegovo ostvarivanje, te da je On – Slavljeno je On i

Uzvišen – “živ”. Naime, znanje je obilježje života, sluh nagovještaj životnosti, vid je svojstvo živih bića, a htijenje je neodvojivo od života, voljna moć je prisutna u živim bićima, dok je govor karakteristika živih i razumnih bića.

Iz prethodnih tačaka slijedi zaključak: da je Božije svojstvo “Života” podržano dokazima i argumentima u obilnosti sedmerostrukog prostranstva svemira, koji daju predstavu o postojanju tog svojstva i o postojanju “Živog”, Koga ono oličava, dotle da je “Život” postao osnov i izvorište svih svojstava, te polazište i težište Najvećega Božijeg Imena.

Pošto su *Poslanice nura* dijelom već razjasnile ovu prvu činjenicu i utvrdile je snažnim dokazima, zadovoljit ćemo se zasad ovom kapljicom iz tog okeana.

Druga činjenica jeste Božije progovaranje, proisteklo iz Božijeg svojstva “Govora”. Po smislu ajet-i kerima:

لَوْ كَانَ الْبَحْرُ مَدَادًا لَكَلِمَاتِ رَبِّي

“Reci: ‘Kad bi more bilo mastilo da se ispišu riječi Gospodara moga, ...’” (El-Kehf: 109), Božiji – Slavljjen je On – Govor nema kraja.

Govor je najkonkretniji dokaz spoznaje o postojanju govornika. Znači, ova činjenica, tj. Božije progovaranje, beskonačnim nizom svjedočanstava

očituje postojanje Bespočetnog Govornika i Njegove jednoće.

Dva snažna svjedočanstva ove činjenice su se već pojavila u sklopu onoga što je istaknuto u Četrnaestom i Petnaestom stepenu ove *poslanice* u pogledu objave i *nadahnuća*, dok je još jedno obuhvatno svjedočanstvo dato u Desetom stepenu *poslanice*, gdje se ukazuje na svete nebeske Knjige. Postoji i još jedno divno, blistavo i sadržajno svjedočanstvo, nalazi se u Sedamnaestom stepenu, gdje je govor o nadnaravnom Kur'an-i kerimu. Stoga ćemo i prepustiti tim stepenima razradu gornje činjenice i njezino svjedočanstvo.

I, tako; svjetlost i tajna ajet-i kerima:

شَهِدَ اللَّهُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْمَلِكُ الْقَائِمُ الْقَسِطُ
لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ

“Allah svjedoči da nema drugog Boga, samo je On Bog – a i meleki i učeni –, i da On postupa pravedno. – Nema drugog Boga, samo je On(Bog), Silni i Mudri!” (Ali-Imran: 18) koja je na čudesan način iznijela ovu činjenicu, i iskazala smisao njezinog svjedočanstva uz iskaze svih ostalih činjenica, bila je dovoljna i djelotvorno našem putniku, toliko da dalje nije mogao ići.

U Devetnaestom stepenu Prvog nivoa navedena

je bilješka o sažetim smislovima lekcije koju je putnik saslušao na tom svetom nivou:

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْوَاجِبُ الْوُجُودِ الْوَاحِدُ الْأَحَدُ الْأَسْمَاءُ
 الْحُسْنَى وَلَهُ الصِّفَاتُ الْعُلْيَا وَلَهُ الْمَثَلُ الْأَعْلَى الَّذِي دَلَّ عَلَى
 وَجُوبِ وَجُودِهِ فِي وَحْدَتِهِ الذَّاتِ الْوَاجِبِ الْوُجُودِ بِاجْتِمَاعِ
 جَمِيعِ صِفَاتِهِ الْقُدْسِيَّةِ الْمُحِيطَةِ وَجَمِيعِ أَسْمَائِهِ الْحُسْنَى
 الْمَتَجَلِّيَّةِ بِاتِّفَاقِ جَمِيعِ شُؤْنَاتِهِ وَأَفْعَالِهِ الْمَتَصَرِّفَةِ بِشَهَادَةِ
 عَظَمَةِ حَقِيقَةِ تَبَارُزِ الْأُلُوْهِيَّةِ فِي تَظَاهِرِ الرُّبُوبِيَّةِ فِي دَوَامِ الْفِعَالِ
 لِیَّةِ الْمُسْتَوْلِيَةِ بِفِعْلِ الْإِيجَادِ وَالْخَلْقِ وَالصَّنْعِ وَالْإِبْدَاعِ بِإِرَادَةِ
 وَقُدْرَةِ وَبِفِعْلِ التَّقْدِيرِ وَالتَّصْوِيرِ وَالتَّدْبِيرِ وَالتَّدْوِيرِ بِإِخْتِيَارِ
 حِكْمَةٍ وَبِفِعْلِ التَّصْرِيفِ وَالتَّنْظِيمِ وَالمُحَافَظَةِ وَالإِدَارَةِ
 وَالإِعَاشَةِ بِقَصْدٍ وَرَحْمَةٍ وَبِكَمَالِ الْإِنْتِظَامِ وَالمُوَازَنَةِ
 بِشَهَادَةِ عَظَمَةِ حَاطَةِ حَقِيقَةِ إِسْرَارِ
 شَهِدَ اللَّهُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْمَلَكُةُ وَأُولُو الْعِلْمِ قَائِمًا بِالْقِسْطِ
 لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ

[“Nema drugog Boga osim Allaha, Nužnog Bića, Jednog i Jedinog; Njegova su Lijepa Imena, Njegova su Uzvišena Svojstva, Njegov je savršeni primjer; Onaj je Čiju nužnost postojanja u Njegovoj Jednoći dokazuje Bit Nužnog Bića, jednoglasnim iskazom svih Njegovih nepovredivih i sveobimnih svojstava, i svih Njegovih manifestnih Lijepih Imena; i složnim iskazom svih njegovih raspolagateljskih odnosa i djelovanja, uz svjedočanstvo veličanstvene činjenice Božanskog raspoznavanja u manifestnom gospodarenju, i njega u trajnosti sveprisutne djelotvornosti, vršenjem iznalaženja, stvaranja, izrade i izumijevanja sa htijenjem i moći; i vršenjem određivanja, režiranja i pogonjenja, voljnog i mudro osmišljenog; i vršenjem reguliranja, uređivanja, održavanja, upravljanja, i snabdijevanja, namjenskog i s milošću, savršeno redovnog i primjerenog; i uz svjedočanstvo veličanstvene i sveobuhvatne činjenice u smislovima ajeta:]

‘Allah svjedoči da nema drugog Boga, samo je On Bog, – a i meleki i učeni –, i da On postupa pravedno. – Nema Boga, samo je On(Bog), Silni i Mudri!’”

Napomena

Svaka od gore navedenih činjenica, koje svjedoče u prilog devetnaest stepeni Prvog dijela Drugog nivoa, svojim ostvarenjem i postojanjem, svaka zasebno ukazuje na Nužno Biće, također i svojom širinom obuhvaća i dokazuje Jednoću i Jedinost Boga. Samo što su, budući da prvenstveno potvrđuju Njegovo postojanje, one svrstane u dokaze postojanja Nužnog Bića.

S druge strane, Drugi dio Drugog nivoa, budući da u prvi plan izričito stavlja potvrdu Jednoće Boga, a u njegovom kontekstu i potvrdu Njegovog postojanja, naslovljen je “*Dokazi Jednoće Boga*”. Uostalom, oba dijela – tj. Prvi i Drugi dio Drugog nivoa – istovremeno ustanovljavaju i postojanje i jednoću, mada se, radi njihovog raspoznavanja, u Prvom dijelu ponavlja izraz

بشهادة عظيمة أحاطة بحقيقة

“*svjedočanstvo veličanstvene i sveobuhvatne činjenice*”, dok se u Drugom dijelu ponavlja izraz

بمشاهدة عظيمة أحاطة بحقيقة

“*osvjedočenje u veličanstvenu i sveobuhvatnu*”

činjenicu”, signalizirajući evidentnu i pojavnu Jednoću Boga, kao da se posmatra golim okom.

Bio sam naumio razraditi stepene Drugog dijela, koji slijedi, na način kako je to urađeno s Prvim dijelom, međutim, izvjesna stanja su me spriječila i prinudila na sažimanje i konciznost. Stoga, *Poslanicama nura* ostavljamo njihovu nadopunu, uz njihovo izlaganje i pojašnjenja kakva zaslužuju.

DRUGI DIO

Dokazi Jednoće Boga

n

Putnik što je poslan na ovaj svijet radi imana, i što se u mašti zaputio na izlet ovim svemirom, da bi se u svemu raspitao o njegovom Stvoritelju, i da bi na svakom mjestu tražio svoga Gospodara, te se njegovu vjerovanje u nužnost postojanja Onoga za Kime on traga učvrstilo do stepena savršenog uvjerenja, ovako se obratio svome razumu:

“Hajde, zajedno krenimo u još jedan obilazak i kroz njega razgledajmo dokaze što nas dovode do potvrde Jednoće našeg Nužno Postojećeg Stvoritelja!”

Podoše skupa. Na prvom stajalištu naiđoše na postojanje četiriju svetih istina koje preovladavaju svemirom, i nužno, u stepenu očiglednosti, pretpostavljaju Jednoću Boga.

Prva činjenica: **Božanski apsolutitet**

Predanost svake ljudske zajednice nekoj vrsti ibadeta i njihova zaokupljenost njime kao da su im urođeni; izvršavanje ostalih živih bića, pa i neživih stvari, njihovih zaduženja i prirođenih funkcija koji su također svojevrstan oblik ibadeta; činjenica da sve blagodati i dobročinstva, materijalne i nematerijalne, kojima obiluje svemir, jesu sredstva hvale i zahvalnosti prema Božanskom položaju koji ih navodi na obavljanje ibadeta radi iskazivanja zahvale; sva ukazivanja iz svijeta gajba i iznošenje na vidjelo pojmovne činjenice poput objava i nadahnuća obznanjuju Božanstvo Jednog Boga; sve ovo aksiomatski ustanovljava stvarnost i dominaciju Jedinog Božanskog Apsolutiteta.

Pošto ova Božanska stvarnost ima i postoji, neće, dakle, prihvatiti učešće i prisustvo drugih. Jer, oni koji na tu Božansku stvarnost (odnosno dostojnost obožavanja) uzvraćaju zahvalom i ibadetom jesu svjesni plodovi sa vrha stabla svemira. Stoga, pretpostavka postojanja drugih, koji okreću lica tih svjesnih bića i odvlače ih sebi te ih dovode u osjećaj obaveze i zahvalnosti prema sebi, pokušavši tako natjerati ih da zaborave svoga Istinski Dostojnog obožavanja – a Njega su oni skloni brzo zaboraviti, zbog Njegove nevidljivosti i skrivenosti od pogleda – protivna je Božanskoj suštini i u kontradikciji je s

njezinim svetim svrhama, te je apsolutno neprihvatljiva. Zbog toga je Kur'an prepun izjava kategoričkog odbacivanja širka (tj. spomenutog pridruživanja), a njegovim počiniteljima prijeti džehennemskom kaznom.

Druga činjenica: **Apsolutno gospodarenje**

Opće i sveobuhvatno djelovanje nevidljive ruke s mudrošću i milošću u cijelome svemiru – naročito na živa bića – posebno kod njihovog uzgajanja i izdržavanja, svugdje na isti način, i u sasvim neočekivanim i nepredvidivim vidovima, istovremeno, zajedno i – iako izmiješani – svima ponaosob, razotkrivanje je i svjetlost što ukazuje na Jedino Apsolutno Gospodarenje, pa i neosporiv dokaz njegovog ostvarenja.

Pošto Jedino Apsolutno gospodarenje ima i postoji, svakako da ono neće uopće prihvatiti širk niti udruživanje. Jer, najbitnija svrha tog gospodarenja, i njegov najdalekosežniji cilj, jeste ispoljavanje Svoje ljepote, razglašavanje Svoga savršenstva, izlaganje Svojih izuzetnih kreacija i isticanje Svojih skrivenih sposobnosti. Svi ovi ciljevi su koncentrisani u svakom pa i onom najsićušnijem zivom biću. Stoga, sasvim je nemoguće da Jedino Apsolutno Gospodarenje prihvati širk i pridruživanje, pošto čak i sporadično uplitanje širka u bilo koju postojeću stvar – koliko god ona bila beznačajna – i u bilo koje živo

biće – koliko god ono bilo prosto ili sićušno – remeti te svrhe i kviri ciljeve te poglede sa tih svrha i sa Onoga Čije one jesu htijenje i namjere, preusmjera-va na posredne uzročnike. A to je nešto što je iz temelja nespojivo i nepomirljivo sa suštinom Apso-lutnog Gospodarenja. Neizbježno je, onda, da to Jedino Apsolutno Gospodarenje spriječi širk i sve njegove moguće oblike. Obilno i neprestalno davan-je uputstava u smjeru vjerovanja u Jednoću Boga, i u Njegovu nepovredivost, neprikosnovenost i slavu, u Kur'an-i kerimu, njegovim ajetima i riječima, pa čak i njegovim harfovima i konstrukcijama, proisho-di iz te goleme tajne.

Treća činjenica: **Savršenstvo**

Tačno, sve uzvišene mudrosti u ovom svemiru, nadnaravne ljepote, pravedni zakoni i svrhoviti ciljevi, neupitno dokazuju postojanje činjenice savršenstva. Posebno je vidljivo svjedočanstvo savršenstva Stvoriteljevog – Slavljén je On – Koji je ovaj svemir doveo u postojanje iz ništa, i upravlja njime jednom nadnaravnom, dopadljivom i divnom upravom u svakom pogledu i smislu, kao i svje-dočanstvo usavršenosti čovjekove, koji je svjesno ogledalo što odražava i oličava manifestacije Stvoritelja, Visok je On i Uzvišen.

Pa, pošto činjenica savršenstva postoji, i pošto je savršenstvo Stvoritelja, Koji je savršeno uspostavio

svemir, ustanovljeno i izvjesno, te pošto je i savršenstvo čovjeka, koji je najznačajniji plod svemira, Allahov namjesnik na Zemlji, najčasnija kreacija i najdraže stvorenje Stvoritelju, Slavljén je On i Uzvišen, također pouzdana i stvarna činjenica, nema sumnje, onda, da širk, izobličava lik svemira – a on je inače savršen i vidljivo svrhovit – u jednu igračku u rukama slučajnosti, i u besposlicu kojoj se zabavlja priroda, i u jezivu i nasilnu klaonicu živih bića, i u strahoviti i mračni pogreb svjesnih bića – jer u njemu se svaka stvar obrušava u nestanak, srozava u prolazak, i vehne bez svrhe i cilja; širk svodi čovjeka, čija su savršenstva jasno vidljiva iz njegovih djela, na nivo prizemnji od nivoa životinje, kao najneuglednije i najprimitivnije stvorenje, što navlači zastor na ogledala u kojima se odražava savršenost Stvoriteljeva, – Slavljén je On – a to su sva bića što svjedoče apsolutno i nepovredivo savršenstvo Plemenitog Stvoritelja – time poništavajući rezultat Njegove djelotvornosti i stvaralaštva – Slavljén je On – nemoguće je, dakle, da se taj širk osloni na apsolutno bilo kakvu istinu, i nedopustivo je da ikako postoji u ovom svemiru. Koliko je širk oprečan i u suprotnosti i koliko kvári sva ta Božija, ljudska i univerzalna savršenstva, njegovo protivljenje njima i narušavanje njih, detaljno je razrađeno i potvrđeno u Zračku drugom, koji, uz čvrste i odlučne dokaze, iznosi tri ploda vjerovanja u Jednoću Boga, a posebno u svom Prvom nivou.

Diskusiju, dakle, prepuštamo toj poslanici.

Četvrta činjenica: **Apsolutna vlast**

Tačno, ko se sa dubokom pažnjom zagleda u svemir, uviđa da je on poput jedne ogromne imperije, krajnje dinamične i moćne; i izgleda mu kao jedna metropola, kojom se upravlja mudro, i koja ima moćnu i autoritativnu suverenu vlast. Nalazi i da je svaka stvar u njemu i svaka vrsta predana i potčinjena određenoj ulozi. A ajeti-kerim:

وَلِلَّهِ جُنُودُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ

“Allahove su vojske nebesa i Zemlje” (El-Feth: 7) sugerira vojnički smisao u svemu postojećem, koje se obrazuje po formacijama, od armija atoma, divizija bilja, bataljona životinja, sve do ešalona zvijezda. Svi su oni Gospodareva armija što služi Allahu. Među svim tim službenicima najnižeg ranga, jednako kao i među oficirima najvišeg ranga, nalazimo sistem konstitutivnih komandi i dominacije, djelovanje izvršne vlasti, i pravilnik Nepovredivog Vladara, što duboko i neupitno dokazuje postojanje Jedne Apsolutne Vlasti i Jednog Univerzalnog Zapovjedništva.

Pošto je Jedina Apsolutna Vlast stvarna, ima i postoji, nužno slijedi da je širk isključen i nemoguć. Jer, kategorična istina koju izriče ajet-i kerim:

لَوْ كَانَ فِيهِمَا آلَهُ الْآلَهُ لَفَسَدَتَا

“*Da na nebesima i Zemlji ima drugih Bogova osim Allaha, poremetili bi se*” (El-Enbija’: 22) daje smisao da kad bi se više ruku apsolutistički uplitalo u neko određeno pitanje, i sve vršile utjecaj, sve bi potpuno zapetljale. Pa kad bi u nekoj državi postojala dva vladara, ili čak u jednoj instituciji bila dva upravitelja, red bi bio narušen i poremećen, a umjesto uprave, nastala bi zbrka i pometnja. Dok, činjenica je da postoji jedan zadivljujući red, počevši od krilca muhe do nebeskih svjetiljki, i od tjelesnih ćelija do planeta i sazviježđa, u čemu ne može biti, pa makar i jedan atom, još nečijeg učešća.

Uz to je sama vlast uporište ponosa te taj položaj ne prihvaća natjecatelja niti suparnika, jer bi to predstavljalo povredu autoriteta i slamanje ponosa.

Tačno, sklonost čovjeka – koji je, zbog svoje slabosti i nemoći, u stalnoj potrebi za nekim ko će mu pomoći – ka nasilnom ubistvu svoga brata ili sinova, s motivom prividne, kratkotrajne i relativne vlasti, dokazuje da vlast nikad ne tolerira suparništvo. Pa ako se tako nemoćan čovjek odlučuje na jedan takav surov čin zbog sticanja djelimične vlasti, nemoguće je, onda, da u bilo kojem slučaju Onaj Ko je Apso-lutni Moćnik, Koji posjeduje cijeli svemir, dozvoli uplitanje i sudjelovanje bilo koga u Njegovoj ličnoj i nepovredivoj vlasti, koja je osovina Njegovog

Apsolutnog Gospodarenja i Njegovog stvarnog i univerzalnog Božanskog položaja.

Pošto je ova činjenica potvrđena čvrstim dokazima u Drugom položaju *Zračka drugog*, i na mnogim drugim mjestima u *Poslanicama nura*, prepuštamo ovu diskusiju njima.

A kod našeg se saputnika, nakon što se osvjeđoio u ove četiri istine, obistinilo vjerovanje u Jednoću Boga – Slavljen je On – u stepenu ličnog opažanja. Njegov je iman porastao i uzvisio se, te započe svom snagom ponavljati:

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ

“Nema drugog Boga, samo je Allah Bog, Jedini, Njemu nema sudionika!”

Kao naznaka sadržaja lekcije koju je saslušao na ovom prvom stajalištu, navedeno je u Drugom dijelu Prvog nivoa:

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْوَاحِدُ الَّذِي دَلَّ عَلَى وَحْدَانِيَّتِهِ وَوَجُوبِ
وَجُودِهِ مُشَاهَدَةٌ عَظِيمَةٌ حَقِيقَةٌ تَبَارَزُ الْأَوْهِيَّةَ الْمُطْلَقَةَ وَكَذَا
مُشَاهَدَةٌ عَظِيمَةٌ أَحَاطَةَ حَقِيقَةُ تَظَاهِرِ الرَّبُوبِيَّةِ الْمُطْلَقَةِ
الْمُقْتَضِيَّةِ لِلْوَحْدَةِ ... وَكَذَا مُشَاهَدَةٌ عَظِيمَةٌ أَحَاطَةَ حَقِيقَةُ

الْكَمَالَاتِ النَّاشِيَةِ مِنَ الْوَحْدَةِ ... وَكَذَا مَشَاهِدَةُ عَظْمَةِ
 إِحَاطَةِ حَقِيقَةِ الْحَاكِمِيَّةِ الْمُطْلَقَةِ الْمَانِعَةِ وَالْمُنَافِيَةِ لِلشَّرِكَةِ

Zatim se putnik, što niti zastaje niti se smiruje, obrati svome srcu, govoreći:

“*Stalno ponavljanje vjernika, a posebno sljed benici tesavvufa, riječi لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ ‘Nema drugog Boga, samo je On Bog’, i njihovo otvoreno izjavljivanje vjerovanja u Jednoću Boga te njihovo stalno spominjanje Njega, pokazuje nam da postoje brojni stepeni potvrde Jednoće Boga, kao i da je vjerovanje u jednoću najznačajnija sveta dužnost i najugodnija prirodna obaveza, te najuzvišeniji imanski ibadet. Budući da je to tako, hajde da otvorimo kapiju drugog prebivališta ove kuće pouke i iskušavanja te da kroz njega upoznamo još jedan stepen vjerovanja u Jednoću. Jer istinska vjera u Jednoću Boga za kojim tragamo ne ograničava se samo na*

[“Nema drugog Boga osim Allaha, Nužnog Bića, Jedog i Jedinog, Čiju jednoću i nužnost postojanja dokazuje osvjedočenje u veličanstvenu činjenicu isticanja Božanskog apsolutiteta; isto tako i osvjedočenje u veličanstvenu i sveobuhvatnu činjenicu samoispoljavanja Apsolutnog gospodarenja koje nužno nameće Jednoću; te i osvjedočenje u veličanstvenu i sveobuhvatnu činjenicu Savršenstva proisteklog iz Jednoće; te i osvjedočenje u veličanstvenu i sveobuhvatnu činjenicu Apsolutne vlasti, koja sprečava i isključuje udruživanje.”]

spoznaju kroz sticanje predstave, nego je, u logici nauke, ono što je umjesto predodžbe i od imaginarnog poimanja znatno vrednije i uzvišenije, a to je potvrda koja se zove znanje, i rezultat je koji proizilazi iz dokaza.”

Istinsko vjerovanje u Jednoću Boga je takvo rasuđivanje, priznavanje, pokoravanje i prihvaćanje da čovjeka dovodi u poziciju da nalazi uputu do svoga Gospodara s pomoću bilo čega, i omogućava mu da u svemu vidi svijetleću stazu koja ga dovodi do njegovog Mudrog Stvoritelja, te ga ništa ne sprečava da pronađe smirenost i spokoj u srcu, niti lišava svijesti o nadzoru svoga Gospodara.

Da nije tako, čovjek bi bio prisiljen – svaki put – raskinuti i poderati zastor cijelog svemira da bi došao u mogućnost upoznavanja svoga Gospodara! Stoga je putnik povikao: “Pa onda, krenimo dalje!” I pokucao je na vrata gordosti i veličanstva, i ušao u stajalište ‘postupaka i djela’ i u svijet ‘iznalaženja i izumijevanja’. I vidje da postoji pet sveobuhvatnih činjenica koje vladaju svemirom i dokazuju i aksiomatski nameću nužnost Jednoće Boga.

Prva činjenica:

Činjenica veličine i gordosti

Imajući u vidu da je ova činjenica uz dokaze razrađena u Drugom nivou *Zračka Drugog*, i na više drugih mjesta u *Poslanicama nura*, ovdje ćemo se zadovoljiti sljedećim.

Onaj Koji je izumio zvijezde, što su jedne od drugih udaljene na hiljade godina, i Onaj Koji ima kontrolu nad svima njima istovremeno i po jednom obrascu; i Koji iz zemlje stvori bezbroj primjeraka iste vrste cvijeća što izrasta istočno i zapadno, sjeverno i južno, te ga oblikuje istovremeno, jedno-obrazno i ujednačeno;

i Koji nas o događaju iz prošlosti, nepoznatom i vrlo čudesnom, kao što je

هُوَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ

(El-Hadid: 4), tj. stvaranje nebesa i Zemlje za šest dana, izvještava i dokazuje događajem začuđujuće istovjetnom njemu, koji je prisutan i odvija se pred našim očima. Pa tako na licu Zemlje kod nastupanja sezone proljeća nailazimo na više od stotinu hiljada primjera masovnog proživljenja, i više od dvije stotine hiljada vrsta biljnih zajednica i životinjskih rodova čije stvaranje i podizanje traje samo nekoliko

sedmica, savršeno uredno, sa mjerom, bez ikakve zabune, nedostatka ili pogreške, skupa, njihovo posebno upravljanje, uzgajanje i izdržavanje, dodjeljivanje različitosti jednima od drugih i njihovo primjereno ukrašavanje, uprkos njihovoj međusobnoj izmiješanosti, bez zaostatka ili propusta. I Onaj u Čijoj je ruci obrtanje Zemlje i pojava noći i dana sa čudesnom redovnošću, kako izriče ajeti-kerim:

يُوجِلُّ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَيُوجِلُّ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ

“..uvodi noć u dan i uvodi dan u noć” (Lukman: 29), bilježeći i brišući – ovim obrtanjem – dnevne događaje i njihove preokrete na stranicama noći i dana; i isti Onaj Koji istovremeno, u istom trenutku, zna najskrivenije i najsitnije misli iz grudi i treptaje srca te njima upravlja Svojim htijenjem.; i provoditelj svih ovih djela, od kojih je svako jedan zaseban i pojedinačan čin, je Jedan, Jedini, Moćni, Nosilac veličine, Koji posjeduje gordosti i visočanstva toliko da neupitno trga svaki korijen širka i zameće svaki njegov trag i mogućnost bilo koje da je vrste i sa bilo kojeg gledišta, u bilo kojoj da je stvari i na bilo kojem mjestu da se nalazi.

Pošto ta gordost i ta velika moć postoje, i pošto ovo svojstvo gordosti dostiže krajnje savršenstvo i punu svestranost, nemoguće je da dopusti apsolutno

bilo koji vid širka, jer širk znači prislanjanje nemoći i ovisnosti uz tu apsolutnu moć, stavljanje etikete slabosti na tu gordost te pripisivanje manjkavosti tom savršenstvu, i stavljanje te ograničavanje i sputavanje te sveobuhvatnosti, kao i dokrajčenje tog apsolutno beskrajnog. Bilo ko pametan i svjestan, i ko posjeduje čistu i neiskvarenu narav, ne može to prihvatiti.

Tako, dakle, širk, budući da je provokacija naspram te gordosti, drskost naspram ponosa i visočanstva, i uzurpacija veličine, sramno je zlodjelo koje ne ostavlja prostora za pomilovanje, praštanje i razrješenje. A Kur'an-i kerim – nadnaravnog izlaganja – ovo izražava i iskazuje te ponavlja glasno upozorenje i strahovitu prijetnju riječima Uzvišenog:

إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ

“Allah neće oprostiti da Mu se neko drugi smatra ravnim” (En-Nisa’: 48).

Druga činjenica:

Apsolutno i obuhvatno ispoljavanje gospodarskog djelovanja, čije je slobodno raspolaganje vidljivo u cijelom svemiru i manifestira se s apsolutnom i sveobuhvatnom pojavnošću. Ta djela ne određuje ništa drugo osim gospodarska mudrost i

Božansko htijenje te prijemčivost tih pojava. Burne slučajnosti, priroda koja ne posjeduje svijest, slijepa sila, beživotne uzročnosti i raštrkani elementi, koji se ne mogu ograničiti, nikako se ne mogu umiješati niti intervenirati u tom djelotvorenju, koje je do u krajnost precizno, umjereno i mudro, i koje se obavlja s punom vizijom, dinamikom, disciplinom i čvrstinom. Uzročni faktori nisu ništa drugo do pojavni zastor moći. Njih djelotvorna moć Posjednika veličanstvenosti i ponosa koristi i potčinjava Svojoj odredbi, htijenju i snazi.

Voljni smo ovdje iznijeti tri – iz nekoliko hiljada postojećih -- primjera gospodarskog djelovanja gdje na njega ukazuju tri ajeta u neprekidnom nizu, jedan do drugoga, u suri *En-Nahl*. I mada svako od ovih djela sadrži neograničeno mnoštvo duboko smislenih bisera, ovdje ćemo navesti tek tri.

Prvi ajet:

وَأَوْحَىٰ رَبُّكَ إِلَى النَّحْلِ أَنْ اتَّخِذِي مِنَ الْجِبَالِ بُيُوتًا

“Gospodar tvoj je pčelu nadahnuo: ‘Pravi sebi kuće u brdima!’” (En-Nahl:68).

Da, pčela je, po svojoj naravi i funkciji, jedno nadnaravno djelo Gospodareve moći, te je po njoj nazvana ta velika sura. To zato što upisivanje savršenih programa njezine veoma značajne funkcije u jednu sićušnu glavicu te male “mašine za

spravljanje meda” i postavljanje najukusnije i najslasnije hrane u njezinoj minijaturnoj utrobi, i njezino spravljanje u njoj; i izbor odgovarajućeg mjesta za smještanje ubojitog i za organizam razornog otrova u njezinoj žaoci, bez djelovanja na njezine organe – sve ovo je nemoguće uraditi bez krajnje preciznosti i umijeća, vrhunske mudrosti i htijenja, i savršene ravnoteže i pravilnosti. Stoga se, apsolutno, u genijalna djela poput ovih ne može umiješati nešto što ne posjeduje ni svijest, niti poredak, niti umjerenost, poput gluhe prirode ili slijepe slučajnosti.

Ispoljavanje, dakle, ove Božanske kreacije, nadnaravne sa tri aspekta i ovog Gospodarskog djelovanja, u bezbroju pčelinjih jedinki na svim stranicama cijelog ovosvjetskog boravišta, i njegovo obuhvaćanje svega, s jednakom mudrošću, pažljivošću i uravnoteženošću, istovremeno i po istom obrascu, aksiomatski dokazuje Jednoću Boga i potvrđuje Njegovu Jedinost.

Drugi ajet:

وَإِنَّ لَكُمْ فِي الْأَنْعَامِ لَعِبْرَةً نُّسْقِيكُم مِمَّا فِي بُطُونِهِمْ مِنْ بَيْنِ فَرْثٍ

وَدَمٍ لَبِنًا خَالِصًا سَائِغًا لِلشَّارِبِينَ

“Vi imate pouku i u stoci: mi vam dajemo da iz utroba njenih mlijeko čisto pijete, koje nastaje od grizina u buragu i od krvi – čisto i ukusno onima

koji ga piju" (En-Nahl: 66).

Ova Božanska uredba je prepuna pouka i lekcija. Da, napajanje žitkim, čistim i bistrim bijelim mlijekom, hranljivim i ukusnim, iz uređaja za mlijeko ugrađenih u vimena roditelja, u prvom redu goveda, kamila, koza i ovaca, koje darežljivo navaljuje iz sadržine želudca i krvi, a da se ne izmiješa i ne upogani i još potpuno različito od njih, čisto, bez primjesa, hranljivo, prijatno, bijelo. Ono što je još prijatnije, ukusnije, slađe, i dragocjenije od mlijeka u srca tih roditelja, to je nježnost i brižljivost prema svojim mladunčadima, koja dostiže nivo požrtvovanosti i nesebičnosti, definitivno iziskuju taj stepen milosti, mudrosti, znanja, moći, htijenja i pažljivosti, koji nipošto ne mogu biti djelo olujne slučajnosti, rasijanih elemenata ili slijepih sila. Stoga, djelotvorno raspolaganje ovog kreativnog gospodarenja srcima i vimenima tih hiljada i hiljada vrsta roditelja te sveobuhvatnost tog Božanskog djela, i njezino manifestiranje s jednakom mudrošću, preciznošću, nadnaravnošću, istovremeno, jednoobrazno, na cijeloj Zemljinoj površini uspostavlja neupitnu potvrdu Jednoće Boga i dokaz Njegove Jedinosti.

Treći ajet:

وَمِنْ ثَمَرَاتِ النَّخِيلِ وَالْأَعْنَابِ تَتَّخِذُونَ مِنْهُ سَكَرًا وَرِزْقًا
حَسَنًا إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ

“A od plodova palmi i loze pripremate slad i hranu prijatnu. To je, doista, dokaz onima koji pameti imaju!” (En-Nahl: 67)

Ovaj ajet-i kerim nam pogled i pažnju osvrće na palme i loze, i upozorava čovjeka na činjenicu da su ovi plodovi dva golema znaka za razborite, i divan dokaz Jednoće Boga.

Da, spomenuta dva proizvoda su hrana i namirnica, plod i slad, izvor su mnoštva ukusne hrane, mada stablo svakog od njih izrasta iz pijeska bez vode i uspijeva na suhom tlu. Otuda je svako od njih jedno od čudesnih djela Božanske moći i nadnaravni čin gospodarske mudrosti. I svako od njih je tvornica šećera i slatkiša, radionica medenog šerbeta, jedna precizna, osjetljiva i uredna tehnologija, mudro umijeće, i vrhunska stručnost, tako da onaj ko posjeduje i zrnce razuma i vizije, prinuđen je izjaviti: “Onaj Koji je stvorio ove stvari na ovakav način, isti je Onaj Koji je u postojanje doveo i ovaj svemir”. Jer – npr. – nekih dvadeset obješenih grozdova grožđa iz jedne tanke loze koju vidimo pred sobom, od kojih svaki grozd sadržava blizu stotinu finog

zrnevlja i medenih i mesnatih plodova, od kojih je, opet, svako zrno presvučeno tankom, finom, obojenom i sjajnom kožicom, a u svojoj mehkoj iznutrici sadrži kruto jezgarce koje pohranjuje njihove biografije i plan izvedbe..; zbilja, stvaranje svega toga, i još mnogo čega u svakoj lozi i sličnom urodu – što nema broja – sa svom jednostavnošću, jednakom preciznošću, istom mudrošću, te izvođenje te nadnaravne i čudesne produkcije u toj ogromnoj količini, istovremeno i po istom uzoru, zbilja bespogovorno daje potvrdu da Onaj Koji izvodi ta djela, isključivi je Stvoritelj cijelog svemira te da je ovo djelo što nužno zahtijeva apsolutnu moć i neograničenu mudrost čin isključivo tog Veličanstvenog Stvoritelja.

Svakako da slijepe, gluhe, razbacane i haotične, posredne – sile, priroda i uzročnosti, ne mogu umiješati svoje prste i uplesti se u tu preciznu i osjetljivu uravnoteženost, neusporedivo umijeće i u mudri poredak tog stvaralaštva, nego su i one angažirane i podložne gospodarskoj komandi u provođenju gospodarskog djelovanja, te su samo pasivni potčinjenici, ili čak nisu ništa drugo do poslušni zastori u ruci Njegovoj – Slavljen je On.

Ova, dakle, tri ajeta ukazuju na tri činjenice, i svaki od njih pruža dokaz Jednoće Boga kroz tri duboka smisla. Također, i neodrediv broj gospodarskih djela i bezbroj manifestacija Božanskog

raspolaganja – svi složno dokazuju Jednog i Jedinog, i daju autentično svjedočanstvo Bića Jednog i Jedinog, Nosioca visočanstva i počasti.

Treća činjenica:

Činjenica izvođenja i izumijevanja

Odnosi se na dovođenje u postojanje svega postojećeg – a posebno bilja i životinja – apsolutnom brzinom, u apsolutnom mnoštvu, s apsolutnom sistematičnošću; stvaranje svih stvorenja s apsolutnom lakoćom, u krajnjoj dopadljivosti i ljepoti, sa spretnošću i umijećem, i savršenom pravilnošću; i izumijevanje tvorevina krajnje izuzetnih, čvrstih i uređenih, u krajnjem obilju i s maksimalnim preplitanjem i izmiješanošću.

Tačno, dovesti u postojanje stvari u krajnjem mnoštvu i strahovito brzo, krajnje znalački i spretno, precizno i uredno, s krajnjom jednostavnošću i lakoćom, s neprocjenljivom vrijednošću, u krajnjem izobilju i izdašnosti, međusobno izmiješani, bez zabune i zbrke, uprkos zgusnutih razlika i osobenosti, ta je, dakle, izvedba nemoguća – i uvijek će biti – osim za moć Jednog i Jedinog Moćnika, Koga ništa ne iscrpljuje niti bilo šta pričinjava teškoću za Njegovu moć.

A da bi ove djelatnosti, što se dešavaju nama naočigled, mogle da se odvijaju: u pogledu lakoće

i jednostavnosti, u odnosu na tu moć, zvijezde moraju biti izjednačene s atomima, najveća stvar biti poput najmanje, bezbroj jedinki neke vrste poput samo jedne njezine jedinke, ogromna i univerzalna sveukupnost poput sićušne i parcijalne individualnosti; a oživljenje ogromne Zemlje, poput oživljenja jednog stabla te podizanje gorostasnog stabla poput izvedbe najsićušnije sjemenke.

Znači, razrješavanjem, razotkrivanjem i dokazivanjem ove značajne tajne ovog stepena Jednoće i ove treće činjenice i iskaza jednoće, a to je – izjednačenost najveće ‘cjelokupnosti’ s najmanjom ‘djelimičnosti’, kao i nepostojanje razlike između mnoštva i malobrojnosti – u pogledu na moć Gospodara, potom, pojašnjavanjem ove zbunjujuće mudrosti i ove ogromne nedokučive misterije, velike zagonetke koja je izvan domašaja razuma, i najbitnijeg temelja islama, i najdubljeg izvora imana, i vrhunski temelj vjere u Jednoću Boga, dakle, sa ovom značajnom tajnom razotkrivaju se duboko skrivene i delikatne tajne Kur’an-i kerima, dosežu se najskrivenije nepoznanice i misterije činjenice stvaranja svemira, koje je filozofija ostala nemoćna dosegnuti.

Hiljadu i jednu zahvalu i na hiljade hvala i pohvala mome Milostivom Stvoritelju upućujem, u brojnosti harfova *Poslanica nura*, na tome što je *Poslanicama nura* omogućio razrješenje ove

neobične misterije; posebno u razradi ajeta

وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

“..On je Svemoćan..” koja se nalazi na završetku *Pisma dvadesetog* /Poslanica o proživljenju/, i u razradi o “Svemoćnom Činitelju” u *Riječi Dvadeset devetoj*, i u stepenima o smislu “*Allahu Ekber*”, *Odsjaja dvadeset i devetog*, koji je napisan na arapskome jeziku gdje su odlučnim dokazima, nepobitnim koliko je i činjenica da je dva puta dva jednako četiri, ustanovile širinu Božanske moći.

Prepuštajući objašnjenje i detaljnu razradu tim djelima, ovdje želim iznijeti uopćen prikaz, kao sinopsis tih temelja i dokaza koji se bave ovom misterijom, razotkrivaju je i rasvjetljavaju, a zatim ukazati na trinaest tajni u trinaest stepeni. Započeo sam pisanje prve i druge tajne, ali mi dvije teške zapreke, materijalne i moralne prirode – nažalost – trenutno onemogućavaju pisanje ostalih tajni.

Prva tajna:

Ako je nešto suštinsko, tj. samoopstojno, onda do njega ne može doprijeti njegovu suprotnost, jer bi to bilo spajanje dviju suprotnosti, a to je apsurdno. Temeljeći se na ovoj tajni:

Budući da je Božanska moć samoopstojna, i neizbježna je nužnost Nepovredive Biti, nemoguće je da se nemoć, koja je suprotnost te moći, prispoji

Moćnoj Biti.

I pošto, opet, postojanje stepeni u izvjesnoj stvari proizlazi iz prisutnosti utjecaja njezine suprotnosti – kao što, npr., stepeni intenziteta svjetlosti i njezinog slabljenja nastaju pod utjecajem tmine; stepeni porasta i pada toplote pod utjecajem hladnoće; a mjere porasta snage i njezinog slabljenja pod utjecajem i odbijanjem otpora – nemoguće je, dakle, da ta samoopstojna moć posjeduje stepene gradacije. Ona, znači, sve stvara i izumijeva, jednako kao i samo *jedno*.

I pošto je ta suštinska moć nepodložna stepenovanju i prisustvu slabosti i nesavršenosti, svakako onda da joj na put ne može stati bilo kakva zapreka, niti za nju proces stvaranja pričinjava bilo kakvu poteškoću.

Pa pošto njoj ništa ne može biti teško, neminovno je da za nju, kao što će stvaranje Velikog ahiretskog proživljenja biti lahko kao i stvaranje proljeća, stvaranje proljeća prosto kao i stvaranje jednog stabla te stvaranje stabla jednostavno kao i stvaranje jednog cvijeta, također će stvarati cvijet s vještinom, pridavanjem pažnje i vrijednosti jednakim onima s kojima stvara i stablo; stablo stvara u jednako čudesnoj izvedbi kao i ogromno proljeće; dok proljeće stvara jednako opsežno, sadržajno i čudesno, kao i proživljenje. Tako ona stvara, i tako mi stvaranje opažamo pred svojim očima.

Poslanice nura su mnoštvom čvrstih i odlučnih dokaza utvrdile da, ukoliko se stvaranje ne bi pripisalo Božanskoj Jednoći i Jedinosti, stvaranje jednog cvijeta bi bilo jednako teško koliko i stvaranje stabla, pa još i teže; a stvaranje stabla kompliciranije od stvaranja proljeća. Povrh toga, sve bi se to srozalo u smislu vrijednosti i umijeća tvorbe te bi se i tvorenje živog bića koje obično traje minutu, oteg-nulo cijelu godinu, ustvari, njegovo bi stvaranje postalo sasvim nemoguće. Na temelju ove tajne zaključujemo:

da svi plodovi, cvijeće, drveće i nježna živa bića povezana s njima dolaze u postojanje u krajnjem obilju i mnoštvu iako su izvedeni u vrhunskom kvalitetu i izvrsnosti i pojavljuju se sa svom brzinom i lahkoćom, mada su vrhunac umijeća i izrade; u postojanje dolaze s pravilnošću te obavivši svoje uloge i veličanje Boga, i pohranivši svoje sjemenje u zamjenu za sebe, odlaze svojim putem.

Druga tajna:

Kao što jedno Sunce, manifestiranjem suštinske moći i po osnovu tajne isijavanja, poroznosti i poslušnosti, svjetlošću obasjava jedno ogledalo, ono se isto tako, po Božijoj zapovijedi, širokim spektrom moći, odražava s lahkoćom i u istom odrazu što posjeduje svjetlost i toplotu, u bezbroju ogledala, sjajnih materijala i kapljica.

Ili, kada bude izrečena samo jedna riječ, ta riječ

sa potpunom lakoćom – i oslanjajući se na apsolutnu širinu Božije kreativnosti – Allahovom voljom ulazi u uho jedne osobe jednako kao i u uši i u umove miliona ljudi, s jednostavnošću i lakoćom. Pred njom su hiljade slušatelja i jedan slušatelj izjednačeni i ne predstavljaju nikakvu različitost.

I kao što svjetlost koja je poput oka ili svjetlosno duhovno biće – poput Džebraila, a.s. – istovremeno dok s lakoćom, oslanjajući se na savršenu prostranost Božije djelatnosti unutar manifestiranja milosti, promatra, obilazi i prisutno je na jednom mjestu, ono također odjednom promatra, obilazi i pojavljuje se – Božijom moći – na hiljadama mjesta s istom lakoćom. Nema, dakle, razlike između malobrojnosti i mnoštva.

Na isti način, Suštinska Samoopstojna i Bespočetna Moć, budući da je ona najfinija i najekskluzivnija svjetlost, ustvari, ona je svjetlost svih svjetlosti, i pošto je kakvoća, suština i božanski aspekt u svim stvarima sjajna poput prozirnog i prozračnog ogledala; te pošto svaka stvar – od atoma i bilja, preko svakovrsnih životinja, do zvijezda, Sunaca i Mjeseci – slijedi, povinuje se, i u punom smislu poslušna je toj Samoopstojnoj Moći, i potčinjena je, regrutirana i apsolutno pokorna zapovijedima te Bespočetne Moći; nesumnjivo je, onda, da ona neograničeni broj stvari izvodi i stvara jednako kao i jednu jedinu stvar, i prisutna je kod

svake stvari. Nijedna stvar ne sprečava drugu, i veliko je u odnosu na nju izjednačeno s malim, mnoštvo s malobrojnošću, dio s cjelinom. Ništa za nju nije nemoguće, ništa za nju ne predstavlja teškoću.

Kako se tajnom poretka ravnoteže, poslušnosti komandama i discipliniranosti prema odredbama – kako je navedeno u *Riječi desetoj* i *Riječi dvadeset devetoj* – čak i jednim preookeanskim brodom može upravljati i pokrenuti ga s istom lakoćom s kojom dijete prstima rukuje svojom igračkom..

i kao što jedan zapovjednik, pokreće jednog vojnika komandom “Naprijed,” istom tom komandom pokreće discipliniranu i lojalnu armiju u rat;

i ako bi dvije planine bile postavljene i dovedene u stanje ravnoteže na dva tasa ogromne i precizne vage, a na dva tasa neke druge vage stave dva jajeta potpuno iste težine; kako god jedan orah, ako se doda na jednu stranu ove druge vage, čini da ta strana pretegne i drugu povuče naviše, tako isto, isti taj orah – po mudrom zakonu – čini da se jedan tas prve vage koji nosi planinu podigne do navrh planine, a drugi spusti u do dna doline;

jednako tako i moć Gospodara, koja je apsolutna, i beskrajna, blistava, esencijalna i vječna, a uz nju su još apsolutna mudrost i vrlo precizna pravda, koje su ishodište, vrelo, središte i porijeklo svakog reda, poretka i ravnoteže. Tako djelimično i cjelokupno,

veliko i malo, od svake stvari i svega, podređeno je vlasti te moći i podložno njezinom raspolaganju.. Svakako ta moć, kao što s lahkocom upravlja i pokreće atome, tako i po zakonu mudrog poretka, s lahkocom održava u pokretu i okreće zvijezde i planete.

I kao što u proljeće s lahkocom, jednom naredbom oživljava muhu, s istom lahkocom i istom naredbom dovodi sve zajednice insekata, vojske bilja i životinja na životno poprište i oživljava ih, mudročću i po zakonu ravnoteže koje obuhvaća ta moć.

I kao što u proljeće izuzetnom brzinom oživljuje jedno stablo i u njegovom korijenju i trupu, koji je poput kosti, daje život, tom apsolutnom, mudrom i pravednom moći, i istom naredbom, oživljava i cijelu ovu ogromnu Zemlju i Zemljinu površinu, koja je poput trupa jednog ogromnog mrtvacu, s jednakom lahkocom oživljava ono stablo u proljeće. Ona tako izvodi na stotine hiljada vrsta, primjera i modela koji ukazuju na ahiretsko proživljenje i okupljanje. I kao što Allah – Slavljjen je On – oživljava Zemlju jednom konstitutivnom naredbom, isto tako u smislu uzvišenih ajeta:

ان كَانَتْ الْأَصِيحَّةُ وَاحِدَةً فَإِذَا هُمْ جَمِيعٌ لَدَيْنَا مُحْضَرُونَ
وَمَا أَمْرُ السَّاعَةِ إِلَّا كَلِمَةٍ بَصِيرَةٍ أَوْ هُوَ أَقْرَبُ

مَا خَلَقَكُمْ وَلَا يَبْعَثْكُمْ إِلَّا كَنَفْسٍ وَاحِدَةً

“Biće to samo na jedan povik i oni će se svi pred Nama pojaviti” (Jasin: 53);

“A smak svijeta će u tren oka doći, ili još skorije” (En-Nahl: 77);

“Stvoriti vas i sve oživjeti isto je kao i (stvoriti i oživjeti) samo jednu osobu” (Lukman: 28),

sav ljudski i džinski rod, i sav životinjski, duhovni i svijet meleka – bit će dovedeni istom naredbom, s istom lahkoćom na veliko ahiretsko zborište, do Vrhovne vage, i nijedan čin neće biti zapriječen drugim.

Ovoliko, a pisanje ostalih tajni, od treće do trinaeste, odgođeno je protiv moje volje do nekog drugog vremena, Allahovim htijenjem.

Četvrta činjenica:

Univerzalnost bića i njihova zajednička pojava

Postojanje svih stvari i njihova pojava, zajedno i svi skupa onako izmiješanih i sličnih jednih drugima; pozicija jednih da budu minijturni primjerak drugoga, ili njihov uvećani uzorak, ili jednog dijela njih da budu cjelina i univerzalnost, a ostalih da budu njihovi isječci i jedinke; identičnost pečata njihove naravnosti; čvrsta srodnost po načinu izrade i po umijeću; međusobno potpomaganje i upotpunjavanje svake od njih prirodne uloge drugih; te brojne

zajedničke tačke u mnogobrojnim aspektima među postojećim stvarima, neupitno izjavljuju Jednoću Boga i potvrđuju da je njihov Stvoritelj Jedan i Jedin, te sa aspekta gospodarske dominacije svemirom ispoljavaju činjenicu da je svemir u poziciji cjeline i cjelokupnosti koja ne trpi rasparčavanje i podjele.

Primjer dovođenja, svakog proljeća, u postojanje bezbroja jedinki četiri stotine hiljada vrsta biljaka i životinja, njihovo istovremeno rukovođenje te njihovo izdržavanje svih skupa, po istom uzoru, uprkos preplitanja jednih sa drugima, bez pogreške i zbrke, kao i njihovo izumijevanje sa savršenom mudrošću, finoćom izrade i vještinom..;

isto kao i stvaranje bezbroja jedinki raznovrsnih letećih bića, od minijaturnih primjeraka – tj. insekata – do ogromnih uzoraka – kao orlova i dodjeljivanje sposobnosti njima i snabdijevanje njih pomagalima koja im omogućavaju življenje, kretanje, slobodno oblijetanje i poigravanje u zraku, kao i ukrašavanje zraka njima te postavljanje po jednog nadnaravnog pečata umijeća na njihova lica, ugradnja sa punim promišljanjem pečata mudrosti u njihova tijela, i polaganje monograma Jednoće u njihovu kakvoću, sa svom brižnošću i održavanjem..;

isto kao i snabdijevanje tjelesnih ćelija česticama hrane, snabdijevanje životinja biljem, snabdijevanje čovjeka životinjama, slanje roditelja, nježnih i pažljivih, u pomoć svojoj nemoćnoj mladunčadi te

čin da se ovo nastojanje, snabdijevanje i saradnja odigravaju u okviru apsolutne mudrosti i savršene milosti..;

isto tako i slobodno raspolaganje svime po istom poretku, istim izumiteljstvom, istim djelovanjem, istom mudročću, počev od Mliječnog puta – i od ogromnih kosmičkih sfera i od Sunčevog sistema, od zemaljskih elemenata, pa sve do prekrivača očnih zjenica, latica ružinih pupoljaka, komušine na kukuruznim klipovima, sjemenki skrivenih u dinji, koji kao da su nizovi sfera jednih unutar drugih, kao dio i kao cjelina;

sve to, dakle, neupitno ustanovljava činjenicu da Onaj Koji čini sva ova djela Jedan je i Jedini. Njegov monogram i pečat vidljiv je na svakoj stvari što postoji. I kako god ga ne određuje nijedno mjesto, On je prisutan na svakome mjestu. Neposredno je uz svaku stvar, mada je svaka stvar daleko od Njega, poput Sunca. I kako god lahkoću za njega predstavljaju i najveće stvari ogromnih svemirskih sfera i Sunčevog sistema, koliko i na najsitnije, također za Njega nije skrivena ni najmanja stvar u krvnim zrcima, niti najsitnija pomisao u srcu. Ništa nije ostalo izvan Njegove uprave i domena Njegovog raspolagateljstva.

Koliko god neka stvar bila velika ili brojna, ona je za Njega lahka kao i najmanja i najmalobrojnija; On i sićušnu muhu stvara po istom sistemu i istim

umijećem kao i orla; stvara sjemenku u istoj kakvoći i pravilnošću koju ima stablo; stablo stvara po istoj formi i fenomenalnosti kao i bašču; a bašču u istoj divoti i blještavilu kao i proljeće; dok proljeće s lakoćom stvara u obimu i s impresivnošću ahiretskog proživljenja. On nam vrhunske umjetnine i dragocijenosti daje po nezatnoj i skromnoj cijeni, pa čak nam ih i milošću daruje. Sve što se od nas zahtijeva jeste samo "*Bismillah*", odnosno, "*Elhamdulillah*," cijena koja je određena za te blagodati je započeti s "*U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog*", a završiti sa "*Hvala Allahu*".

Zadovoljit ćemo se s ovoliko uzimajući u obzir da su *Poslanice nura* već dale detaljnije pojašnjenje i potvrdu ove četvrte činjenice.

A naš saputnik na ovom putovanju, u drugom stajalištu vidje:

Peta činjenica:

Savršeni poredak i jedinstvo materije

Odnosi se na postojanje savršenstva reda u cijelom svemiru i svim njegovim konstrukcijama i komponentama, pa čak i u svim stvarima u njemu, te jedinstvo tvari i dužnosnika u tom širokom svemirskom prostranstvu, koji su obrtna osa uprave nad njime i povezani s njegovom općom fizionomijom. Činjenica da nazivi i postupci kojima je reguli-

ran taj veliki grad i ta impozantna izložba, obuhvaćaju i sadrže sve ili većinu stvari, pored njihovog međusobnog ispreplitanja i iste kakvoće i jedinstvenosti, te, na svakome mjestu, istog naziva i istog čina. Kao i činjenica da elementi i vrste, koji su temelj za izgradnju te glamurozne palače, njezino upravljanje i njezino luksuzno dotjerivanje, obuhvaćaju cijelu površinu Zemlje svojim rasprostiranjem većinom njezinih predjela, mada ti isti elementi i te iste vrste, međusobno isprepletani jedni sa drugima, i odvojeno ostaju nepromijenjeni i zadržavaju jednu kakvoću i isti je elemenat i ista vrsta na svakom mjestu,..; neporecivo nameću nužnost, neizbježno dokazuju, te očiglednom i uočljivom ističu realnost da Tvorac ovog svemira i njegov Planer, Vladar ovog carstva i njegov Uzgajatelj, te Posjednik ove palače i njezin Izgraditelj, Jedan je, Jedini. Neusporediv je i nema Sebi sličnog, niti pomoćnika niti asistenta, ni ortaka niti suparnika. Neprikosnoven je i bez manjkavosti te nadilazi svaku nesavršenost.

Tačno, savršeni poredak je sam po sebi jedan dokaz Jednoće Boga, i nužno zahtijeva isključivo jednog Ravnatelja. Širk, koji je žarište prepiranja i svadljivosti, do njega nema pristupa.

Pa pošto u cijelom svemiru vlada mudri i precizni poredak – bilo u univerzalnim ili djelimičnim stvarima – od dnevnog i godišnjeg (o)kretanja Zemlje, do

fizionomije lica čovjeka, sistematičnosti njegovih emocija, kretanja i cirkuliranja bijelih i crvenih krvnih zrnaca, nemoguće je onda da bilo šta ispruži ruku i umiješa se svojom voljom i stvaranjem u bilo šta, osim Apsolutno moćnog i Apsolutno mudrog. Naprotiv, svaka stvar mimo Njega je i sama izložena djelovanjima, njihov je objekt i podložna je njima, i ništa drugo.

I pošto uspostava uređenja i unošenje skladnosti, posebno praćenje slijeda i reda ciljeva i imajući u vidu sticanje koristi, biva samo znanjem i mudrošću, i djelotvornim htijenjem i moći izbora, nezaobilazno je da ovaj poredak koji sve okružuje s mudrošću, i svi ovi vidovi usklađenosti među bezbrojnim stvorenjima koja se naziru pred našim očima i oblijeću oko izvora koristi, sami po sebi tako jasno dokazuju i u svakom stanju svjedoče da je Stvoritelj ovih bića i njihov Upravitelj jedan. On je Činitelj, On je Taj koji u ruci drži slobodu izbora te tako svaka stvar koja se pojavi u domenu postojanja pojavljuje se kao rezultat Njegove moći, i zauzima određeno mjesto po Njegovom htijenju te se skladno profilira po Njegovom izboru.

I pošto je užarena svjetiljka ovog dunjalučkog ugostilišta jedna; i njegov viseći kandilj po kome se broje dani – jedan je; i oblaci iz kojih se cijedi milost – jedni su; njegova kuhinja sa ognjištem – jedna je; i njegov napitak što daje život – jedan je; i njegova

ograđena njiva – jedna je..; jedan.. jedan.. jedan.. na hiljade.. jedan; svakako, dakle, da sve ove jedine jedinice aksiomatski dokazuju da je i Tvorac ovog ugostilišta i njegov Vlasnik jedan. On je i vrhunski gostoprимljiv i darežljiv prema Svojim gostima te njima potčinjava Svoje najuglednije činovnike i pretvara ih u sluge, kako bi osigurao mir i lagodnost Svojim živućim gostima.

I Lijepa Imena poput “*Mudri*”, “*Milostivi*”, “*Koji oblikuje*”, “*Upravitelj*”, “*Koji daje život*”, “*Koji uzgaja*”, i njima slična, Božanska obilježja poput “mudrost”, “milost”, “brižljivost”, i slična njima, i gospodarska djela poput “oblikovanja”, “upravljanja”, “uzgajanja”, koji raspolazu i svoje odraze, ureze i tragove ispoljavaju u svim dijelovima svijeta – jedna su. Na svakom mjestu – isto ime, isto svojstvo, isto djelo i svako od njih se prepliće s drugima, i svako od njih je najistaknutijeg stepena, najobimnije, najobuhvatnije i najdominantnije. I svako od njih nadopunjava impresiju drugoga te kao da se ta imena i djela stapaju jedna s drugima, pa “moć” postane istovjetna “mudrosti” i “milosti”, “mudrost” bude istovjetna “brižljivosti” i “životu”. Pa, npr., kada se ispolji dominacija imena “*Oživotvoritelj*” u nečemu, istovremeno se ispolji i dominacija mnogih imena poput “*Stvoritelj*”, “*Koji oblikuje*”, “*Opskrbitelj*” i drugih imena, na svakom mjestu i po istom poretku. Svakako i neizbježno je da sve to aksiomatski dokazuje da Onaj Koji Se

naziva tim općim imenima, i Koji je Vršitelj tih sveobuhvatnih djela, što se na svakom mjestu ispoljavaju po istom modelu, jeste Jedan, Jedini! To vjerujemo i priznajemo!

I pošto elementi koji su gradivo, supstanca i sirovina svih stvorenja, preplavljaju Zemljinu plohu i rasprostiru se njome; i svaka pojedina vrsta stvorenja – što nose raznolike pečate ovjere Jednoće Boga – svaka u svojoj jedinstvenosti, raširena je na Zemaljskoj površini i ovladava njome, svakako, onda, jasno dokazuje da ti elementi sa svime što sadrže, i te vrste sa svim svojim jedinkama, posjed su i tvorevine Jednoga. Pod nadležtvom su takvog Jedinog Moćnika, Koji svojom apsolutnom moći angažira te masovne i rasprostranjene elemente kao poslušne sluge, i sve te vrste razasute na sve strane Zemlje upošljava kao jednu discipliniranu armiju.. Budući da su *Poslanice nura* već ustanovile i rasjasnile i ovu činjenicu, ograničit ćemo se, vezano za nju, na gornji sažeti prikaz.

Naš saputnik i izletnik osjeti imansko oduševljenje nakon što je iz svoga razumijevanja ovih pet činjenica stekao imanski izljev i užitek vjere u Jednoću te stade svoje utiske i opažanja pretakati u izraz, u obraćanje svome srcu:

Pregledaj živopisnu stranicu velike knjige univerzuma,

vidi kakva, zlatno pero moći, doslikava čudesa!

Nijedna tačka tamna ne osta za onog ko vidi srcem;

kao da Rabb je ajete Svoje ispisao nurom s nebesa!

Također znaj da:

*Beskrajne dimenzije Ove listovi su knjige svijeta;
bezbrojna su djela redovi dešavanja kroz epohe!*

Na Ploči je istine čuvanoj ispisana istina:

“Svako je biće na svijetu – riječ i mudrosti utjelovljenje!”

Poslušaj i ovo:

چو لا اله الا الله بر ابرمیز نندهر شی دمادم چویدندیا حق
سراسر کویدندیا حی

Sve što postoji “La ilahe illallah”ponavlja i izriče, stalno i svakog trena “Ja Hakk”.. nariče, svako “Ja Hajj ”izgovara i sve pokliče!

Tačno,

نعم وفي كل شيء آية تدل على انه واحد

*I u svakoj stvari Njegov je znak
što dokazuje da On je Jedan!*

*A srce putnikovo potvrdi istinitost njegovoj duši,
te oba rekoše: “Tako je, tako je!”*

Tako, dakle; a u ovom drugom stajalištu, u

Drugom dijelu Prvog nivoa stoji kratka naznaka opažanja kosmičkog putnika i dunjalučkog gosta, iz pet činjenica o Jednoći Boga, kako slijedi:

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْوَاحِدُ الْأَحَدُ الَّذِي دَلَّ عَلَى وَحْدَتِهِ فِي وَجُوبِ
 وَجُودِهِ مُشَاهِدَةٌ حَقِيقَةُ الْكِبَرِ يَا عِوَالِ الْعِظَمَةِ فِي الْكَمَالِ
 وَالْإِحَاطَةِ ... وَكَذَا مُشَاهِدَةٌ حَقِيقَةُ ظُهُورِ الْأَفْعَالِ
 بِالْإِطْلَاقِ وَعَدَمِ النَّهَائِيَةِ لِاتَّقْيِدِهَا إِلَّا الْإِرَادَةَ وَالْحِكْمَةَ ...
 وَكَذَا مُشَاهِدَةٌ حَقِيقَةُ إِيجَادِ الْمَوْجُودَاتِ بِالكَثْرَةِ الْمُطْلَقَةِ
 فِي السَّرْعَةِ الْمُطْلَقَةِ وَخَلْقِ الْمَخْلُوقَاتِ بِالسَّهُولَةِ الْمُطْلَقَةِ
 فِي الْإِتْقَانِ الْمُطْلَقِ وَإِبْدَاعِ الْمَصْنُوعَاتِ بِالْمَبْدُوءِيَّةِ الْمُطْلَقَةِ
 فِي غَايَةِ حُسْنِ الصَّنْعَةِ وَغُلُوِّ الْقِيَمَةِ ... وَكَذَا مُشَاهِدَةٌ حَقِيقَةُ
 وَجُودِ الْمَوْجُودَاتِ عَلَى وَجْهِ الْكُلِّ وَالْكَلِّيَّةِ وَالْمَعْيَةِ وَالْجَامِعِيَّةِ
 وَالتَّدَاخُلِ وَالْمُنَاسَبَةِ ... وَكَذَا مُشَاهِدَةٌ حَقِيقَةُ الْإِنْتِظَامَاتِ
 الْعَامَّةِ الْمُنَافِيَةِ لِلشَّرِكَةِ ... وَكَذَا مُشَاهِدَةٌ وَحْدَةِ مَدَارَاتِ
 تَدَابِيرِ الْكَائِنَاتِ الدَّالَّةِ عَلَى وَحْدَةِ صَانِعِهَا بِالْبَدَاهَةِ ... وَكَذَا

وَ حَدَّةَ الْأَسْمَاءِ وَالْأَفْعَالِ الْمُتَصَرِّفَةِ الْمُحِيطَةِ... وَ كَذَاوِ حَدَّةِ
 الْعُنَاصِرِ وَالْأَنْوَاعِ الْمُنْتَشِرَةِ الْمُسْتَوَلِيَةِ عَلَى وَجْهِ الْأَرْضِ

I dok je taj svjetski putnik šetao kroz vremenske epohe, naiđe na medresu *Obnovitelja drugog milenija*, imama Er-Rabbanija Ahmeda el-Farukija⁽⁹⁾, te uđe u nju i sasluša ga. Imam je u toku svog izlaganja govorio: “*Najznačajniji rezultat kojeg postižu sufijski tarikati jeste razotkrivanje i jasno ukazivanje imanskih činjenica. ‘A jasnoća i razotkrivenost jednog jedinog pitanja preteže nad hiljadu*

[“*Nema drugog Boga osim Allaha, Jednog i Jedinog, Čiju jednoću u mužnosti Njegovog postojanja dokazuje osvjedočenje u činjenicu veličine i gordosti u savršenstvu i sveobuhvatnosti; isto tako i osvjedočenje u činjenicu ispoljavanja gospodarskog djelovanja u apsolutnosti i beskrajnosti, koje ne ograničava ništa drugo osim Božije htjenje i mudrost; isto tako i osvjedočenje u činjenicu dovođenja u postojanje svega postojećeg u apsolutnom mnoštvu i apsolutnom brzinom, stvaranje svih stvorenja s apsolutnom lahkoćom i apsolutnim umijećem; i izumijevanje tvorevina s apsolutnom izdašnošću u krajnjoj ljepoti izrade i vrhunskom vrijednošću; isto tako i osvjedočenje u činjenicu postojanja bića u vidu cjeline i univerzalnosti, uzajamnosti i kolektiviteta, isprepletenosti i usklađenosti; isto tako i osvjedočenje u činjenicu općeg poretka koji isključuje partnerstvo; isto tako i osvjedočenje u jedinstvo raspoređenosti sfera interesa u svemiru što aksiomatski dokazuje jednoću njegovog Tvorca; isto tako i jedinstvo imena i djela, što vrše utjecaj i protežu se na sve; te isto tako i jedinstvo elemenata i vrsta rasprostranjenih i prevladavajućih na licu Zemlje.”]*

nadnaravnih počasti (kerameta).”

Dalje je rekao i ovo: “*Neki su velikani u prošlosti rekli: ‘Pojavit će se jedan mutekellim i poznavalac vjerskih znanosti, te će racionalnim dokazima i jasnom potvrdom ustanoviti sve imanske i islamske činjenice. Poželjeh: ‘Daj Bože da sam ja ta osoba, čak, možda i jesam to ja’!*” * Naime, iman i potvrda Jednoće Boga su osnov, srž, svjetlo i život svih ljudskih savršenstava, a načelo:

تَفَكَّرُ سَاعَةً خَيْرٌ مِنْ عِبَادَةِ سَنَةٍ

‘Razmišljanja jedan sahat vrjedniji je od ibadeta cijele jedne godine’⁽¹⁰⁾, odnosi se na razmišljanje u pitanjima imana, i nečujni vid zikra u nakšibendijskom tarikatu i njegova bitnost, jedan su vid ovog uzvišenog tefekkura.”

Naš putnik je sve potpuno slušao s punom pažnjom. Zatim se okrenuo sebi i rekao svome nefsu:

“Kako reče ovaj odvažni Imam, uvećanje imana, pa makar i za jedan atom, dragocjenije je od sticanja tona marifeta i napredaka, i sto puta slađe i ukusnije od ugodnosti mističnih zanosa i stanja

* Vrijeme je pokazalo da ta osoba nije ličnost, niti čovjek, nego su to Poslanice nura. Postoji mogućnost da su ljudi od otkrovenja u svojim otkrovenjima vidjeli Poslanice nura u liku njihovog skromnog i nebitnog interpretatora i dostavitelja, te su rekli: neki čovjek (Autor).

svijesti. A pošto su nagomilani primjedbe i nedoumice prema imanu i Kur'anu – koje evropski filozofi izazivaju još od prije hiljadu godina – već našli pristup do srca mu'mina, te njima nasrću na nosioce imana i pokušavaju poljuljati imanske stubove koji su ključ, stjecište, temelj trajnog blagostanja, neprolaznog života i vječnog Dženneta, moramo prvenstveno ojačati snagu našeg imana i preusmjeriti ga iz pozicije pasivnog sljedbeništva u položaj čvrstog uvjerenja.

Pa ako je tako, hajde naprijed! – da uznapredujemo sa ovih dvadeset i devet imanskih stepeni na koje smo dosad naišli, od kojih je svaki stabilan poput gorde planine, i da ih uvećamo do broja trideset i tri mubarek zikrova u namaskim tespihima. Pokucajmo na vrata gospodarske uprave i izdržavanja u svijetu živih bića, iz kojeg naviru pouke i opomene, i otvorimo ih ključem “Bismillahi-r-Rahmani-r-Rahim”, da bismo razgledali i treće stajalište i vidjeli šta ima u njemu..”

Na vrata trećeg stajališta, koji je sajmište čudesa i zborište divota, pokuca sa svim uvažavanjem, uljudnošću i finoćom, i otvori ih ključem “*Bismillahilfettah – U ime Allaha, Razdjelitelja*”, te se treće stajalište ukaza pred njim. On uđe, i vidje da tu postoje četiri velike i svestrane činjenice koje osvjetljavaju to stajalište te razotkrivaju i na vidjelo iznose Jednoću Boga blistavu kao sunce.

Prva činjenica: Činjenica razdjeliteljstva

Odnosi se na otvaranje bezbroja raznovrsnih, različitih i pravilnih oblika, što je manifestacija imena “*Rastvoritelj*”, iz veoma prostih materijala, i njihovo skupno razvijanje u svakom dijelu svijeta, istovremeno i jednim činom.

Tačno, kao što je Stvoriteljska moć u cvijetnjaku svemira razdjelila, poput pupoljaka cvijeća, bezbroj raznovrsnih bića, i svakome u svojstvu imena “*Rastvoritelj*”, dodijelila odgovarajući i skladni lik i zasebnu individualnost po kojoj se izdvaja; također je – na još čudsniji način – dodijelila, svakom ponaosob njemu primjeren, s puno umijeća i mudrosti, ukrašen i raspoznatljiv oblik svakome živom biću iz reda četiri stotine hiljada vrsta živih bića u Zemaljskoj bašči..

Prema smislu ovih ajet-i kerima:

يَخْلُقْكُمْ فِي بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ خَلْقًا مِّنْ بَعْدِ خَلْقٍ فِي ظُلُمَاتٍ
ثَلَاثَ ۚ ذَٰلِكُمْ اللَّهُ بِكُمْ لَهِ الْمَلِكِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ فَانظُرْ فَوَ
انَّ اللَّهَ لَا يَخْفَىٰ عَلَيْهِ شَيْءٌ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ
هُوَ الَّذِي يُصَوِّرُكُمْ فِي الْأَرْحَامِ كَيْفَ يَشَاءُ
لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ

“On vas stvara u utrobama matera vaših, dajući vam likove, jedan za drugim, u tri tmine. To vam je, eto, Allah, Gospodar vaš, Njegova je vlast, nema drugog Boga, samo je On Bog, pa kuda se onda odmećete?” (Ez-Zumar: 6)

“Allahu nije ništa tajna ni na Zemlji ni na nebu! On vas oblikuje u matericama kako On hoće, nema drugog Boga, samo je On(Bog), Silni i Mudri!” (Ali’ Imran: 5-6).

ovo rastvaranje likova najjači je dokaz Jednoće Boga i najizuzetnije nadnaravno djelo Božanske moći.

Na temelju ove mudrosti i imajući u vidu opširnost s kojom su *Poslanice nura* izložile činjenicu razdjeljivanja raznolikih oblika na ponavljajući i na više načina (a posebno u Šestom i Sedmom stepenu Prvog dijela Drugog stepena ove *poslanice*), tu razradu prepuštamo njima. Ovdje ćemo se zadovoljiti slijedećim:

rezultati u oblastima i svjedočanstvo naučnih disciplina botanike i biologije, i njihovo kontinuirano proučavanje i precizna istraživanja pokazuju, da ovo rastvaranje oblika sadržava obuhvatnost, složenost i umijeće, što taj složeni i obimni čin čini neizvodivim za bilo koga drugog osim za Jednog, Jedinog, Apsolutnog Moćnika, Koji vidi svaku stvar, i Koji je proizvodi. Jer, ovaj čin razvijanja oblika zahtijeva posjedovanje krajnje mudrosti, vrhunske

preciznosti i savršene obuhvatnosti u sklopu apsolutne moći Koja dominira na svakom mjestu i u svakom trenu. Moć, dakle, poput ove ne posjeduje niko osim Jednog i Jedinog, Čija je vlast nad Zemljom i nebesima.

Tačno, i kako to stoji u navedenom ajeti-kerimu, u tri tmine stvaranje čovjeka u maternicama svih majki, svakog odvojeno, različitih izgleda s odmjerenošću i ukrašenošću, pravilnošću i naročitošću, uz to bez zabune i miješanja, i bez pogreške i nedostatka, iz proste materije, razdjeljivanje i stvaranje – nepobitan je dokaz Jednoće Boga. I univerzalnost ove činjenice – razvijanja oblika – i njezino obuhvaćanje istom moći, istom mudrošću i istim umjećem, svih ljudi, i svih životinja i sveg bilja, na cijeloj Zemljinoj površini nenadmašiv je dokaz Jednoće Boga. Jer, obuhvaćanje svega je samo po sebi jedna jednoća, koja ne ostavlja prostora širku.

I kao što devetnaest činjenica iz Prvog dijela ove *poslanice* koje svjedoče nužnost postojanja, samim svojim postojanjem svjedoče postojanje Stvoritelja – Slavljen je On – one također sveobuhvatnošću svjedoče i Božiju Jednoću i Jedinost..

A sljedeće što je naš saputnik i izletnik vidio u trećem stajalištu je ovo što slijedi.

Druga činjenica: Činjenica milostivosti

Dakle, pred našim očima je vidljivo da postoji neko ko je ovu Zemlju nama učinio jednom divnom musafirhanom, i zatrpao je hiljadama darova milosti, i s tom nam milošću razastro sofru na kojoj je nanizao i složio na stotine hiljada raznovrsnih ukusnih jela; a Zemaljsku nam utrobu – Svojom milošću i mudrošću – učinio ogromnim i bogatim skladištem za hiljade njegovih dragocjenih blagodati. On nas hrani s krajnjom milošću tako što Zemlju u toku njezinog godišnjeg ciklusa, svake godine iz svijeta nevidljivog nakrcava – kao da je trgovački brod ili teretni voz – i šalje nam stotinama najodabranijih i najfinijih vrsta robe potrebne za život čovjeka. I svako njezino proljeće koje je poput krcatog vagona što prevozi našu opskrbu i odjeću samilosno nam dostavlja i opskrbljuje nas. A da bismo osjetili korist svih tih poklona i blagodati, podario nam je i na stotine, pa i hiljade apetita, potreba, želja, osjećaja i čula..

Tačno, u *Zračku četvrtom*, koji razrađuje ajet-i kerim “*Dovoljan je nama Allah, i divan starješina*” (Ali 'Imran: 173), pojašnjeno je i potvrđeno kako nam je On – Slavljeno je On – podario želudac da bismo mogli probavljati bezbroj jela i njima se naslađivati.

I podario nam takav život da bismo njegovim

osjetilima mogli koristiti neizmjerne blagodati rasprostranjene po cijelom ovom ogromnom pojavnom svijetu, koji je poput razastrte sofre blagodati.

I počastio nas je takvom ljudskom naravi da bismo njezinim brojnim sredstvima – poput razuma i srca – kušali bezbrojne darove materijalnog svijeta i svijeta duhovnosti, koje mi i kušamo.

I poučio nas je takvom islamu pa poprimamo svjetlo iz beskrajnih riznica svijeta nevidljivog i pojavnog svijeta.

I uputio nas je u takav iman da se njime okoristimo i prosvijetlimo iz neodredive količine svjetlosti i poklona ovoga svijeta i Ahireta.

A ovaj svemir kao da je jedan živopisni i uzdignuti dvorac, ukrašen iz nepregledne milosti bezbrojnim najizuzetnijim stvarima i izlošcima. I svi ključevi od bezbrojnih riznica i nepreglednih odaja toga dvorca, predani su u ruke čovjeku, dok su u njegovu narav pohranjene sve potrebe i osjećaji, nužni za sticanje pune koristi iz svega što je u tome dvorcu.

Milost, dakle, koja zajedno obuhvaća jedan ovakav dunjaluk i Ahiret, i svaku stvar, svakako da je ta milost jedan od odraza Jednoće u toj Jedinosti.

I upravo kao što i obuhvaćanje sunčeve svjetlosti i njezino dopiranje do svega što mu je izloženo,

jedan je primjer “jednoće”, tako isto i upijanje sunčeve svjetlosti, toplote i njezinih sedam boja, i njihovo prelamanje u svakoj prozirnoj i sjajnoj stvari, prema njihovoj prijemčivosti, primjer je “jedinosti” Sunca. Stoga onaj ko ugleda sunčevu svjetlost što obasjava svijet, zaključuje da je zemaljsko Sunce jedno; a posmatrajući refleksiju tople sunčeve svjetlosti u svakoj blistavoj stvari, čak i u kapljicama, može izjaviti da je Sunce jedinstveno, tj. da je ono svojim svojstvima u svemu, te se ogleda u zrcalu srca svega.

Isto tako, poput svjetlosti, sveopća obuhvatnost svega milošću Veličanstvenog Milosnika, ističe Jednoću tog Milosnika i odsustvo postojanja ortaka Njemu sa bilo kojeg gledišta. I prisustvo odraza svjetlosti većine Imena tog Milosnika, i svojevrsnog manifestiranja Njegove nepovredive Biti – koji su ispod plašta te široke i sveobimne milosti – dakle, njihovo prisustvo u svemu, naročito u živim bićima, a posebno u čovjeku, pa i dodjeljivanje svakom pojedincu svestranog života, što mu omogućava da se njime okrene prema cijelom svemiru i zasniva veze i spona s njime – potvrđuje jedinstvenost tog Milosnika, Njegovu prisutnost kod svega, te da je on – “On”, “Hu”, Koji čini sve sa bilo čime.

Tačno, kao što taj Milostivi jednoćom i sveobuhvatnošću te milosti, u cijelom svemiru i na zemljinoj površini ispoljava veličinu Svoje

veličanstvenosti, tako isto i manifestiranjem Svoje jedinosti u svakom živom biću, a posebno u čovjeku, sabiranjem primjera svih blagodati u toj jedinici, te njihovim prenošenjem u udove i organe tog živog bića i njihova ustrojstva, ne oskrnavivši tu cjelovitost svemira – sa izvjesnog gledišta – načini ga njegovim domom i utočištem, On obznanjuje samilost svojstvenu toj Svojoj ljepoti i daje predstavu o koncentriranosti svih vrsta Svojih dobročinstava u čovjeku.

I kao što je, npr., u svakoj sjemenki dinje sakupljena i koncentrisana ista ta dinja, i Stvoritelj te jedne sjemenke, svakako je Onaj ko je stvorio i dinju. Potom On, po specijalnim znanstvenim mjerilima i po zakonima svojstvenim toj mudrosti, tu košpicu izvodi iz dinje, sakupi je i učini da se ona oformi. Ne postoji apsolutno ništa što je moćno proizvesti tu košpicu, osim jedinog izumitelja te dinje. Ustvari, i pomisao da je neko drugi proizvede je apsurdna.

Isto tako je i svemir – manifestacijom Božijeg milosništva – poput jednog drveta ili bašče, a zemlja poput ploda i dinje; dok su živa bića i čovjek poput sjemenke. Stoga, neizbježno je da Stvoritelj i Gospodar najsićušnijeg živog bića bude Onaj koji je Stvoritelj cijele Zemlje i cijelog svemira.

Ukratko: izvođenje i razvijanje svih skladnih oblika svih bića iz proste materije – činjenicom

Božijeg razdjeliteljstva koja je sveobuhvatna – aksiomatski potvrđuje Jednoću. Također, i uzgajanje svih živih bića, koja su došla u postojanje i ušla u dunjalučki život, a posebno novopridošlih – činjenicom Božije milostivosti što obuhvaća sve – sa savršenom regularnošću, te dopremanje i osiguravanje njihovih nužnih životnih potrepština, bez izostavljanja bilo koga, te sveprisutnost te iste milosti i njezino dostizanje do svakog pojedinca, na svakom mjestu, i u svakom trenu, aksiomatski razotkriva jednoću, a također pokazuje i Jedinost u toj Jednoći.

Pošto su *Poslanice nura* jedna od manifestacija dvaju Lijepih Imena, “*Mudri*” i “*Milostivi*”, i pošto se pojašnjenje rafiniranih smislova činjenice “milosti” i njezinih manifestacija, uz njihovu potvrdu, pojavljuje na više mjesta u *Poslanicama*, mi smo ovdje skratili i ukazali na njih ovom kapljicom iz tog morskog prostranstva.

A naš je saputnik u trećem stajalištu vidio i sljedeće.

Treća činjenica: **Činjenica raspoređivanja i upravljanja**

Odnosi se na upravljanje nebeskim tijelima, koja posjeduju ekstremnu brzinu kretanja i masu; i na upravljanje elementima, koji imaju težnju raspros-

tranjivanja i upletanja okolo; i na upravljanje Zemaljskim stvorenjima, koja su u potpunosti ovisna i neodrživa; na upravljanje, koje se odlikuje savršenom urednošću i ravnotežom, i čineći pomoćnicima jedne drugima; na upravljanje i nadzor nad svim njihovim odnosima osiguravajući im skladnost, sistematičnost i potrebne uvjete, te na sačinjavanje ovog prostranog svemira kao jedne savršene zemlje, veličanstvene metropole, i ukrašene palače.

Ovdje ćemo uzeti jedan oblik što podrazumijeva provođenje te uprave i njezin opticaj samo na jednom listu i jednoj stranici zemaljske površine u proljeće, izostavljajući sve te nadmoćne i prostrane sfere iz kojih se cijedi veličina i milost, a imajući u vidu da su one pojašnjene i potvrđene u značajnim risalama *Poslanica nura*, kao što je *Riječ deseta*. Njen kraći oblik prikazat ćemo kroz jedan primjer, kako slijedi.

Pretpostavimo da bi jedna znamenita osoba, vojskovođa koji osvaja svijet uspio mobilizirati armiju sastavljenu od četiri stotine hiljada raznih naroda i skupina te svakom pojedinom vojniku iz svakog naroda i skupine osigurao sasvim raznovrsnu i posebnu uniformu, naoružanje, ishranu, uputstva, vrijeme dopusta, redarstvo, i sve ih snabdio različitom opremom, bez ijednog nedostatka, propusta ili pogreške, te im sve to

dopremao blagovremeno, bez kašnjenja i zabune, s potpunim skladom i na savršen način, svakako, onda, da ta uprava, što dostiže krajnji domet širine, složenosti, preciznosti, uravnoteženosti, brojnosti i pravičnosti ne proističe niodakle drugo nego iz nadnaravne moći tog čudesnog zapovjednika, te nikakav drugi uzročni faktor ne može uplesti svoje prste, jer ako bi mogao, poremetio bi ravnotežu i nastala bi zbrka.

Isto tako mi svojim očima zapažamo da jedna nevidljiva ruka u svako proljeće podiže i zapovijeda zadivljujućom armijom sastavljenom od četiri stotine hiljada različitih vrsta živih bića, da bi zatim u doba jeseni – koja je jedan model smaka svijeta – poslao tri stotine hiljada, od ukupno četiri stotine hiljada vrsta, na dopust sa njihovih dužnosti, u vidu izumiranja i pod nazivom smrti. A u proljeće – koje je primjer ahiretskog proživljenja i sabiranja – podiže tri stotine hiljada uzoraka velikog proživljenja u vremenskom rasponu od nekoliko sedmica, u savršenom redu i poretku. Čak nam, nakon što nam u samo jednom drvetu na uvid stavi četiri minijature vrste proživljenja, tj. oživljavanjem samoga stabla, njegovih listova, njegovog cvata, te njegovih plodova – istih kao i u prethodno proljeće – tako nam isto prikazuje i Svoju Jednoću, Jedinost i Isključivost, i Svoju apsolutnu Moćnost, prostranu Milost, u sklopu savršenog Gospodarenja, Vladevine i Mudrosti. On, dakle, perom Svoga određenja

ispisuje uredbu Jednoće na licu Zemlje, na stranici svakog proljeća, time što svakoj vrsti i svakoj zajednici te armije Slavljena, čija brojnost dostiže četiri stotine hiljada vrsta, dodjeljuje sve što joj je prilagođeno od različite ishrane, raznovrsnog ličnog naoružanja, adekvatne i raspoznatljive uniforme, i prikladnih i nejednakih uputstava, raznih dopusta, do sve ostale opreme i potrepština koji joj odgovaraju. Sve im to On – Slavljeno je On – dodjeljuje sa savršenom regularnošću i uravnoteženošću, bez i najmanje omaške ili pogreške, bez zabune ili zaborava, te im ga uručuje u utvrđeno i određeno vrijeme, iz neočekivanih izvora.

Naš saputnik, pregledavši tek jednu stranicu te uredbe u samo jednom proljeću, reče svome nefsu:

“Onaj Koji uspostavlja hiljada i hiljada vrste proživljenja svakog proljeća, što nadilaze svojom čudesnošću čak i Veliko proživljenje, isti je Onaj Koji je svim vjerovjesnicima dao na hiljade obećanja i zavjeta da će provesti proživljenje i Sudnji dan, radi nagrađivanja i kažnjavanja, a ono je u odnosu na Njegovu moć neznatnije od samoga proljeća; i zajamčio to hiljadama naznaka u pogledu proživljenja u Kur'an-i kerimu, koji izričito, u hiljadu svojih ajet-i kerima potvrđuje Njegova – Slavljeno je On – obećanja i prijetnje.. Nema, dakle, sumnje, da je džehennemska kazna sušta pravednost za onoga koji počinjava grešku negiranja proživljenja, pa tako

poriče ta brojna obećanja i negira moć Silovitog i Veličanstvenog Moćnika..”

Tako je rasuđivao naš izletnik. I njegov nefis se pomiri s time te povika: “Vjerujemo u to!”

I taj dunjalučki putnik je u trećem stajalištu vidio još ovo što slijedi.

Četvrta činjenica: **Činjenica samilosnosti i izdržavanja** (a ona je Trideset i treći stepen)

Odnosi se na činjenicu davanja opskrbe svim živim bićima, naročito onima što posjeduju duh, pogotovu nemoćnim i slabim, a posebno, opet, djeci i mladunčadi, na cijeloj zemaljskoj površini, u njezinoj unutrašnjosti, u zraku i u moru, njihovo, dakle, kompletno izdržavanje, bilo materijalno i želudračno, bilo duhovno, sa svom nježnošću i saosjećajnošću; i sve to hranom pripravljenom iz proste, suhe zemlje, iz komada suhog, poput kosti otvrdnulo log drveta, a posebno od sve te hrane izdvajanje najfinije iz želuca i krvi, te izvođenje ogromnih količina hrane iz jedne, tvrde poput kosti, košpice, što ne teži niti jedan gram. Izvlačenje, dakle, svega toga u njegovo pogodno vrijeme, pred našim očima, propisno, bez izostavljanja bilo koga, ili previda, ili pogreške, činjenica je davanja opskrbe od strane jedne nevidljive ruke.

Tačno, ajet-i kerim:

إِنَّ اللَّهَ هُوَ الرَّزَّاقُ ذُو الْقُوَّةِ الْمَتِينُ

“Opkrbu daje jedino Allah, Moćni i Jaki!” (Ez-Zarijat: 58), koji nadležnost za izdržavanje i snabdjevanje isključivo upućuje i ograničava na Allaha – Slavljén je On i Uzvišen;

kao i ajet:

وَمَا مِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ إِلَّا عَلَى اللَّهِ رِزْقُهَا وَيَعْلَمُ مُسْتَقَرَّهَا
وَمُسْتَوْدَعَهَا كُلٌّ فِي كِتَابٍ مُبِينٍ

“Na Zemlji nema nijednog živog bića, a da ga Allah ne hrani. On zna gdje će koje boraviti i gdje će sahranjeno biti. Sve to ima u jasnoj knjizi” (Hud:6), koji ospkrbljivanje svih ljudi i životinja stavlja pod nadzor i skrbništvo Gospodarevo – Slavljén je On – ;

te isto tako i ajet:

وَكَأَيِّنْ مِنْ دَابَّةٍ لَا تَحْمِلُ رِزْقَهَا اللَّهُ يَرْزُقُهَا وَإِيَّاكُمْ
وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ

“A koliko ima životinja što ne snose opkrbu svoju, Allah ih opskrbljuje, a i vas! On sve čuje i sve zna!” (El-Ankabut: 60), koji potvrđuje i obznanjuje da Allah – Slavljén je On – jeste Taj Koji garantira – kao što je vidljivo – opkrbu jadnih, slabih, nemoćnih i njima sličnih bića koju ne mogu sama steći. On im se šalje odakle ona i ne očekuju, iz

izvora koji njima ni na um ne padnu, čak i iz nevidljivog, pa i iz ničega, poput, npr., nekih insekata prisutnih u okeanskim dubinama, koji se prehranjuju iz ništa. I sva mladunčad kojima opskrba stiže odakle ne pomišljaju, i sve životinje kojima je Allah – Slavljen je On – zajamčio opskrbu, i praktično ih izdržava izravno iz svijeta nevidljivog – kao što se da primijetiti svakog proljeća – pa čak On je Taj Koji, iza plašta uzročnosti, šalje opskrbu i onima što su zavedeni pouzdanjem u uzroke i sredstva; sve njih, dakle, ne izdržava niko osim Njega. I kao što ovi ajet-i kerimi i vidljive pojave iznose na vidjelo Božije izdržavateljstvo, potvrđuju ga i obznanjaju, tako su isto i mnogi ajet-i kerimi i neograničeni kosmički pokazatelji složni u iskazu da se sva živa bića uzgajaju pod pokroviteljstvom samilosnosti Jednog i Jedinog, Veličanstvenog Izdržavatelja.

Tačno, hitanje opskrbe jednog drveta u susret njemu kada je ono u potrebi za opskrbom, a da ono ne posjeduje sposobnost, moć izbora niti volju, onako nepomično na svome mjestu, pouzdava se u Allaha; isto tako i izbijanje čistog mlijeka iz tih čudesnih pumpica pravo u usta nemoćne mladunčadi, i prestanak te njihove nafake čim steknu nešto sposobnosti, izbora i volje, pogotovu upućivanje pomoći čovjekovom potomku, brižljivošću kojom su nadarene njihove majke; sve to aksiomatski dokazuje da halal opskrba ne pristiže u srazmjeru sa sposobnošću i voljom, nego dolazi u srazmjeru sa

slabošću i nemoći, koji donose pouzdanje u Allaha.

Uglavnom, posjedovanje moći raspolaganja, izbora i inteligencije – koji potiču pohlepu, što uglavnom dovodi do gubitka – mnoge načitanane ljude, svjesne te moći, dovelo je na jedan vid prosjačenja, dok je nesnalažljivost, udružena s pouzdanjem u Allaha, dovela mnoge priglube i grube ljude u obilje i bogatstvo. Čak postoji i izreka:

كَمْ عَالَمٍ عَالِمٍ اَعْيَتْ مَذَاهِبُهُ وَجَاهِلٍ جَاهِلٍ تَلَقَاهُ مَرزُوقًا

*Kod koliko se znalaca izjalovio njihov pravac,
dok mnoge neuke srećeš u dobrostanju.*

I to dokazuje da se halal opskrba ne postiže i ne nalazi svojom moći raspolaganja i izborom, nego ona bude stvorenju data iz samilosti koja prihvati i uvaži njegov trud i nastojanje, i njome bude darovan iz saosjećajnosti i brižljivosti, koja se raznježi na njegovu zavisnost i neimaštinu.

Međutim, opskrbe postoje dvije vrste.

Prva, istinska opskrba za prirodno održanje života, koja je obuhvaćena Gospodarevom garancijom i zavjetovanjem. Ona je čak tako uređena da i njezine rezerve koje se sakupljaju u tijelu u obliku masnoća i drugim oblicima, čovjeku omogućavaju da, bez ijednog zalogaja hrane, preživi i održava se u životu preko dvadeset dana. Oni, međutim, što, naizgled umru od gladi prije tih dvadeset do trideset

dana, tj. prije iscrpljivanja njihove prirodne rezerve koja postoji u njihovom organizmu, njihova smrt nije rezultat odsustva opskrbe, nego bolesti zbog loših navika i odstupanja od ustaljenog običaja.

Druga vrsta opskrbe jeste bespotrebna opskrba, koja postane nužnost time što čovjek ustrajava u njoj, naviknut na razmetljivost i zloupotrebu. Ova vrsta nije obuhvaćena gospodarskim zavjetom i garancijom, nego podložna Njegovoj – Slavljenu je On – dobroj volji. Nju On ili daje ili ne daje.

– Što se ove druge vrste opskrbe tiče, sretnik i uspješnik jeste onaj koji zna da zalaganje na halal način, uz štedljivost i zadovoljnost, koji su izvor sreće i užitka, jesu neka vrsta ibadeta, i praktična su dova za sticanje opskrbe. Stoga ovaj sretnik provodi život u ugodnom raspoloženju, i prima taj ukaz dobročinstva sa osjećajem zahvalnosti i počašćenosti.

A nesretnik i bijednik je onaj koji napusti zalaganje na halal način svojom razmetljivošću i pohlepom, koji su uzrok zlosretništva, gubitništva i patnje, te svoj život provodi, odnosno uništava lijenošću, nasilnošću i tužakanjem, kucajući na sva vrata.

Pa kao što želudac zahtijeva hranu, tako i srce, duh, um, oko, uho, usta, i slične rafiniranosti i osjetila čovjekova jednako potražuju svoju opskrbu od Milostivnog Skrbitelja, i od Njega je primaju sa

svom zahvalnošću i osjećajem zaduženosti. A On – Slavljén je On – daje svakome od njih iz riznice Svoje milosti odgovarajuću opskrbu, koja ih zadovoljava i godi im. Štaviše, Samilosni Izdržavatelj je sve te rafiniranosti, poput oka, uha, srca, mašte, uma i sličnih, stvorio kao po jedan ključ riznice Njegove milosti, da ih obaspe svom širinom opskrbe. I kao što je oko ključ za riznice dragocjenih bisera prefirjenosti i ljepote navučene na lice svemira, tako isto i svaka od ostalih rafiniranosti ključ je određenog svijeta, kojima stiče korist s imanom..

Bilo kako bilo, vratimo se našoj temi.

Kako god je Moćni i Mudri Stvoritelj stvorio život kao koncentrirani ekstrakt iscijeđen iz svemira u kojem su koncentrisane Njegove univerzalne namjere i manifestacije Lijepih Imena; također je u svijetu živih, opskrbu bića načinio središtem sadržajnih gospodarskih djelovanja, stvorivši kod živih bića nagon za uživanjem u hrani i kušanjem opskrbe, da bi time otvorio prostor za najbitniju svrhu i mudrost u stvaranju svemira, a to je uzvratna zahvalnost i iskaz zadovoljnosti, koji se ostvaruju sa svom poniznošću i robovanjem naspram Njegovom, gospodarenju i postupcima zadobijanja ljubavi.

Tako je, npr., On – Slavljén je On – radi unošenja duha i živahnosti, naselio svaki kutak ove prostrane gospodarske carevine: nebesa je nastanio melecima i duhovnim bićima; svijet gajba je

nastanio duhovima; dok je materijalni svijet, a posebno svijet atmosfere i Zemlje, u svako vrijeme i doba i sve njegove strane oživio prisustvom živih bića, posebno prisustvom ptica, ptičica i insekata. U životinje i u čovjeka je usadio potrebu za opskrbom i uživanjem u njoj te učinio da stalno idu “trbuhom za kruhom”. I ta je potreba kao bič poticanja za njih, što ih nagoni, pokreće i potjeruje za nafakom, čisteći ih od lijenosti i dokolice jeste jedna od mudrosti Božijeg gospodarenja. Da nije tako značajnih mudrosti poput ove, onda bi On – Slavljen je On – jednako odredio da sljedovanje propisano životinjama ide njima samo u susret, bez njihovog zalaganja i brige, prema prirodnim potrebama, na način kao što je učinio da i opskrba biljaka ide njima sama ususret.

Kad bi postojalo oko koje bi moglo odjedanput istovremeno obuhvatiti cijelu Zemaljsku površinu, kako bi moglo sagledati u potpunosti ljepote imena “Samilosni” i “Opskrbitelj”, te njihovo svjedočenje u prilog Jednoće, uvidjelo bi sve domete ugođaja ljepote i slasti finoće u jednoj iskrici saosjećajnosti i nježnosti Samilosnog Opskrbitelja, koji pruža pomoć iz nevidljivog, i obasipa dobročinstvima Samilosnog, te ugađa životinjskim karavanama čija je opskrba na izmaku koncem zime, hranom i blagodatima krajnje ukusnim, krajnje obilnim, i krajnje raznovrsnim, povjeravajući ih u ruke biljaka, postavljajući ih na tjemena drveća, i usadivši ih u

prsa majki; i dostavljajući ih njima iz nevidljivih riznica rahmeta lično. Sve bi to uvidio i shvatio: da Onaj ko načini jednu jabuku i udijeli je kao istinsku opskrbu, ukazujući njome blagodat nekoj osobi, može biti samo Onaj koji smjenjuje godišnja doba, noći i dane, i Koji Zemaljsku kuglu čini da bude poput trgovačkog broda, kojim isplovljava i upravlja, njime ubire sezonski urod, a zatim ga donosi Svojim musafirima na zemlji koji imaju potrebu za njim. Jer, žig Božijeg stvaranja, pečat Mudrosti, monogram Vječnosti, i štambilj Milosti, na licu te jedne jabuke, također se nalazi i na licima svih jabuka na Zemlji, i svih ostalih plodova i voćaka, i na svim biljkama i životinjama. Stoga, istinski Tvorac i Gospodar te jedne jabuke je i Gospodar, Nosilac visočanstva, i Stvoritelj, Nosilac ljepote, Tvorac svih sličnih i istorodnih stanovnika Zemlje, i goleme Zemlje, koja je bašča te jabuke, i stabla koje je njezina tvornica, i sezone koja je njezin proizvodni pogon, i proljeća i ljeta, koji su njezina dva terena za uzgoj. Dakle, to može biti samo On, i osim Njega ne može biti niko drugi.

Svaki je, znači, plod jedan divan i uočljiv pečat Jednoće te daje predstavu o Autoru i Tvorcu njegovog stabla, a ono je Zemlja; daje predstavu i o Autoru i Stvoritelju njegove bašče, a ona je knjiga svemira; ističe Njegovu Jednoću, i ukazuje da je ukaz Jednoće zapečaćen onolikim brojem pečata ovjere kolika je brojnost svih plodova.

Pošto su *Poslanice nura* jedan vid ispoljavanja dvaju Lijepih Imena, “*Samilosni*” i “*Mudri*”, i zbog ranijih izlaganja i potvrda u brojnim dijelovima *Poslanica nura*, mnoštva odsjaja činjenice Božije Samilosnosti i obilja njezinih tajni, pozivamo se na njih. S obzirom na moje trenutno stanje koje mi ne dozvoljava nastavak, zadovoljit ću se gornjom kratkom naznakom te ogromne i bogate riznice.

I, tako, naš, dakle saputnik reče: “*Hvala Allahu, vidio sam i čuo trideset i tri činjenice što svjedoče nužnost postojanja moga Stvoritelja i Gospodara, i Njegovu Jednoću, za Kime sam tragao na svakom mjestu i o Njemu se raspitao u svemu. Svaka od ovih činjenica je blistava poput sunca, rastjerava svaku tminu. I svaka od njih ima snagu, čvrstinu i stabilnost planine. I svaka od njih svojim istinama, apsolutnom nepobitnošću, svjedoči Njegovo postojanje, i svojom obuhvatnošću, s krajnjom očiglednošću, dokazuje Njegovu Jednoću. Kroz njih se i ostali stubovi imana snažno potvrđuju, a sve činjenice skupa i njihovo slaganje, naš su iman pretvorili iz sljedbeništva u iman iz uvjerenja; iz ovakvog imana iz uvjerenja u pouzdano znanje; iz pouzdanog znanja u pouzdanu viziju; a iz pouzdane vizije u suštu istinu.*”

الْحَمْدُ لِلَّهِ هَذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي

“*Hvala Allahu.. Ovo je ukaz dobrote moga Gospodara.*”

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي هَدَىَٰنَا هَذَا وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِيَ لَوْلَا أَن هَدَىَٰنَا اللَّهُ
لَقَدْ جَاءَتْ رُسُلٌ مِنَّا بِالْحَقِّ

“Allahu neka je hvala, Koji je nas uputio u ovo; mi ne bismo bili upućeni da nas Allah nije uputio, poslanici Gospodara našeg su zaista istinu donosili” (El-A’raf: 43).

Toliko, a u Drugom dijelu Prvoga nivoa nalazi se zbilja kratak ukaz na svjetla imana koja je iz četiri goleme činjenice stekao naš putnik, željni tragalac, u toku svoga promatranja u trećem stajalištu,

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْوَاحِدُ الْأَحَدُ الَّذِي دَلَّ عَلَىٰ وَحْدَتِهِ فِي وَجُوبِ
وَجُودِهِ مُشَاهَدَةٌ عَظِيمَةٌ أَحَاطَةٌ بِحَقِيقَةِ الْفَتْاحِيَّةِ بِفَتْحِ الصُّورِ
لِأَرْبَعِ مِائَةِ أَلْفِ نَوْعٍ مِنْ ذَوِي الْحَيَاةِ الْمُكَمَّلَةِ بِأَقْصُورِ
بِشَهَادَةِ فَنِّ النَّبَاتِ وَالْحَيَوَانَ ... وَكَذَا مُشَاهَدَةٌ عَظِيمَةٌ
أَحَاطَةٌ بِحَقِيقَةِ الرَّحْمَانِيَّةِ الْوَاسِعَةِ الْمُنْتَظِمَةِ بِإِنْقِصَانِ
بِالْمُشَاهَدَةِ وَالْعَيَانِ ... وَكَذَا مُشَاهَدَةٌ عَظِيمَةٌ حَقِيقَةٌ
الْإِدَارَةِ الْمُحِيطَةِ لِجَمِيعِ ذَوِي الْحَيَاةِ وَالْمُنْتَظِمَةِ بِإِخْطَاءِ
وَلَا أَنْقِصَانَ ... وَكَذَا مُشَاهَدَةٌ عَظِيمَةٌ أَحَاطَةٌ بِحَقِيقَةِ الرَّحِيمِيَّةِ

وَالْإِعَاشَةَ الشَّامِلَةَ لِكُلِّ الْمُرْتَزِقِينَ الْمُقِنَّةَ فِي كُلِّ وَقْتِ الْحَاجَةِ
 بِإِسْهَابٍ وَلَا نِسْيَانٍ... جَلَّ جَلَالُ رِزْقِهَا الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 الْحَنَّانِ الْمَنَّانِ وَعَمَّ نَوَالُهُ وَشَمِلَ إِحْسَانُهُ وَلَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ
 سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ

* * *

[“Nema drugog Boga osim Allaha, Jednog i Jedinog, Čiju jednoću u nužnosti Njegovog postojanja dokazuje osvjedočenje u veličanstvenu i sveobuhvatnu činjenicu razdjeliteljstva, razvijanjem oblika četiri stotine hiljada vrsta živih bića, usavršenih i bez nedostatka, uz svjedočanstvo znanosti o biljkama i životinjama; isto tako i osvjedočenje u veličanstvenu i sveobuhvatnu činjenicu široke milostivosti, pravilne i bez manjkavosti, ličnim osvjedočenjem; isto tako i osvjedočenje u veličanstvenu i činjenicu upravljanja, što obuhvaća sva živa bića, pravilnu, bez pogreške i nedostatka; isto tako i osvjedočenje u veličanstvenu i sveobuhvatnu činjenicu milosti i izdržavanja, što se proteže na sve kojima je propisana opskrba, u svako vrijeme potrebe, bez previda i zaborava; Visoka je Njegova Veličina, Izdržavatelj, Milostivi, Samilosni, Nježni, Dobročinitelj; Njegovi su načini svestrani; Njegova su dobročinstva sveobuhvatna. Nema drugog Boga, samo je On Bog.”]

“Slavljen neka si Ti, mi ne znamo ništa, osim ono čemu si nas Ti poučio; Ti si Sveznajući i Mudri”

يَارَبِّ بِحَقِّ بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ يَا اللّٰهَ يَا رَحْمٰنَ يَا رَحِیْمَ
 صَلِّ وَسَلِّمْ عَلٰی سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلٰی اٰلِهِ وَاصْحَابِهِ اٰجْمَعِیْنَ
 بَعْدَ جَمِیْعِ حُرُوْفِ رَسَائِلِ النُّوْرِ الْمَضْرُوْبِ تِلْكَ الْحُرُوْفِ
 فِی عَاشِرَاتِ دَقَاقِیْ جَمِیْعِ عُمْرِنَا فِی الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ مَعَ ضَرْبِ
 مَجْمُوْعَهَا فِی ذَرَآتِ وُجُوْدِیْ فِی مُدَّةِ حَیَاتِیْ وَاغْفِرْ لِیْ وَ
 لِمَنْ یُعِیْنُنِیْ فِی نَشْرِ رَسَائِلِ النُّوْرِ وَكِتَابَتِهَا بِصَدَاقَةٍ بِكُلِّ صَلَاةٍ
 مِنْهَا وَلَا بَآئِنًا وَلَا سَادَاتِنَا وَشِیْوَ خَنَاوَا لِخَوَاتِنَا وَآخْوَانِنَا
 وَطَلَبَةِ رِسَالَةِ النُّوْرِ الصَّادِقِیْنَ وَبِالْخَاصَّةِ لِمَنْ یَكْتُبُ
 وَیَسْتَنْسِخُ هَذِهِ الرِّسَالَةَ بِرَحْمَتِكَ يَا رَحْمٰنَ الرَّحِیْمِ اٰمِیْنَ
 وَآخِرُ دَعْوِیْهِمْ اِنْ الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِیْنَ

Gospodaru moj! U čast Bismillahi-r-Rahmani-r-Rahimi, o, Allahu, o, Milostivi, o, Samilosni! Tvoj salavat i selam neka je na našega sejjida Muhammeda, i na njegovu porodicu i ashabe sve skupa, u brojnosti svih harfova Poslanica Nura, pomnoženog sa desetinama minuta cijeloga našeg života na dunjaluku i na Ahiretu, te sve pomnoženo sa svim atomima moga bića tokom cijeloga moga života. Oprosti sa svakim namaзом u njemu meni i onima koji mi svesrdno pomažu u objavljivanju Poslanica nura i njihovom pisanju te našim roditeljima, našim uglednicima, našim šejhovima, našim sestrama i braći te iskrenim učenicima Poslanice nura, a posebno onima koji pišu i prepisuju ovu poslanicu; tako Ti milosti Tvoje, Najmilostiviji Milosniče, amin! "A završna dova naša je da zahvala pripada Allahu, Gospodaru svjetova"

Zadatak Poslanica nura

Ovih sam dana, u toku duhovnog dijaloga, saslušao jedno pitanje i odgovor.

Vama ću iznijeti sažetak.

Neko je upitao: "Velika mobilizacija, naoružavanje i opće pripreme Poslanica nura, i njihova borba u odbrani imana i vjerovanja u Jednoću Boga, u stalnom je porastu. Zašto, uprkos činjenici da je samo jedna od njih dovoljna da prinudi na popuštanje i najnotornijeg tvrdoglavca, one i dalje nastavljaju s istom žestinom i djelotvornoću poduzimati novu mobilizaciju u tu svrhu?"

Rečeno mu je: "Poslanice nura ne saniraju samo djelimična oštećenja, niti rekonstruiraju samo malu porušenu kuću; one popravljaju i generalna i totalna oštećenja i obnavljaju kolosalnu kulu – čiji su kameni blokovi poput planinskih masiva – što pod okrilje uzima islam i opasuje ga. Ne rade samo na popravljanju i poboljšanju srca i svijesti određenih osoba, nego idu – sa kur'anskom fenomenalnošću u ruci – za oporavkom univerzalnog srca i imobiliziranjem svestranih ideja izranjavanih pokvarenim sredstvima koja su protiv njih kovana i skladištena od prije hiljadu godina te intenziviranjem njege

opće svijesti koja je zauzela kurs prema neredu kao rezultat drobljavanja islamskih temelja, strujanja i načela što su bili veliki oslonac za sve, a posebno široke mase vjernika. Da, one streme ka pružanju terapije za te široke i duboke rane mehlemima fenomenalnosti Kur 'ana i imana.

Pa, naspram ovih strahovitih općih razaranja, širokih naprslina i dubokih rana, neophodno je raspolagati uvjerljivim dokazima i ojačanom potporom u stepenu očigledne istine, i u snazi planina i njihovoj masivnosti te postojanje isprobanih lijekova što posjeduju svojstva koja nadmašuju hiljadu i jedan serum, i imaju odlike ravne nebrotjenim preparatima.

Ovo je zadatak Poslanica nura koje proističu iz smislene nadnaravnosti Kur 'an-i kerima, i dok ga u ovom vremenu izvršavaju na najpotpuniji način, istovremeno uspijevaju biti osa razotkrivanja neograničenih nivoa imana i ishodište veličina na njegovim beskonačnim uzvišenim skalama.”

Tim pravcem je potekla dugačka rasprava i ja, čuvši je u cijelosti, bezgranično zahvalih Allahu. Ovdje ću skratiti...

Said Nursi

BILJEŠKE

1. Odlomke koji se pojavljuju na arapskome jeziku odvojili smo srednjim zagradama(-). – Op.prev. na arapski

2. Hadis u originalu glasi: “*Rekao je Uzvišeni Allah: 'Nadmoćnost je Moj plašt, grandioznost je Moj ogrtač, pa ko se sa Mnom sukobi u jednom od njih, bacit ću ga u Vatru'*” – Prenose ga Ahmed, Abu Davud i Ibn Madžeh, od Abu Hurejreta, r.a., te Ibn Madžeh od Ibn Abbasa, r.a. (*Sahihu-l-Džami' As-Sagir, pod brojem 4187*).

3. Prenosi se od Ebu Hurejrea: “*Rekao je Allahov Poslanik, s.a.v.s.: 'Sejhan, Džejhan, Eufrat i Nil su svaka rijeke Dženneta.'*” Muslim u knjizi o Džennetu: 26, a El-Hatib el-Bagdadi: “*Iz dženneta na Zemlji nije ništa drugo osim tri stvari: sadnica datule, kamen (El-Hadžer), i čuvari koji u Eufrat svakoga dana snose beričet iz Dženneta*”. (Vidi *Fejdu-l-Kadir: 5/381*).

4. Kur'an-i kerim, objavljen prije četrnaest stoljeća, čija se autoritativnost produžava do nastupanja Smaka svijeta, također se odlikuje i jedinstvenom organiziranošću. Sastoji se od 30 džuzova, 120 odjeljaka(hizbova) i 6,666 ajeta, te 300,620 harfova.

Da se Kur'an sastoji od 6,666 ajeta, to je nešto neobično, što privlači pažnju, i izuzetnost je koja nam je u većini poznata. Međutim, što na prvi pogled još više izaziva čuđenje jeste činjenica da nam broj ajeta u mushafima koje mi imamo predočava sasvim druge brojke, kako slijedi:

ukupni broj ajeta u 114 kur'anskih sura: 6,236; pa i ako se doda 113 Bismilla koje se, s izuzetkom sure *Et-Tevbe* nalaze na početku svake sure, pojavljuje nam se brojka od 6,349. Dok mi, s druge strane, iz postojećih predaja znamo da broj ajeta Kur'an-i kerima jeste 6,666, pa je čak i Ustaz Nursi na mnogim mjestima u *Poslanicama nura* izrekao da je broj ajeta u Kur'anu 6,666.

Imam Ibn Huzejme, jedan od istaknutih imama svoga vremena, je, u svojoj knjizi *En-Nasihuh va-l-mansuh*, objasnio

fenomen broja 6,666, kako slijedi:

– ajeti Allahovih obećanja:	1,000;
– ajeti Allahovih prijetnji:	1,000;
– ajeti Allahovih zapovijedi:	1,000;
– ajeti Allahovih zabrana:	1,000;
– ajeti vijesti i pripovijesti iz prošlosti:	1,000;
– ajeti primjera i pouka:	1,000;
– ajeti šerijatskih propisa:	500;
– ajeti dove i hvaljenja Allaha:	100;
– ajeti dokidanja i opozivanja:	66;
UKUPNO:	6,666.

U ovom smislu, desi se da jedan ajet bude ajet dove i hvaljenja Allaha, a ujedno i ajet primjera i pouka, odnosno istovremeno zauzima dvije pozicije. Na ovaj način brojnost ajeta dostiže 6,666. – (Magazin *En-Nur* br. 128, Istanbul, oktobar 2001., str. 23-35)

5. *Lebid ibn Rabi'a el-'Amiri* – jedan od istaknutih i uglednih pjesnika iz doba džahilijjeta. Doživio je dolazak islama, i prišao Poslaniku, s.a.v.s. Smatra se jednim od ashaba i onih koji su pridobijeni za islam. Napustio je sastavljanje poezije, a jedan je od autora poeme okačene na Ka'bi. Bio je plemenit. (*El-A'lam* od Ez-Zarkalija 5:240). – Prevodilac na arapski.

6. El-Džurdžani (umro 471. po Hidžri/ 1078. po greg. kalendaru) – vodeći jezičar i stilističar. Ostavio je pisana djela, od kojih: *Kitabu-l-Mugni* (30 tomova), *El-Muktasad* (3 toma); *I'džazu-l-Kur'an*, *El-Miftah*, *Dalailu-l-I'džaz*, *Asraru-l-balaga*.

7. Es-Sakaki ebu Ja'kub Jusuf ibn ebu Bekr (umro 626. po Hidžri/ 1228. po greg. kalendaru) – jedan od znamenitih poznavalaca stilistike. Autor je knjige *El-Miftah* koja se smatra najopširnijim pisanim djelom toga vremena u oblasti vještine izražavanja, na koje je napisano i mnogo razrada. Stilističku je znanost postavio u naučne okvire. Rođen je i umro u Havarizmu (op. prev. na arapski).

8. Ebu-l-Kasim Mahmud ibn Omer ez-Zamahšeri,

Džarullah – rođen u Zamahšeru godine 467. po Hidžri, a umro po povratku iz Mekke el-Mukerreme godine 538. Vodeći učejnik svoga vremena u jezičnim znanostima i tefsiru. Njegova su djela *El-Kaššafu 'an hakaki-t-Tanzil*, *El-Fa'iku fi garibi-l-hadis*, gramatičko djelo *El-Mufassal*, zatim *Asasu-l-Balaga*, i dr. (op. prev. na arapski)

9. Imam er-Rabbani, Ahmed ibn Abdul-Ahad es-Sarhandi el-Faruki (971.-1034. po Hidžri), s pravom nazvan *'Obnovite-ljem drugog milenija'* – istakao se genijalnošću u znanostima svoga vremena, uz koje je prispojio i odgoj duha, odgajanje nefsa, iskren odnos prema Allahu i prisutnost srca. Odbio je položaje koji su mu nuđeni, i pružio otpor raskolništvu kralja Akbara, koje je prijetilo da uništi islam. Allah ga je Silni podržao u povraćanju mogulske države iz bezbožništva i brahmanizma, u naručje islama, time što je proširio poredak bej'ata, bratstva i duhovnog upraviteljstva među ljudima. Izvorni tesavvuf je očistio od taloga, i njegova je da'va uznapredovala na indijskom potkontinentu te se kao njezin plod pojavio dobar vladar, Orangzeb, u čije su vrijeme muslimani pobijedili i pokorili nevjernike. Njegov se nakšibendijski tarikati proširio na sve strane islamskog svijeta uz posredovanje Allame Halida eš-Šahrazurija, poznatog kao *Mevlana Halid* (1192.-1243. po Hidžri). Ostavio je brojna pisana djela, od kojih je najčuvenije *Pisma*, koje je na arapski jezik u dva toma preveo Muhammed Murad. – (op. prev. na arapski)..

10. Hafiz El-Iraki, u iznošenju hadisa iz *Ihja'a* (1/58) kaže: *"Hadis 'Razmišljanja jedan sahat vrjedniji je od ibadeta cijele jedne godine': Ibn Hibban, Kitabu-l-'Azama*, iz hadisa Ebu Hurejrea riječima *'šezdeset godina'* sa slabim lancem prenosi-laca, a preko njega Ibnu-l-Dževzi u *El-Mavdu'atu*. Prenosi ga i Ebu-l-Mansur ed-Dajlami u *Musnadu-l-firdavsu* iz hadisa od Enesa riječima *'osamdeset godina'*, a lanac mu je veoma slab. Prenosi ga i Ebu-š-Šejh iz govora Ibn Abbasa riječima *'bolji od ibadeta cijele noći.'*" Vidi *Kašfu-l-hifa'* 1/310 i *El-Ehadis el-Muškele*, str. 112.

SADRŽAJ

Važna napomena i pojašnjenje	7
UVOD	11
svrha dolaska čovjeka na ovaj dunjaluk i njegov krajnji cilj	
PRVI DIO.....	23
da, svako ko kao posjetilac dođe u carstvo ovoga svijeta i odsjedne u njegovoj musafirskoj rezidenciji, kad god otvori oči i progleda, uviđa:	
DRUGI DIO	123
postojanje četiriju svetih istina koje preovladavaju svemirom, i nužno, u stepenu očiglednosti, pretpostavljaju Jednoću Boga	
Zadatak Poslanica nura	185
jedno pitanje i odgovor	
Bilješke	187

NEKA DJELA IZ POSLANICA NURA
KOJA SU PREVEDENA NA BOSANSKI JEZIK

POSLANICA O
KUR'ANSKIM NADNARAVNOSTIMA

Prijevod: Prof.dr. Omer Nakičević

MU'DŽIZE MUHAMMEDOVE,
sallallahu 'alejhi ve selleme

Prijevod: Abdulah Smajić

VODIČ ŽENAMA

Prijevod: Prof.dr. Omer Nakičević

PLODOVI STABLA IMANA

Prijevod: Abdulah Smajić

SIRIJSKO PREDAVANJE

Prijevod: Prof.dr. Omer Nakičević

BEDIUZZAMAN SAID NURSI

Autor Poslanica Nura i utemeljitelji Džema'ati Nura

Prijevod: Abdulah Smajić

POSLANICA BOLESNIMA

Prijevod: Amina Nil

POSLANICA O PROŽIVLJENJU

Prijevod: Abdulah Smajić

IMAN i INSAN

Prijevod: Abdulah Smajić

web:
www.sozler.com.tr

kontakt:
erdogannil@hotmail.com

